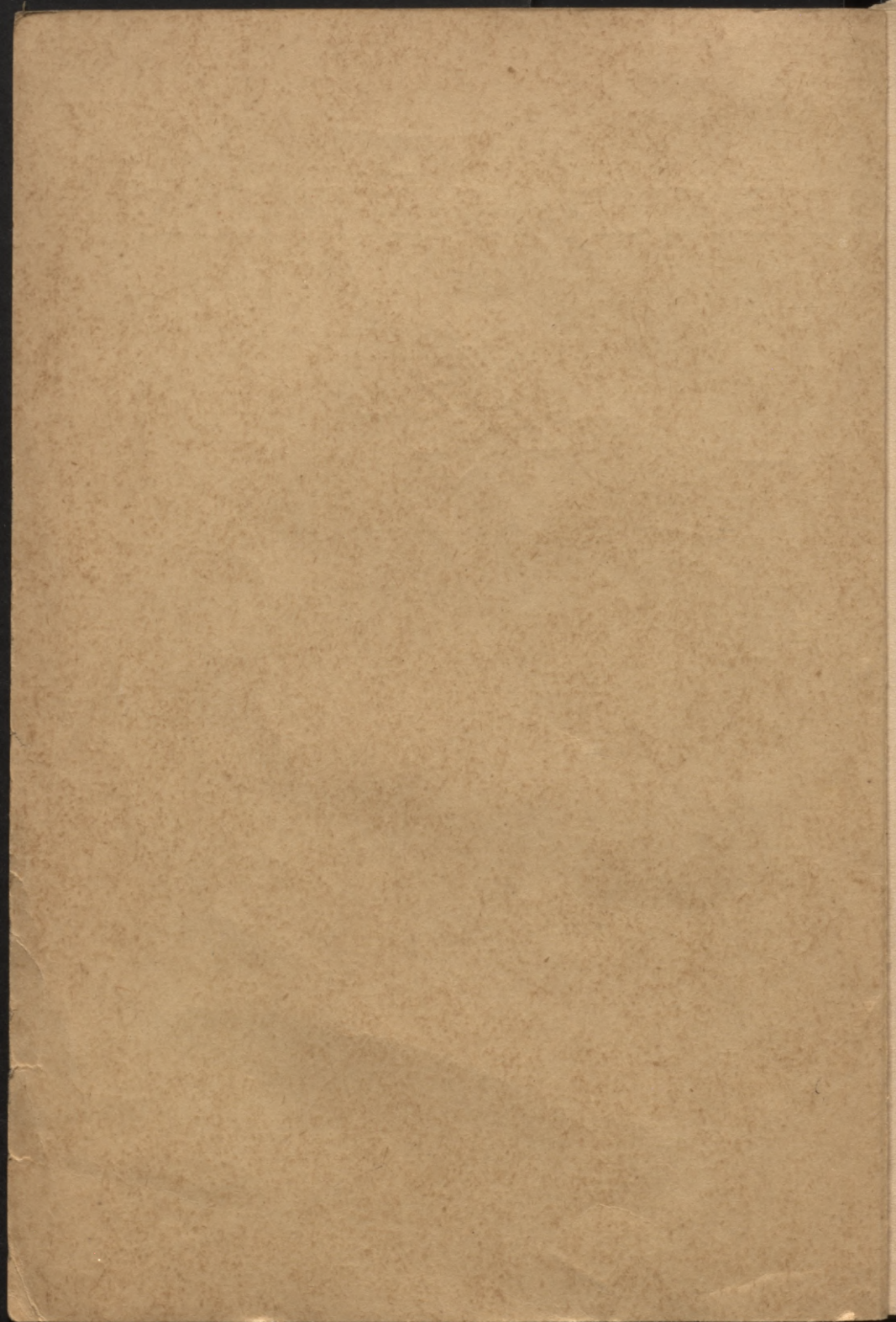


89-3
L 625

DIEVŪRA SVĒTRUNAS





L 89-3
625

olubl.
28

DIEVŅU SVĒTRUNAS

LIDZ AR
TAUTAS DZIESMĀM DIEVA DAUDZINĀJUMAM

TEICIS
RĪGAS DIEVŅU SANĀKSMES
ALDIS GOBA

1933.

82

~~8f-52.154v~~ ✓

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~78-48.359~~

0308017066

Izdevis A. Goba, Rīgā, Nordeņos Saukas ielā 3.

Grāmatr. koop. „Gaisma”, Rīgā Mārstaļu ielā 5.

S A T U R S

KĀPĒC MĒS ESAM DIEVTURI
LATVIEŠU DIEVESTĪBAS NOZĪME
DIEVS DOD MAN KALNĀ KĀPT
BĀREŅI UN MŪSU BĀRU TAUTA
VEĻU MĀTE UN VEĻU MIELASTS
ARĀJS DIEVA PIRMAIS PALĪGS
MĀRAS — ZEMES MĀTES DĀVANAS
PRIEKŠ UN DIVEJĀDA SAULE
DZIESMA UN DIEVESTĪGĀS KĀPNES
LATVIEŠA LABAIS MŪŽS



S - R - U - T - A - S

THESE ARE THE
REMARKS OF THE
COMMISSIONERS OF
THE GENERAL LAND
OFFICE IN ANSWER
TO A RESOLUTION
PASSED BY THE
HOUSE OF COMMONS
ON THE 12TH OF
MAY 1871

Kāpēc mēs esam dievturi?

Mīļie draugi! Mīļie latvieši! Šodien pārdomāsim un apcerēsim mūsu tautas īpatnējo stāvokli pasaulē, vaicāsim savu ceļu pie Dieva, meklēsim taisnāko taku pie visa Labuma Avota. Būsim sirsnīgi un vēlēsimies, lai arī šis brītiņš ir — Dieva daudzīnājums un mūsu dvēselēm labdarījums. Lai Dievs mums palīdz! Lai Laīma mūs pavada! —

Ļaudis dažkārt mēdz teikt: Ja jau visiem viens un tas pats Dievs, tad jau viena alga, pie kādas reliģijas, pie kādas ticības, pie kādas dievestības tu turies, jo visas piemin Dievu, visas ved tuvāk Dievam, visas māca sarunāties ar Dievu un izlūgties Viņa augstāko padomu dzīves labākai dzīvošanai.

Taisnība gan, ka visai pasaulei viens un tas pats Dievs. Tomēr — un to mums nevajaga aizmirst — ka ceļš pie Viņa var būt dažāds, un tāpat Viņa prāta iztulkojums var būt visuvisāds, kam tad arī seko dažādi, dažreiz viens otram pretēji padomi, kā cilvēkam dzīvot šai pasaulē. Smalki ņemot — katrs cilvēks Dievu izjūt, Dievu atskārst, Dievu saprot jau drusku citādi. Tāpat arī katra tauta Dievu ierauga citādu.

Tāpēc nav vis vienalga, pie kādas reliģijas cilvēks pievests. Ikvienam cilvēkam jāmeklē sava reliģija, savs īpatnējs ceļš pie Dieva. Un tāpat arī ikvienai tautai jāiet savs ceļš reliģijas dzīvē, jo arī tautas pasaulē ir dzīvi organismi, bet nevis nejauši cilvēku pūļi.

Mums, latviešiem, ir savs ceļš pie Dieva. Senatnē, kamēr mūsu tēvu tēvi vēl nebija nomākti un ar nežēlīgu varu piespiesti, vai arī citādi pierunāti un pielabināti — iet svešu ceļu, latviešiem bija savs gaišs un viegli pārredzams dzīves un dievestības ceļš, un to zināja viss tautas kopums tāpat, kā tautas atsevišķie locekļi, un visiem bija izjūta, ka nav jāmaidās. Tagadējam latvietim jau citādi. Jau astotais gadu simtenis, kā mūsu zemē svešinieki sludinājuši savu ticību. Sludināšanu atbalstīja bargie likumi, un tiešām — pēdējos gadu simteņos latviešus jau sāka dēvēt par kristīgu tautu. Latvieši jau itkā sekoja svešas tautas praviešiem.

Vēl nesen kāds kristiešu mācītājs rakstīja, ka latviešu dievturību atjaunot nevarēšot, tāpēc, ka šī senlatviešu ticība tautā esot gluži izzudusi, tā dzīvā veidā neesot vairs atrodama, tā esot mirusi; bet latvieši palikuši par kristīgiem cilvēkiem.

Maldās šis kristīgais mācītājs. Viņš kristietībā tik ilgi strādājis, ka zaudējis redzi un saprašanu latviskām lietām. Latviskā dievestība no tautas dvēseles dziļumiem nav iznīdēta. Latviešu pašu dievestībai tautas dvēselē pārāk dziļi pamati, pārāk dziļas saknes, lai svešinieki to varētu iznīdēt. Kristietība tautai bija pielipināta

tkai ārpusē, aizķērusies pie viņas drēbēm kā putekļi vai slimības bacīļi, bet sirds palika vesela un latviska. Kristietība bija noslidējusi tikai pa virspusi, dziļāk nespēdama iespieties. Tikai tie apgabali Vidzemē, kur tik ilgi pastāvēja brāļu draudzes, kur latvieši tika aktīvāk ierauti reliģiskās dzīves kopšanā, tikai tur kristietība kaut cik iesakņojās, bet arī ne tik pilnīgi, lai tautai nebūtu vairs ceļa atpakaļ pie latviskā.

Tāpat, kad ieskatāties savās dvēselēs, tur vērojam uzticību savai tautai un savam Dievam. Paskatīdamies tālāk, redzam, cik viegli latvietis, kas bija sevi turējis par kristīgu cilvēku, atraisās no šī nosaukuma un tiek par latviešu dievturības draugu. Vajaga tikai viņam ar skaidru sirdi, bez spītības un iedomības iepazīties ar latviešu dievestības pamatiem, lai drīz sāktu atjēgties, ka latvietim ejams tikai latviskais ceļš, bet nevis kāds cits (kas citai tautai un citā laikā var būt arī labs).

Nav jābrīnās par mūsu izteicieniem: Mūsu Dievs, latviešu Dievs. Ar to mēs nesakām, ka Dievu ir vairāk, bet gan tikai to, ka tad domājam Dievu mūsu — latviešu izpratnē un nojautā. Un nebūsim neko jaunu darījuši, teikdami: mūsu Dievs! Vai savu māti, vai savu tēvu ikviens bērns nesauc par savu? Lai arī mātei būtu vairāki dēli un meitas, bet ikviena bērna mutē skanēs jauki: „Māmiņ, tu taču esi mana māmiņa...“, un ar to nebūt nebūs aizskārtas citu bērnu tiesības, un tie tāpat uz savu māti teiks: mana māte, bet nebūt nemeklēs citu izteiksmi. Gluži tāpat latvieši

var teikt: mūsu Dievs, tāpat kā to teikušas citas tautas.

Pakavēsimies drusku ilgāk pie šī salīdzinājuma: vecāki un bērni. Kad nu mātei, kad nu tēvam ir skolots un gudrs dēls, un kad nu viņš pārnāk mājās un grib teikt mīļu vārdu saviem vecākiem, viņš to neteiks svešā valodā, kauču arī vecāki saprastu šo svešo valodu. Dēls teiks to pašu mīļo latviešu vārdu: māte, tēvs, bet neteiks vis to krieviski, vāciski vai franciski. Un ja viņš ar saviem vecākiem šāda sirds mīļuma brīdī sāktu sarunāties svešā valodā, viņš nebūtu saucams par gudru, un arī savu vecāku sirdi viņš nevis iepriecinātu, bet gan tikai apbēdinātu.

Tāpat ir ar cilvēka tuvošanos savam Dievam, kas taču arī ir mūsu tēvs un mūsu māte. Arī Viņu mums, ja mēs gribam būt labi bērni, un ja mēs gribam iepriecināt Viņa sirdi — jāuzrunā tanī valodā, kādu mums viņš mācījis vispirmāk, kādu Viņš mums ir devis mūsu tautā.

Še nu valoda jāsaprot ne tikai kā valoda, bet arī kas vairāk. Protams, arī valoda. Būtu neprātība, ja mēs dievkalpojumu noturētu svešā valodā, vai arī, ja reliģiju mācītu ne mātes, bet svešā valodā. Paidagogi to jau sen atzinuši, ka tikai pašu dzimtā valoda sasniedz lielākus dziļumus mūsu dvēselē. Smalkjūtīgākus pārdzīvojumus svešā valodā nemaz nevar izteikt, un svešā valodā teiktais nerasniedz mūsu sirdi, notrulina to, bet ne audzina pilnībai.

Bet valoda ar Dievu plašākā nozīmē ir visa reliģija, un ja mēs gribam ar savu Dievu pilnā mērā sarunāties savā

valodā, tad mums jāatgriežas pie mūsu tēvu tēvu reliģijas. Tā ir mūsu valoda ar Dievu. To mums ir Dievs devis, to tad arī nedrīkstam nomicināt, pamest, bet gan mīlēt un izkopt, lai tiešām jo jaukāk varētu sarunāties ar savu Debesu Tēvu, savu Zemes Māti, ar mūža licēju Laimu. Mēs nedrīkstam atnest un apsmādēt to reliģisko ceļu, ko pats Dievs mūsu senčiem devis; mēs nedrīkstam būt iedomīgi un nepateicīgi. Ja nav labi pamest savu tēvu un māti, ja nav labi piemirst savas tautas valodu un tikumus, tad gluži tāpat nav labi pamest un piemirst savas tautas reliģiju.

Pat daži katoļu mācītāji šepat mūsu Latgalē ir mācījuši: Neatzīt savu valodu, neatzīties savā tautībā — ir tāds pats grēks, kā noliegt savu tēvu un māti. Tiešām. Bet tad arī tālāk bija jānāca, un to, lūk, spēj tikai latviešu dievturī: arī savas tautas reliģiju noliegt, neatzīt, neievērot, nicināt, nekopt — ir tāds pat grēks, kā neatzīt un nicināt savus vecākus. Tā arī ir Dieva nicināšana. Un latvietim, ja viņš negrib vēl tālāk un joprojām sariebt savam Dievam — jāmeklē mūsu senčiem parādītais ceļš, proti — pašu latviešu dievestība. Tikai tas novedīs pie visa Labuma Avota.

Latviešu dievestībā sakrāts viss tas, ko Dievs atklājis latviešiem. Un tur — mūsu dvēseles dziļumos, un tur — mūsu vecuvecajās dziesmās un citās tautas gara mantās — tad arī meklējams Dieva prāta tulkojums mums, latviešiem. Senāriešu tautu gudrajiem Dievs nebija svešāks kā semitu praviešiem, kas atstājuši savas no-

jautas un atskārtumus Bibelē. Senāriešu tautu gudrajie ir mūsu vectēvi vispirmā kārtā, un latvieši jau no vecveciem laikiem ir bijuši zaļojošs zars šai tautu saimē. Dzīvodami gadu tūkstošiem šai savā zemē, nekur neklīzdami pasaulē, nesamaisīdamies ar citām tautām — latvieši senārisko dievestīgo gudrību tad arī paglābuši vistīrāku un labāku. Un tādēļ ar pilnu tiesību latviešus var dēvēt par Dieva izredzētu tautu. Kādas nelaiemes viņai tik nav nesušas svešas tautas, kādas tik mācības nav centušies tiem iepotēt, bet Dievs latviešu dievestību tomēr pasargājis no iznīkšanas. Vētras vecajam latviešu dievestības vītolam gan aplauzušas zarus, pat stumbru, bet dzīvās saknes palika, un labvēlīgākiem laikiem iestājoties, no šīs saknes, lūk, aug atkal tāds pats vītols. Un tas uzaugs vēl jo kuplāks un diženāks.

Dievtuļiem pārmet, itkā tie gribot tišā prātā atkārtot, restaurēt sen izbijušo. Šie ļaudis iztēlojas sev šo lietu tā, ka vētras nolauzto vītolu nu dievtuļi gribētu uzslīet gaisā un izdaudzīnāt, ka tas var vēl augt, kaut gan jau satrūnējis un sadrupis. Tā nav, tā dievtuļi nemaz negrib un nepūlas. Viņi bijušo negrib restaurēt tā, kā restaurē dažu citu lietu. Dievtuļi grib tikai sagādāt labvēlīgus apstākļus šī paša vītola atvašu augšanai. Sakne nav satrūnējusi, tur bagātīgas dzīvības sulas, tās dzen jaunus augumus. Tur uzaugs vītols. Savā vispārējā izskatā — ar sava auguma veidojumu tas nebūs tāds pat kā reiz bijušais; tam zari izpletīsies citādi, citādi izveidosies galotne, daudz kaš būs citāds; bet viens

kas paliks tomēr tas pats — vītola daba, jā, paliks vītola daba joprojām, un ar to pietiek, lai arī jaunajam būtu tādas pašas lapas un daudz kas tāds pats. Tā nav restaurēšana. Bet svešu ticību sludinātāji gan pūlējās šī mūsu vītola vietā iestādīt, piemēram, palmu, bet tā nikuļoja un taisās drīz pavisam nokalst. Šo palmu patiesi nebija iespējams pārveidot par vītolu, un jo vairāk pie tā pūlas, jo pats koks paliek vārgāks. Kristietību nav iespējams pataisīt par latvisku reliģiju, tāpat kā siltzemju palmu nevar izlocīt par šo mums pazīstamo vītolu.

Turpretī jaunais latviešu dievturības koks aug un turpinās joprojām augt. Tāpat kā mežā krituša koka trūdus uzņem kā barību jaunais, tāpat šie vecais mums ir kā sagatavota zeme, kas savām sulām baros jauno.

Latviešu dievestība, kas atdzimst jaunajā dievturībā, ir ļoti veca, bet arī jauna. Viņa nav tikusi sastindzināta, nav tikusi konservēta zināmā stadijā, kā tas bija ar dažu citu mācību, kas uzrakstīta un kā akmenī iekalta. Tā arī kristiešu mācība pa daļai vecajā derībā, bet vēl jo vairāk jaunajā — uzrakstīta un sastingusi. Un nu atliek tikai to dažādi tulkot, lai novērstu pretrunas, kas rodas starp to un mūsu pašu dzīvo dzīvi. Turpretī latviešu dievestība, gan ļoti daudz zaudējama no apstākļa, ka tā jau agrāk nav pamatīgi uzrakstīta, ir arī kaut ko ieguvusi. Proti — viņa palika jūtīga un atsaucīga joprojām, un tā pastāvīgi atmeta nevajadzīgo un uzņēma jaunus elementus, veidojās, auga, piemērojās cilvēka augsmei, tā dzīvā veidā nonāk-

dama līdz mūsu dienām. Tā var droši teikt, ka dievturība dzīvāka par kristietību un mums vienmēr labāk atbildēs uz mūsu šīs dienas jautājumiem, nekā mācība, kas nostiprināta un sa-
stindzināta pirms gadu simtiem.

Latviešu dievestību kristietība nepaspēja iznīcināt un to vairs arī turpmāk nespēs. Sākusies lielā atmošanās arī reliģiskā laukā, kas ir trešais posms mūsu vispārējā tautas atmodā. Nacionāla dievestība tāpat saudzama un kopjama kā pati tauta. Un ja tauta ir īpatnējs organisms, dzīva būtne pasaulē, un ja tautas iznīcināšana vai vājināšana ir tikpat kā šlepkavība, tad arī nacionālas dievestības iznīcināšana pielīdzināma šlepkavībai. Nevar vairāk noziegties, kā iznīcinot īpatnēju Dieva izpratni, kas bijusi tautai un tur pastāvējusi gadu tūkstošus un uzturējusi savus ļaudis vajadzīgās attiecībās ar Dievu. Reliģija, kā jau dvēseles dziļumu un gara kalngalu atklājēja — tik svarīga tautas sastāvdaļa, ka dažkārt sauks par tautas raksturu. Un ja dievestība ir tautas raksturs, tad teiksim: ne bojājiet tautas raksturu, bet gan to izkopiet, izdaiļojiet, jo nojaukt raksturu un likt tā vietā kādu citu, no svešurienes noskatītu raksturu — tikpat kā nav iespējams; tas jau nebūs nekāds raksturs, bet tikai iemācītas manieres, iekšēja tukšība, seklums.

Kāds ārzemnieks (Kols) jau gandrīz priekš simts gadiem apceļoja aLtviju un par mūsu vectēviem rakstīja: „Par latviešiem būdami viņi bija godīgi, krietni un cienijami, bet pārvācoti viņi top blēdīgi, viltīgi, iedomīgi un tukši.“

Vai tāpat nav ar reliģiju, un pat jo lielākā mērā? Ja jau latvietis, līdzams vācu ādā, zaudē daudz, slīd uz leju, tad jo vairāk tas notiek, kad latvietis lien kristīgā ādā, jo nu viņš izdara vēl lielāku noziegumu pret savu garu, vēl vairāk sadragā agrāko saskaņu, vēl vairāk sagrauj savu raksturu. Savā vecajā dievestībā viņš ir tāds, kādu to rāda tautas dzeja — labs, gaišs, zinošs, bet kristīgā ticībā — bailīgs un liekulīgs, aprobežots un neīsts, visāda nelabuma pilns.

Cik daudz kādreiz zoboti tā saucamie kārklu vācieši (latvieši, kas bēg no latviešiem, bet sienas klāt vāciešiem, gribēdami būt vācieši). Tiešām, tie bija smejami. Bet kāda gan starpība starp šādu nobēdzēju un starp nobēdzēju reliģijas laukā? Vai šie neuzticīgais nav vēl jo vairāk nožēlojams? Smieklīgo, nicināmo, nedabisko kūleni cilvēks šie taisījis vēl smieklīgāku.

Lai dzīvotu labi un latviski, tad vajaga labas un latviskas dievestības. Bet pati labākā dievestība, aizcelta uz citu pasaules malu, citai tautai sludināta — var kļūt par nederīgu. Šis apgalvojums pat nebūtu jāpierāda, tik ticams tas ir. Kā gan latvietis var dzīvot latvisku dzīvi ar nelatvisku pārliecību?

Šie atkal mazu salīdzinājumu. Ja cilvēks gribēs būt zemkopis Latvijā, tad viņam šī zemkopība Latvijā arī jāmacās, vērojot Latvijas klimatu, Latvijas augus, visus Latvijas apstākļus. Ar šīm zināšanām viņš varēs darboties Latvijā; bet ja aizbrauks uz Palestīnu, tad šī prasme viņam jāmet malā, jo tur pavisam citāda zeme, citāds klimats, citi augi; rīkodamies pēc Latvijas

paraugiem, viņš pavisam aplami kļūdīsies un drīz izputēs pavisam. Bet ko nu gribēja kristīgās ticības kopēji? Tās metodes, kas atrastas Palestīnā, Grieķijā, Romā — pie tam gadus divi tūkstoši atpakaļ, tās nu gribēja laist darbā Latvijā — un pie tam vēl smalkjūtīgākā zemē — dvēseļu zemē. Palestīnas garīgie agronomi gribēja iemācīt latvietim garīgās druvas kopšanu Latvijā. Te nekas liels un cildens nevarēja iznākt, te vajadzēja norisināties dvēseliskais komēdijai un ar niecīgiem rezultātiem.

Kad nu kristietība bija mācība, kas radusies laikmetā, kad Vidusjūras zemēs izplatījās mācības par drīzu pasaules galu, tad arī šī reliģija izvērtās drīzāk par cilvēka sagatavotāju miršanai, nekā dzīvošanai. Turpretī latviešu reliģija gribēja un grib joprojām būt vispirmā kārtā dzīvošanas reliģija. Pie šī jautājuma mums būs jāpakavējas citās runās — apskatot tikumus. Vēl tikai aizrādīšu uz raksturīgo faktu, ka lauku draudzes vairāk tikai ar to vēl pastāv, ka viņām ir savas kapsētas, un ka no kristīgās draudzes aizgājušajam draud palikšana ārpus šīs kapsētas. Šāda aina iepriecinoša nav nevienam, jo arī kristīgajos tā audzina tikai liekuļus.

Mūsu dienās atskan sauciens: Nepērc ārzesmes ražojumus, patērē savas zemes ražojumus. Cik veselīgs šāds virziens valsts saimnieciskai dzīvei, to zinām katrs. Bet vai zinām, ka daudz svarīgāks ir sauciens: nepērc un nepārtiec no svešzemes reliģiskās maizes, bet apmierinies ar savu veselīgo latviešu maizīti! Ja vēl starp Amerikas kviešiem un Latvijas kviešiem nav pā-

rāk jūtamas starpības, jo tās ir materiālas mantas, tad cik lielāka un liktenīgāka starpība ir starp mūsu garīgām vērtībām un svešzemes gara augļiem! Un šī lielākā starpība tad jo vairāk kaitēs garīgā patērētāja dvēseles veselībai.

Te nu būs cilvēki, kas tūlīt atbildēs: „Es esmu gan kristīgais, bet tomēr tanī pašā laikā arī īsts latvietis.“ Ja nu viņš jūtās īsts latvietis, tad tiešām svešais elements viņā pārāk dziļi nebūs iegrauzies, vai arī šis svešais elements būs jau savu tiesu latviskots. Tam cilvēkam varēs atbildēt: Ja tā, tad neapcietini savu sirdi, meklē vēl skaidrāku latvietību un meklē vistuvāko ceļu pie Dieva, un — tu pēc laika sprīža jau vari pat nemanot vien tikt par dievturi, t. i. par latvieti, kas pat reliģijas laukā jau atgriezies savās mājās. Jūs, kristītie latvieši, jums vienmēr draud dievturības tuvums, jo viņš ir tik vilinošs.

Īsts un labs dēls nekaunēsies savu vecāku, ja arī tie būtu nabadzīgi, neievērojami, pat neglīti, vai kā citādi; īsts dēls toš tomēr atzīs par saviem vecākiem. Tāpat īsts tēvuzemes dēls neskatīsies vis, vai viņa dzimtene, vai viņa valsts liela un slavena, bet pieķersies tai arī tad, ja tā maza un nabadzīga, un pieķersies tad vēl jo vairāk, jo zinās, ka taisni tagad dzimtenei un valstij vajadzīgi krietni dēli. Viņš pūlēsies savu dzimteni celt saulītē, bet ne tai pagriezt muguru un to noniecināt. Mūsu tautiskā laikmeta labākie darbinieki tā rīkojās, un viņu darba augļus vēl tagad baudām. Mūsu valodnieki mūsu valodā izkopa arī to pusi, kas vajadzīga modernos laikos,

un raugi — no zemnieku valodas izauga vispusīga literāriska un zinātniska valoda.

Ists latvietis tāpat darīs attiecībās ar savu reliģiju. Ja dievturībā vēl būtu daudz kas neizkopts, neizstrādāts, lai apmierinātu mūslaiku jaunās un daudzpusīgās prasības, tad viņš steigšies palīgā ar saviem spēkiem. Un pamanīdams kļūdas šai savā reliģijā, viņš centīsies tās novērst, bet nevis izsmiet pats savu reliģiju. Vai tad mūsu valodnieki izsmēja mūsu valodu? Vai tautiskā laikmeta darbinieki bija mums, lai noņiecinātu savu tautu? Nē, tā rīkodamies viņi nekur nebūtu tikuši. Bet kur mūsu teologu darbs latviešu dievestībā? Mēs viņu vēl neredzam.

Kristīgie teologi varbūt aizrādīs, ka dievturos nav teologu. Jā, bet kā vaina tā ir? Vai ne pašu teologu? Mūsu teologi, gatavodamies savā arodā arī maizi pelnīt, pārvērtās par kristīgās draudzes apkopējiem un tādi arī joprojām paliek. Ne no turienes gaidāma palīdzība, jo tur valda svešs gars. Tāpat kā savā laikā latviešu rakstniecību uz augstākas pakāpes nespēja pacelt vāciskie „latviešu draugi“, bet bija jānāk cilvēkiem no pašu tautas vidus, tāpat arī tagadējie svešā gara bērni — kristiešu mācītāji, nav tie, kas paceltu latviešu dievestību uz augstāka pakāpiena (kā izkoptu, filozofiski pamatotu sistēmu). To darīs citi, vai arī tikai jaunās paaudzes teologos radīsies cilvēki, kas atgriezīsies savās mājās — latviešu dievestības pagalmā.

Savā kodolā dievestība var ļoti labi pastāvēt arī bez „mācītiem teologiem“. Dieva Augstais

Padoms atklājas dabas bērnam skaidrāk, nekā grāmatu nomocītam cilvēkam. Dieva nojauta bijusi jo moša mūsu zemnieciskajiem senčiem. Dieva priekšā nozīme īstai dzīves gudrībai, ne mēchaniski iekaltai skolas mācībai. Mācītie teologi vairāk vajadzīgi, lai tagadējos laikos dievestības mācību saskaņotu ar citām gara disciplīnām un tā lai nostiprinātu tās robežas pret dažādiem uzbrukumiem. Jo: lai arī krietnais dabas bērns ir Dievam jo tuvu, bet ar prātnieciskiem līdzekļiem viņš savu reliģiju neprot tā aizstāvēt.

Kad nu padomājam, kāpēc tagad tik daudz bezdievju, ateīstu, tad savs iemesls meklējams arī tai apstākli, ka mums reliģijas vietu gribēja aizpildīt sveša pārliecība. Latvieša iedzimtā dievības nojauta nesaskanēja ar svešo mācību, latvieša gara dzīves citi novadi nevarēja saskaņoties ar svešo reliģiju. Radās nesaskaņas, tām sekoja šaubas un vienaldzība, pat naidis. Kur īstas dievestības cildenais uzdevums — ievest saskaņu starp dvēseles un dzīves dažādajiem elementiem, tur nu svešā mācība savukārt ienesa nesaskaņas.

Kur citas reliģijas zaudē vienu piekritēju pēc otra, tur latviešu dievturība strauji pieaug. Viņa jau šajos nedaudz gados nedievībai, neticībai, ateīsmam ir atrāvusi simtiem cilvēku. Tur vecs skolotājs, kas laiciņu pabijis dievturos, atklāti saka: Tikai tagad es esmu atradis īstu dvēseles mieru, jo nu redzu jauko saskaņu . . . Un tur jauns ārsts tikpat vaļsirdīgi atzīstas: Ja es nebūtu iepazinies ar dievturību, es būtu ateīsts . . . Un tā tālāk un tā tālāk, un dievturība simtiem

jau tikusi gluži nepieciešama, un nekas šo atdzimšanuš kustību vairs nevar apturēt. Tur vairs nelīdzēs ne kristīgo mācītāju sprediķi, ne viņu uzbrukumi laikrakstos. Pat vairāk: nu svešās mācības uzbrukumi tikai paveicinās dievturības jo spēcīgāku augšanu. Tāpat kā ozolam nekait vētras, kas viņu paloka, lai pamudinātu jo dziļāki laist saknes savā dzimtajā zemē, tāpat arī dievturību svešie uzbrukumi tikai pamudinās vēl jo nopietnāk pārbaudīt savu iekārtu un mācību, lai izmestu, kas tur būtu ieviesies nederīgs, bet lai nostiprinātu derīgo.

Pret deivtuŗiem saceļas kristīgo teologu plašā saime. Viņu rokās visuvisādi ieroči — teoloģiskā fakultāte, simtiem baznīcas, valdības pabalsts, ļaužu pulki, kas mobilizēti pa šiem ilgajiem valdīšanas laikiem, tad cittautu kristīgo teoloģiskā literātūra. Šie teologi ir apbruņojušies no galvas līdz kājām, tāpat kā kādreiz Bermonta armija, kas uzbruka latviešiem, kas bija tik trūcīgi apgādāti. Un tomēr Bermonts ar savu artilēriju nekā nepadarija, un latvietis, gandrīz vai basām kājām, ziemaš laikā un gandrīz vai tikai ar rungu rokā — aizdzina svešo bruņoto pulku. Tāpat būs arī tagad. Arī latviešu dievtuŗi atsītīs šo uzbrukumu, jo aiz viņiem, aiz latviešiem — stāv latviešu Dievs, kas neļaus svešiniekam paņemt ne latviešam doto zemi, ne arī latvieša dievieto dvēseli. Latviešiem arī Dieva priekšā vajaga būt skaidriem latviešiem. —

Ņemiet nu, mīļie draugi, par labu to, ko esmu jums šodien varējis pasacīt!

Tautas dziesmas Dieva daudzinajumiem.

I.

Lēni, lēni Dieviņš jāja
No kalniņa lejiņā.
Saules meita vārtus vēra,
Zvaigžņu cimdji rociņā.

Nāc, Dieviņi, Tu pie manis
Šovakar vakarēt:
Balti mani liepas galdi,
Tīra mana istabiņa.

Dieviņš stāv aiz vārtiem
Apseglotu kumeliņu.
Tec, māsiņa, atver vārtus,
Laid Dieviņu sētiņā.

Dieviņš nāca istabā
Lielu, platu mētelīti.
Nāc, Dieviņi, saņemies,
Šauras manas duraviņas.

Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Sēdās galda galiņā.

Visapkārt vasku sveces,
Vidū klāts liepas galds,
Dieviņš sveces dedzināja,
Laimīt' galdu apklājusi.

— — — — —

II.

Tumšs laukā, tumšs laukā,
Kur bij ņemt ceļa draugu?
Dievs bij man ceļa draugs,
Laima ceļa rādītāja.

Ar Dieviņu vien dzīvoju
Ienaidnieku starpiņā.
Ienaidnieki ļaunu vēl,
Dieviņš labi palīdzēja.

Ej, Dieviņ, tu pa priekšu,
Es tavā ēniņā;
Nelaid mani to celiņu,
Kur aizgāja ļauna diena.

Zirgi zvedza, velni brauca,
Straujupīte dzirkstelēja.
Dieviņš stāv pie upītes
Apjozies zobentiņu.

Šķērsu stigas pa ceļiem,
Šķērsu zvaigznes debesīs,
Es tās visas cauri jāšu
Ar Dieviņa palīdzību.

Ar Dieviņu sanācām,
Ar Dieviņu šķīramies,
Ar Dieviņu lai palīka
Šī svētīta istabiņa.

Latviešu dievestības nozīme

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Dievestība ir tas pats, kas svešā vārdā sauktā reliģija, vai arī kristiešu lietātais — ticība. Kur agrāk teicām: tas cilvēks ir reliģisks, ticīgs, nu mēs, latvieši, labāk varētu teikt: tas un tas cilvēks ir dievestīgs, viņam ir dievestība, viņš turas pie Dieva, viņš tur Dievu. Apcerēsim šodien dievestību, apcerēsim to sakarā ar latvietību, pārdomāsim šos svarīgos jautājumus un vēlēsimies, lai šis brītiņš ir tiklab Dieva daudzinājums, kā arī mums pašiem par labu. Lai Dievs mums palīdz! Lai Laima mūs pavada!

Dievestība ir — valoda ar Dievu, dievestība — mūsu dvēseles sarunāšanās ar Dievu, dievestība — tuvošanās Dievam, dievestība — mūsu būtnes sakars ar Dievu.

Valoda, parastā mūsu valoda, mums ir, lai varētu sarunāties ar cilvēkiem, lai pateiktu tiem, kas mums sakāms, ko mēs domājam, ko mēs gribam, ko mēs pārdzīvojam, un arī lai mēs noklausītos citos un zinātu, kas viņiem sakāms. Arī kurlmēmais var kaut kā zīmēm sarunāties ar otro kurlmēmo, bet cik viņiem tas daudz grū-

tāk un cik nepilnīga ir šī viņu zīmju valoda! Varbūt pats labākais, smalkākais, klusākais paliek neizteikts un nesaprasts. Katrs patur to savā dvēselē, un tā viņi paliek vientuļi. Saņemdami tik maz viens no otra, tik maz dodami viens otram — viņi nespēj iekrāties tās dvēseles mantas, ko var ar cilvēcīgo un brīnišķo valodu apbalvotie.

Un reliģija, mūsu dievestība — ir valoda ar Dievu. Dievestīgam cilvēkam taču ir daudz, ko teikt savam Dievam. Ja jau mēs Dievu varam saukt par visas Dzīvības Avotu, tad kā gan lai mēs negribētu tuvoties šim Avotam? Kā mūsu miesa, mūsu augums meklē savus dzīvības avotus, kā meklē maizi un ūdeni, kā meklē siltumu un gaisu, kā meklē augumam brīvību un darbu, tāpat arī dvēsele meklē savai dzīvībai dvēselisko, dievestīgo barību, lai augtu un būtu stipra.

Dvēsele meklē un jautā, sauc un ilgojas mantas, kas viņu darītu bagātu, dievestīgu. Cilvēks šo meklēšanu izsaka gan vārdos, gan ieliek dziesmās, cilvēks šo Dieva jautāšanu izdveš gan Dieva daudzīnājumos, gan lūgšanās, gan klusā prāta apcerē par bezgalīgo un dievoto, un sauc viņš Dievu gan mākslas darbos, gan zinātniskā pētīšanā. Lai ieklausās tikai savas dvēseles kļūsmā, lai ieklausās — tad dzirdēs, ka tur valda nemitoša ilgošanās pēc tā paša Dzīvības Avota.

Kad cilvēki ceļ dievnamus un sapulcējas lielos pulkos, arī tur ir tikai tās valodas meklēšana, kurā varētu jo labāk sarunāties ar savu Dievu. Cilvēkiem liekas, ka īpašā vietā viņu domas būs

netraucētas, būs vairāk vienotas pie Viena, un ka — še viņi labāk sadzirdēs arī Dieva balsi.

Ne tikai krāšņas reliģiskas procesijas, bet arī klusa piecelšanās mūsu dievturības sapulcēs, kad atskan godbijībā un izbrīnā dziesmas vārdi: „Klusiet, jauni, klusiet, veci, Dievs ienāca istabā“ ... ir dziļa, jo dziļa sarunāšanās ar Dievu. Un šis sveču mirdzums, kas veclatviskajā luksturī uz galda šais pašs mūsu dievturības sapulcēs — arī ir sarunāšanās ar Dievu. Mēs ar to kaut ko taču sakām, un mēs arī izjūtam atbildi, atbildi no neaptveramiem tāļumiem un augstumiem, bet skanām arī še — mūsu dvēseles vislielākā tuvumā un maigumā.

Katram sarunas veidam ir savs jaukums: vientulībā mēs pavēršam skatu uz savas dvēseles intīmāko, klusāko, pat pašam lāgā nesaskatāmo, neieraugāmo dzīvi, sāpēm un priekiem, kas nav teikti citiem cilvēkiem, jo otram, pat mūsu tuvākam tas viss, varbūt, liktos nesaprotams, un mēs baidāmies no šīs nesaprašanas, jo tai sekotu vēl lielāka vientulība. Labākais draugs saprot daudz un mums var daudz saprotama par sevi pateikt, bet ne visu.

Turpretī, savam Dievam mēs varam teikt gluži visu un varam sagaidīt, ka Viņš sapratīs gluži visu, un tad pēc šādas sarunas mēs nebūsim vis vientuļāki, bet gan ieguvuši labāko draugu.

Saruna ar Dievu var notikt pulkā — sa-nāksmē — draudzē, un te atkal savs labums. Tagad pirmā vietā nebūs vairs mūsu īpatnējie jūtu novirzieni, bet cits spēcīgs elements — ko-

pības gars, tautas gars, kas sabango mūsu jūtas, stiprina mūsu gribu, un tāpat kā liesma no liela ugunsкура strauji, spēcīgi šaujas uz augšu, tāpat no cilvēku lielāka ugunsкура dvēseliskie pārdzīvojumi izplūst jo varenāk. Tāpat domājošo un tāpat jūtošo un tur pat ejošo draugu pulciņš mums dod spēkus un pat aizrauj tā, ka mūs dašreiz pārvērš līdz nepazīšanai.

Dievestībā cilvēks izpauž savu dvēseli vispilnīgāk, visharmoniskāk. Kā siltam pavasarim ejot pār zemi — daba pamostas un izpauž dzīvībā un krāšņumā savus spēkus, līdz vasaras vidū viss viena vienīga dzīvība — sākot no puķītes, beidzot ar smaidošo cilvēku, tāpat arī mūsu dvēselē, tai pāri ejot dievestības pavasarim un vasarai — visi spēki zaļo, zied un augļus briedina. Šajā atmodināto spēku kuplumā tad pamānām plaukstum atsevišķo dvēseles spēku rosmi — tur tikumos, tur daļuma kopšanā, tur gudrībā un visādas labas mantas krāšanā.

Tā tad mēs varētum teikt: dievestība ir sarunāšanās ar Dievu, un šinī sarunā mēs izklausāmies Augstāko Padomu, kāds tikai cilvēkam pieejams, un šis Augstākais Padoms mums māca visu mūsu dzīves veidu, visus mūsu dvēseles spēkus sakārtot vienības saskaņā, un šī jaukā spēku un spēju harmonija ļauj cilvēkam izplaukt vislielākā iespējamā kuplumā un raženumā. Bet tā kā Dievs ir visu labu iespējamību bezgalība, tad arī šim harmoniskajam dvēseles spēku plaukumam un raženumam nav robežu.

Ja nu mēs sakām, ka dievestība palīdz plaukt dvēseles un visas mūsu dzīves raženumam, tad varētu rasties jautājums: kā iespējams ateists, bezdievis, reliģijas neatzinējs, noliedzējs? Tad jau ne tikai viņa dvēselei, bet arī vispār viņa dzīvei vajadzētu būt istai posta ainai un izkaltušam tuksnesim. Patiesībā redzam, ka dažs labs bezdievis ir teicams cilvēks, ar bagātu dvēseles dzīvi, ar ievērojamu raženumu. Kā tas iespējams?

Te nu ņemsim mazu salīdzinājumu. Tur — lūk — pļaviņas malā aug mežābele, un apkārt viņai zāle un dažādas puķītes. Tās aug, un tikai pati daba par tām rūpējas. Tāds pat ir arī dabiskais cilvēks. Viņā pašā jau no dabas un Dieva ir tik daudz reliģisku spēku, lai viņš augtu un pat augļus ņestu. Un tālāk: kā botānika, kā augkopības zinātnie ļoti daudz var darīt, lai veicinātu šīs ābeles, zāles un puķes augšanu, un veicinātu tik sekmīgi, ka ābele sāk dot desmitkārtīgi vairāk augļu un zāle aug griezdamās, un sīkās puķītes ceļ pret debesīm krāšņus ziedu vainagus; — tāpat cilvēka dzīvē — dievestība, izpētīdama cilvēka dvēseli un apgādādama to ar dievestīgo barību — spēj šo dzīvi padarīt daudzkārt krāšņāku, lai tā arī augļus ņestu daudzkārt bagātākus. To spēj augkopība un to spēj dievestība — katra savā darba laukā.

Bet arī, un lūk to tāpat ņemsim vērā: kā neprātīgs kopējs samaitās dabisko augšanu ābelei un puķei, un dažreiz pat vēl tik aplami, ka nabaga ābele un šīs puķītes var nokalst, tāpat arī neprātīgas garīgas mācības var ļoti, ļoti kaitēt dabiskai cilvēka dvēseles augšanai un kuploša-

nai. Tur, lūk, kaitīgās mācības nes savu postu, un tad ir labāk, lai nebūtu bijis nekādas mācības, bet tikai iedzimtais dabiskais spēks, jo tas pats par sevi ir liels.

Tas, ko sauc par ateismu, bezdievību, mīļie draugi, ne katrreiz ir īsts ateisms, īsta bezdievība. Cik dažkārt pilnīgi dievestīgs cilvēks sevi ir nosaucis par ateistu. Un kāpēc? Dažreiz tikai tāpēc, ka ir ļaudis, kas saucas sevi par dievestīgiem, bet darbos šo daudzzināto dievestību neparāda. Tad šis smalkjūtīgais cilvēks, redzēdams, ka sauktie „dievabērni“ nav labāki, bet pat ļaunāki par parastajiem cilvēkiem — var apņemties: ja tādi ir šie dievestīgie cilvēki, tad es negribu būt dievestīgs; tad es negribu atzīt to jūsu daudzzināto dievu, jo manā sirdī ir augstāka sajēga par augstāko labumu; es kalpošu citam Dievam. Tad jo bieži izrādās, ka no dievestības aizklīdušais cilvēks par augstāko daudzina vai nu daiļumu (un paliek par mākslinieku), vai — labus darbus — un uzpurējas cilvēces labuma dēļ (tā daudzi tautas un mazo brāļu aizstāvji, to starpā daudz sociālistu un komunistu), vai arī nododas zinātnei, prātu paceldami visaugstāk. Ir arī citi ceļi.

Še notiek ne tik daudz atklīšana no Dieva, bet gan Dieva vienpusīga izprašana, Dieva saukšana vienas dievišķas izpausmes vārdā. Dievs ir daiļuma avots, un kalpodams daiļumam, mākslinieks kalpo Dievam, kauču šo savu kalpošanu nesauc tai vārdā. Īsta māksla un īsts daiļums nav bez Dieva, nav bez labo spēku celsmes. Tāpat viss labais ir no Dieva, un īstais cilvēces lab-

daris dara dievestīgu darbu. Dažs sabiedriskais darbinieks, kas Dieva vārdu nav mutē ņēmis, bet gan pat asi kritizējis tagadējo baznīcu, ir vairāk kalpojis Dievam un cilvēku dvēseļu labklājībai, nekā ārīgais svētulis un oficiālais Dieva kalps. Un vai īsta zinātne, īsta gudrība iespējama bez Dieva? Tikai ar Dievu, un Dieva jēdzienā saplūst ir daiļais, ir labais, ir gudrais, ir svētais, ir dievotais. Tā arī nezinot un pat itkā bēgot no Dieva, var kalpot Viņam. Tā, lūk, ateīsts dažreiz ir reliģisks cilvēks, tikai reliģiju viņš nenosauc īstā vārdā.

Cilvēks, ja viņam skaidrs, nesamaitāts prieks pasaulē dzīvot un darboties, un ja viņam paļaušanās savam darbam un paļaušanās, ka viss iet uz labo pusi, ka dzīve kāpj kalnā — nes savās krūtīs dievestības elementus, vienalga, kā to sauc, pat vienalga, kā viņš pats sevi saucas. Viņš maldās, domādams, ka dievestība viņa dvēselē mirusi vai apklususi. Nē, viņa būtības dziļumos dus sēkla, pat tā sēkla, kas gaida savu uzplaukumu kā ārējs un atklāts dievestības apliecinājums. No šādiem šaubu gariem nāk dažreiz, lai arī drusku vēlāk, jo karstāki dievestības kareivji.

Īstāks ateīsts jau ir tas, kas vārdos un darbos nostājas pretī dievotiem spēkiem — labajam, daiļajam, patiesajam, svētajam, dievotajam, tos nosauc par niekiem, tos nicina, izsmej un cenšas tiešām vienmēr parādīt, ka šīm vērtībām viņa dzīvē maza nozīme. Vēl tālāka pakāpe ateīsmā būs — kad apzinīgi sāks strādāt nelabuma, neglītuma, nesvētuma veicināšanā.

Tad tiešām cilvēks var noiet līdz bēdīgam galam. Tad tiešām viņa dvēseles mājā var aizvērties visi logi un nodzist visas ugunis. Ateīsts tad sāk ne tikai apzinīgi, bet arī neapzinīgi, par to nemaz nedomādams, izvairīties no visa dievotā, tāpat kā dažs insekts no saules gaismas. Viņš instinktīvi vairās no garīgām lietām un galējākām patiesībām, viņā galīgi pamirst tieksme garīgi augt. Tikai mēchaniskais matērijas trieciens nu tiek viņa galvenais dzinēja spēks. Viņam nav mērķa, bet tikai pagrūdējs aizmurgas.

Varam iedomāties cilvēku, kam nolaupītu vienu jūteklī pēc otra: atņemt viņam redzes spēju — un pasaule viņam paliktu tumša un akla, bez krāsām, bez attālumiem, bez jeb kādiem redzes priekšstatiem; atņemt viņam dzirdi — pasaule paliktu klusa un mēma, bez skaņām, bez valodas, bez jeb kādiem trokšņiem; un tad ja cilvēkam atņemt tausti, ka priekšmetus pat aptaustīt nevarētu, un atņemt ošanas spēju, un atņemt garšas sajūtu, un atņemt kustības spējas — lai arī telpu nevarētu atskārst, — un šis cilvēks būtu kā auksts akmens blukšis, iemests aukstā un tumšā zemes alā. Viņš būtu kā miris, lai arī vēl dzīvotu; miesīgi viņš būtu saucams par dzīvu mironi.

Vai tāpat nebūtu, ja cilvēkam atņemt visus dievotos dvēseles spēkus? — kā tas domājams galējā ateismā, kas nav vairs dabiskais neapziņības stāvoklis, bet apzināta un norūdīta vairīšanās no Dieva un Viņa piederumiem? Vai arī šāda cilvēka dvēsele nebūs tāds pats garīgais

mironis? Un vai viņš, šis nelaimīgais cilvēks, arī nebūs kā iemests tumšā un dziļā zemes caurumā? Paldies Dievam, pilnīgu ateistu mums nav.

Ja nu mēs paliktu pie tā, ka dievestība ir saruna ar Dievu, kur tad starp citām mantām izprasām arī Augstāko Padomu, tad mums tālāk jādomā par šī iegūtā padoma izlietāšanu šai mūsu mūžā, jo arī šis mūžs ir dievestīga lieta, kas nav ne nicināms, ne nelietīgi pavadāms, bet ceļams tanīs augstumos, kur Dievs grib.

Dievturu rakstos lasām, ka „relīģija“ (dievestība) tad vien ir patiesa reliģija, kad tā noteic savu piekritēju darbības un dzīves veidu. Pārlicībai, kas neizlaužas darbos, nav nekādas vērtības.“ Un kāpēc gan arī mums būtu vajadzējis censties atjaunot savu reliģiju, ja ar to nekas netiktu grozīts arī dzīves daždažādajos veidos? Latviešu dievestība spēj vairāk ietekmēt dzīvi, nekā kaut kurā cita latviešiem pazīstamā reliģija, jo dievturība ir dievišķā sēkla, kas augusi mūsu apstākļos.

Kā cilvēkam tuvoties dievestības solītam lābumam, kā iesākt Dieva meklēšanas ceļu? Kristīgā ticība prasa vispirms ticības tam, ko viņa māca: bez ticības kristīgais neko neiespēj. Bet kā lai tic neticīgais? Kā lai cilvēks saka, ka viņš redz gaismu, ja viņš to vēl neredz? Vai lai sevi apmāna? Tāpēc te jānotiek brīnumam, vai arī akli jāturpina agrāko paaudžu iemācītais, no bērnības iekaltais ticības apliecinājums, to nemaz neapceļot, nepārbaudot, nekritizējot.

Pa savādāku ceļu var iesākt iet latvietis. Še

neprasīs tūlīt aklu ticību, un vispār vārds „ticība“ latvietim nav visai saprotams. Latvietim pietiks sākumam, ja pieminēs Dieva piederumus — visas tās cildenās parādības, kas nav ar mūsu praktisko aprēķinu vien izskaidrojamas. Lai nu cilvēks izmēģināšanas dēļ brīvi atver savu dvēseli visam tam labākam, ko viņš pasaulē un jo sevišķi savas dvēseles tuvumā nomana. Lai cilvēks domā par to visu, kas labākais, daiļākais, patiesākais, svētākais. Lai cilvēks uz laiciņu apņemas izmest no dvēseles to, ko viņš pats ar savu iedzimto kaunu (sirdsapziņu) atzīst par nelabu. Lai tā pamēģina un kauču klusi, bet šad un tad atkārtoti izsaka vēlēšanos — kaut arī viņu kādreiz apciemotu Dieva nojauta, ja ne tiešs Dieva tuvums. Lai viņa dzīvē iestājas uz mazu brīdi pat tas dievotais brīdis, kādu redzam dievtuņu sapulcēs pēc minētās dziesmas, kad ļaudis svinīgi pieceļas un neaptveramā, bet gaidāmā priekšā paliek klusu... ar svētām trīsām sirdī... Tad arī šī cilvēka gara dzīvē kādu dienu, vai nu stiprāk vai vājāk — būs nomanāma Viņa ierašanās, Viņa tuvums. Uz cilvēka lūpām parādīsies negaidīts labsajūtas smaids, aukstajiem vaigiem pieskārsies silta vēsmaņa, tumsā pavizēs gaismaņa. Un būs pārlicība, ka viss nu sāks iet uz labo un tikai uz labo pusi, uz dvēseles un auguma labklājības pusi.

Tā Dievam iespējams tuvoties pamazām. Un tā Viņa svētīgā gaisma var aust pamazām, tāpat kā saules gaisma mums neparādās pēkšņi, bet pamazām — bez redzamām pārejām. Papriekš jūtam tikai vāju rīta blāzmu svīstam, tad jau

vairāk, arvienu vairāk, līdz nosarkst debess mala, līdz parādās saule, lai tad kāptu arvienu augstāk un piepildītu mūsu apkārtni ar savu spožo gaismu. Un lūk — kur pirms divpadsmit stundām bija pusnakts, nu ir dienas vidus. Tāpat var uz-aust Dieva gaisma — no aklās nedievības nakts, kas radniecīga pilnīgam ateismam, līdz spožajam dienasvidum, kas sasniedzams visdievotākiem cilvēkiem pasaulē. Es saku: visdievotākiem; bet ceļš ir brīvs un visus aicina: ejiet, un jo tālāk tiksiet, jo labāk jums pašiem un Dievam, kas ir devis gan šo ceļu, gan pašu aicinājumu.

Dievturu Ceroklī lasām, ka nevajaga sariebt Dievam un cilvēkiem... Kas būtu sariebšana cilvēkiem, to varētu viegli saprast; bet kas tas ir — sariebt Dievam? Kā tad mēs Viņam va-ram sariebt, vai tas jeb maz spējams? Sariebšana Dievam tad arī būs, kad mēs netuvosimies Viņam, kaut gan jau zināsim, kā varētu tuvoties, un arī apzināsimies, ka jātuvojas gan, ka kavēties nevajadzētu nemaz, jo katrs dzīves brītiņš ir dārgs un netiks mūsu dzīvē atkārtots. Godīgi dzīvot — ir nesariebt cilvēkiem; bet nesariebt Dievam — ir sevi vienmēr pārspēt — vienmēr pacelties augstāk un augstāk, pieaugt savā labajā elementā. Laudīm pietiktu arī ar to, ka es neceltoš augtsāk, un pat man pašam varētu pietikt tā, jo slīdējis taču uz leju neesmu. Bet Dievam nepietiek, un šī Viņa prasība no mums ir sajūtama ne kā bardzība, bet gan kā vistēvišķīgākā gādība, tāpat kā kad tēvs rūpējas, lai viņa bērni saņemtu labāku izglītību un tiktu dzīvē uz priekšu.

Sariebšana Dievam būs, ja mēs dievoto sēklu, kas kritusi dvēseles zemē, nesargāsim, nekopšim, neaudzināsim, bet ļausim tai sakalst. Ja dārgā sēkla — dievotais brīnumš no aizdabas — kritusi mūsu zemē, tad mums jāgādā augšanas labvēlīgākie noteikumi. Bez tā — sāksies sāpes un tragēdija, jo tevi nepametīs domas, ka tu varēji gan savā mūžā audzēt dievišķo stādiņu, bet neparūpējies par kopšanu, līdz nu par vēlu un rudens klātu. Ja cilvēks sajutis šīs sēklas iekrišanu dvēseles zemē, tad arī sava dzīve jāiegroza tā, lai sekotu labākajam, bet nevisniecīgākajam.

Domāsim tikai labas domas, mīļie draugi, domāsim uz labu, teiksim, ka viss galu galā tomēr iet uz labo pusi. Daudzināsim labo, jo ko daudzina, to arī sadaudzina. Un steidzīgi vien metīsim laukā katru nejauku, nelabu domu, kas ielaužas mūsu dzīvē. Ar domu iesākas viss, ar labu domu iesākas labi darbi, ar labu domu atveras ceļš pie Dieva. Un vispār — jaunākā zinātne, pat jaunākā ārstniecība arvienu vairāk sāk atzīt domas lielo varu. Doma, stipra doma, spēj darīt brīnumus.

Un kas var cilvēku aizkavēt ielaist labu domu savā dvēselē? Un tāpēc jau arī Viņš ir visur, kur to sirsnīgi piemin. Un arī šinī sanāksmē Viņš ir, un Viņš pašlaik ciemojas jūsu dvēselēs, un mēs no šejienes aiziesim labāki, nekā šurp atnācām.

Redziet, mīļie draugi, mēs nerunājam daudz par lūgšanām. Mēs nesakām, ka vajaga tikai lūgt un lūgt — kā to dara dažas citas reliģijas, un dažiem esot pat savas lūgšanas mašīnas, un

no tādas mašīnas nav tālu arī ar skaitu uzdotās lūgšanas. Paļausimies Dievišķam Padomam, un lai Viņš mūs apciemotu, turēsim mūsu dvēseles durvis vaļā, un vēlēsimies Viņu mūsu tuvumā. Mantas tad varēsim sakrāt arī paši. Viņa daudzinašana ir labākais Viņa aicinājums; bet Viņa nicinašana jau, turpretī, lielākā aplamība, ko mēs varam izdarīt. Tas ir tikpat, kā piebērt nāvīgām zālēm to aku, kas mūs tuksnesī dzirdinājusi.

Tautai, ļaužu masām vajadzīga dievestība. Tā vajadzīga ne tik vien, cik tā jau dabiski dota, bet vajadzīga arī apzinīgi un atklāti. Atsevišķi īpatņi — tur kāds mākslinieks, tur kāds zinātnieks, tur cits entuziāsts itkā vēl varētu bez atklāti daudzinašanas dievestības iztikt, jo viņam turpat citi jo bagāti valgmes avoti — spēka avoti, kur gan galu galā tas pats lielās dievišķās pasaules jūras ūdenis, tomēr mūsu acīm vēl itkā patstāvīgs un īpatns; bet tā nevar visi.

Tā, būdams dienvidos, apgabalā, kur desmitiem kilometrus tālu nebija ne zāles, ne cita zaļuma, pie akas ieraudzīju kupli zaļojošu vīģes koku. Redziet, ūdeni smeļot, viņam šad un tad uzlija, un tā viņš augs. Bet apliet, mākslīgi apūdeņot mēs varam tikai, varbūt, dārzu, bet ne lauku, ne druvu, ne mežu; tur jāgaida svētīgais lietutiņš no augšas. Un kur tas iet pāri, tur, lūk, zaļo bez cilvēku mākslīgām pūlēm, un vēl labāk, kā rūpīgi laistītā dārzā. Tāpat arī pār tautu vajaga nākt siltajam, auglīgajam debesu lietutiņam — dievestības dāvanām, lai viņas tikumi nenokalstu kā zāle tuksneša sausumā.

Bet stipru tikumu bez dievestības nevar būt, un, vispār, laba progresa bez šīs vienotājas un sargātājas nevar būt. Ja vēsturē piedzīvoti laikmeti, kur valdošā reliģija bijusi arī par kavēkli progresam, tad tur vaina tā, ka šī reliģija bijusi tur svešuma auglis, no citurienes ienesta, tautai nederīga, vai arī savās ārējās dogmās un veidos sastingusi un nav varējusi sekot pārējam progresam.

Īsta, tautas pašas, bez tam apstākļu nesabojāta dievestība, ar savu saskaņas alkstošo dabu, ar savu apvienošanas spēju, ar savu izredzi dievišķīgā bezgalībā — iet kultūrai priekšgalā.

Pareizi izprasts, cik dažs labs laikmets būs reliģiozu dziņu pilns, lai arī tur par reliģiju nav daudz runāts, vai pat runāts noliedzošā garā, vismaz pret valdošo un svešo, piemēram, kā tas ir mūsu tautiskā laikmetā.

Atkārtosim, ka reliģija māca saskaņu dažādo dvēseles spēku un dabas dziņu starpā. Bet kam gan vairāk vajaga šīs saskaņas, kā mūsu dienām? Un neplauks mūsu kultūra un nebūs tai raženuma, ja pār to kā jumts nebūs pacelta vienotāja latviskā dievestība, kaš mūs pasargā no pāri ejošiem svešiem negaisa un krusas mākoņiem. Dievturība mūs tuvina ne tikai Dievam, bet jenes arī saskaņu dvēselē un tuvina cilvēku cilvēkam.

Nemiet par labu, mīlie draugi, ko esmu varējis jums šodien pateikt.

Tautas dziesmas Dieva daudzinājumam.

I.

Aust gaismiņa, lec saulīte,
Tas pirmais gaišumiņš;
Labrītiņ! Dievs palīdz!
Tā pirmā valodiņa.

Kad es gāju maltuvē,
Es Dieviņu pieminēju.
Man Dieviņš palīdzēja
Taj visā dieniņā.

Ganiņš gana ceļmalā
Dievpalīgu gaidīdams.
Dieviņš jāja, Māra brauca,
Abi deva dievpalīgu.

Es savam Dieviņam
Līdz sētai ceļu taisu,
Skaistus ziedus i pabeŗu,
Baltus klāju paladziņus.

Nava man Dieviņš tālu,
Kā man tālu bāleliņi;
Te guļos, te ceļos,
Zem Dieviņa kājiņām.

Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Raudzīt mūsu dvēselīšu.

II.

Saki Dievu, tu, tautieti,
Ej ozolu baznīcā!
Visi ļaudis tevi teica
Bez Dieviņa dzīvojot.

Es iecēlu liepu galdu
Miežu, rudzu klētiņā:
Tur sēdēja Mīlā Māra,
Ar Dieviņu runādama.

Dievam dienīņ' i aizgāja
Ar Laimiņu runājot:
Kam būs mirt, kam dzīvot,
Kam turēt šo zemīti.

Es Dieviņu pieminēju
I rītā, vakarā;
Še ceļos, še guļos,
Zem Dieviņa kājiņām.

Kam tie kalni, kam tās lejas,
Kam tie lielie tīrumiņi?
Dieva kalni, Dieva lejas,
Dieva lieli tīrumiņi.

Ar Dieviņu sanācām,
Ar Dieviņu šķiramies,
Ar Dieviņu lai palika
Šī svētīta istabiņa.

Dievs dod man kalnā kāpt

Mīļie draugi! Mīļie latvieši! Cik labi, ka cilvēkam ir Dieva nojauta! Cik labi, ka cilvēkam ir Dieva atskārtums! Cik labi, ka cilvēks var runāt un domāt par Dievu, var dziedāt un dzejot par Viņu!

Domās par Dievu ir — domās par Viņa bezgalību. Dieva ideja jau arī ir īpašs bezgalības idejas veids, un vēl tāds veids, kur galu galā saplūst visas citas idejas par bezgalību, visas cilvēka domas un izjūtas par mūžību.

Mūsu acīm patīkami lūkoties tālumā, īpaši vēl, kad tās nogurušas, skatīdamas tuvo un ikdienišķo. Mums liels baudījums tad noskatīties no pakalna līdz debesu malai, no krasta pāri jūras līmenim, no savas lejas — zvaigžņotā augstumā.

Mūsu ausīm patīkamas zvana skaņas, kad tās jaukā rītā vai klusā vakarā kā viļņi veļas izjūtu bezgalībā, vai kad mūzika mums paver skaņu un saskaņu brīnumainos dziļumus.

Tāpat mūsu darba gaitās patīkami zināt, ka laika daudz, ka nupat, nupat nesītis vis stundu,

kad jāmet viss malā. Tad patīkami zināt, ka es iesākto pabeigšu un sākšu jaunu, un nav, kas mani laikā un sekmēs ierobežo.

Un cik dīvaini bezgalības noslēpums pievelk zinātnieku un prātnieku! Kā pievelk bezgalība, kas atveras lielumā, skatot debesu izplatījumu, un kā pievelk bezgalība, kas nāk pretī, pētījot vismazāko — sadalot atomus un meklējot pirmelementus!

Arī Dievs ir bezgalība. Viņš ir — visa laba, visa daiļa, visa patiesa un visa svēta bezgalība. Arī pasaulē atrodam daudz laba, daiļa, patiesa, arī pasaulē redzam Dieva atspīdumu, arī cilvēka prātam pieejamas patiesības drumstalas, bet visam tam ir robežas, un cik bieži vien pieejamas robežas, kas straujo meklētāju cilvēku pārsteidz un apstādina kā liktenis. Tur, lūk, ir pasaules labais un tur jau tas pāriet pasaules ļaunā; tur ir daiļais pasaulē, un tur jau viņam draud nejaukais; tur nu ir patiesība, bet tai jau velkas pāri nepatiesība; un dievoto atspīdumu jau, lūk, aizsedz tumšs mākonis... Bet Dievā visas tās neizsakāmi jaukāš lietas nav ierobežotas, nav apdraudētas, nav apdraudāmas, jo Viņš ir visa laba, daiļa, patiesa, dievota bezgalīgi bagātais avots.

Kā skrējējs tikai tad var droši skriet, kad zina, ka savā gaitā neatsitīsies pret sienu, kā lidotājs var lidot tikai tad, kad zina, ka ap viņa mašīnu liela gaisa platība, tāpat cilvēks un visa cilvēce tikai tad var droši un līksmi traukties pēc visa laba, daiļa, patiesa, dievota, ja zina, ka arī šajā virzienā ir brīvs ceļš, bezgalība, neska-

tāmu iespējamību un neapprakstāmu panākumu bezgalība.

Cik jauka doma, ka arī cilvēka dvēselei iespējams bezgalības lidojums, jo Dievs jau ir arī dvēseliskā bezgalība.

Dievs ir tur, kur visaugstāk aizlido domas, un Dievs ir tur, kur domas kavējas pie vistuvākā, pie vispazīstamākā, pie visikdienišķākā, pie nevarīgās domas dzimšanas un pie šīs pašas domas varoņgaitām; viņš ir tur, kur mūsu dvēselē dzimst ilgas un tur, kur dvēsele noreibst neizdibināmā noslēpumā veļoties.

Cik labi, ka cilvēks var domāt par Dievu, var nojaust viņu, un — pats labākais — var tuvoties viņam, jo ceļš ir brīvs, un cilvēks pats var izvēlēties šo ceļu.

Tā Dieva ideja cilvēcē ir drošākā ķīla progresam, nemitīgai cilvēces tuvošanai augstākiem un cildenākiem ideāliem. Dievs ir cilvēka augstākais mērķis un reizē arī bezgalīgs spēka avots, lai tuvotos šim mērķim.

Mūsu zemes sildītāja un dzīvās dabas audzētāja ir saule. Tur lielais siltuma un gaismas avots. Viņa ir gaismas avots, kad to arī neredzam. Laiks, piemēram, apmācies, bet mēs tomēr redzam; gaisma, lai arī ne tik spoža, mums ir. Istabā, kurai logi arī nav pret sauli, gaišā dienas laikā tomēr gaismas pietiek. Būdami šajā istabā un neredzēdami sauli, mēs taču nevaram teikt, ka saules nav, nevaram apgalvot, ka šī gaisma tomēr nav no saules. Un pat tad, kad naktī dedzinām sveci, vai lampu, vai priecājamies par elektriskās spuldzes gaišumu, mēs

nevaram teikt, ka šī gaisma nebūtu no tās pašas lielās saules, jo — vaskā vai taukos, petrolejā vai akmeņoglēs kādreiz bija uzkrāta saules enerģija un nu tā sadegdama dod mums šo gaismu. Bet galu galā tā ir saules gaisma, un mēs tikai pasmietos par cilvēku, kas teiktu, ka viņš var iztikt bez saules gaismas, jo viņam jau ir — sveces un elektrība.

Glūži tāpat būtu tikai jāpasmaida par cilvēku, kas apgalvotu, ka viņš iztiek un var glūži labi iztikt bez Dieva. Kas saule dzīvajai dabai, tas Dievs dzīvajai cilvēka dvēselei. Kā elektrisko enerģiju dabūja no senatnē sacietējušiem augu slāņiem, akmeņoglēm, tā ateists smēļ savu enerģiju no mūsu senču dvēselīgās enerģijas krājumiem. Viņš ņem arī tagad, tikai neapzinīgi, nezinādams vai negribēdams Dievu nosaukt īstā un mums visiem saprotamā vārdā. Bez dvēseles enerģijas, bez dvēseliskiem spēkiem šis cilvēks neiztiek. Un ja viņš varētu atrauties no visiem labumiem, kas nāk no Dieva, tad viņš savā dvēselē un visā savā būtņē sakalstu vēl ātrāk kā no zemes izrauts un uz akmens nomests stādiņš.

Dievs ir bezgalība un tāpēc Dievam var būt bezgalīgi daudz veidu un bezgalīgi daudz nosaukumu. Jau cilvēks pats, kad viņš sāk par sevi pārdomāt, ir tik brīnišķa būtne, tik sarežģīts un arī tik maz saprotams organisms. Tāpat pasaule ar savu daudzveidību — cik apžilbinoši brīnišķa tā, un cik niecīgu daļiņu no tās spēj cilvēks aptvert savā prātā. Un kad nu zinām, ka visuma izpla-

tījumā ir atkal un atkal jaunas pasaules, un kad zinām, ka cilvēka atziņām ir robežas, bet visumam nav robežu, un tad ja padomājam, ka visa tā cēlonis ir — Dievs, un ka viss tas ir tikai starinš no Dieva lielās saules, tad sapratīsim gan, kāpēc Dievam cilvēka atziņā tik daudz veidu un kāpēc mūsu valodā viņam tik daudz vārdu.

Un tomēr — mums ir arī viens vārds, ar ko Viņu pieminēt, un tas ir mazais vienzilbīgais vārdiņš Dievs, kas mantojums no senusenās pagātnes, no mūsu tautas bērnības dienām, no krēslainās aizvēstures. Mēs Viņu saucam arī vienā vienīgā vārdiņā, jo mums ir dota spēja Viņu apjaust arī kā lielāko vienkāršību, kā brīnišķīgāko harmoniju. Dievs ir skaidrs un vienkāršs kā mūsu debesis skaidrā laikā, un Viņā valda saskaņa starp mikroskopā nesaredzamo atoma daļiņu un starp teleskopā skatāmo neaizsniedzamo zvaigžņāju plašumu.

Zinātnieks Viņu sauks citādi, mākslinieks citādi, prātnieks atkal citādi, un ikvienam būs taisnība. Lai saucam Viņu par visu cēloņu cēloni, lai dēvējam par visu mērķu mērķi, lai apzīmējam par visu dvēseļu dvēseli, lai godinam par visu vadoņu vadoni, lai mīļi uzrunājam kā tēvu, — mums būs vienmēr taisnība. Viņam ir daudz mīļu un skaistu vārdu, un mums liekas, ka paši skaistākie paliek vēl neteikti un nezināmi, jo cilvēka apziņas robežas nav plašas, bet aiz šīm robežām ir bezgalība, kur varam tiekties tikai ar nojautu, ar sapņiem, ar ticību, kas taču var arī nesaskanēt ar mūsu prāta atziņām.

Dievs ir gan viens un vienīgs, bet cilvēki viņu saprot dažādi. Varam pat apgalvot, ka katrs cilvēks Dievu izprot un nojauž citādi un tāpēc arī citādi iztulko Viņa prātu un tādēļ arī ikviens cilvēks atrod citādu ceļu pie Viņa. Bet daudz mums arī kopīga, un jo tuvāki mēs, cilvēki, jo vairāk mums kopīga Dieva izpratnē. Mums, latviešiem, Dieva izpratne, ja tā tikai nav no mazām dienām apēnota svešu mācību skolā, būs jau puslīdz vienādāka, tāpat kā citām tautām atkal savās robežās būs daudz kopīga, bet jau stipri atšķirīga no mums. Dienvidniekiem arī citāds Dieva atskārtums, nekā ziemeļniekiem, kultūras tautām savādāks, nekā dabas bērniem Afrikā.

Bībeles sarakstītājiem Dievs parādījies kā stiprs un dusmīgs Dievs, turpretī latviešiem kā mīļš un labs. Vai tev ir mīļa māte un labs tēvs? Tev ir, un lūk, vēl labāks par tavu tēvu un vēl mīlāks par tavu māti, tev, latvieti, parādījies tavs Dievs. Vai tev ir godīgs kaimiņš un vai tev ir uzticams draugs? Vai tev ir gudrs vecākais brālis un sirsnīgi maiga tava jaunākā māsa? Latvietim Dievs, kad viņš to gribētu skatīt cilvēka vaigā, parādītos vēl pārāks par tiem. Dažu citu reliģiju rakstos Dievs parādās pat asinskārīgs, prasa cilvēku upurus, nevainīgu ļaužu nāvi; parādās slavas un varas kārīgs, kā austruma zemju tirāns, un prasa, lai viņa priekšā krīt ceļos un dreb. Bet latvietim viņš atklājies kā mīļš un sirms vecītis, kas nemanīts staigā pa Latvijas gaišajiem ceļiem, iegriežas latviešu sētās, ieskatās latvieša sirdī. Ja pietrūkst latvietim laba padoma, ja

sāk viņš domāt šā un tā, ja pat aplamas domas sāk cilvēka galvā šaudīties, tad — negaidīts nāk padoms. Ne saukts, ne minēts dažreiz pagadās ceļā sirmāis vecītis, vai nedzirdamiem soļiem ienāk tavā istabā un saka: Dēls, dari tā un tā, tad būs labi... Un pazūd. Nu latvietis dara tā, kā dievotais padoms bija teicis un — patiesi ir labi, un cilvēks laimīgs; bet dažreiz tā nedara un tad atjēdzas gan, ka nav vairs labi; bet tad bieži vien jau par vēlu.

Vai atkal cita aina no latviešu senču dievestības. Tur cilvēks, kas nebija vēl nonācis ceļa jūtīs, un viņa prātā vēl nebija nobrieduši jautājumi, kas prasīja steidzīgu atbildi. Dzīve ritēja mierīgi, bet arī šauri, sekli, bez īpatnības, bez mošuma. Te cilvēkam radās ideja, jauka doma, lielisks projekts. Cilvēks itkā mostin pamodās. Sākās nu pavisam cita rosība, bija nu pavisam citi panākumi, un redzi — agrākais neievērojamais cilvēks nu pacēlās vairākas pakāpes augstāk un bija laimīgs. Šo cilvēku bija apciemojis Dieva padoms.

Mums latviešiem, daudzus gadu simtus nebrīvībā dzīvojot, sveši ļaudis mācīja svešu Dieva izpratni, ne mūsējo, ne mūsu senču dievestīgos atskārtumus un nojautas. Bet cik mīļš un jauks Viņš ir ciemojies pie labā latvieša, un cik gādīgs Viņš ir bijis, ka grūtajos laikos, svešu kungu laikos, nav ļāvis izdzist gaišajai latvieša domai par Dievu un Viņa piederumiem; cik mīļš Viņš ir bijis, ka pat tanīs laikos, kad sveši ļaudis latviešus bargi dzina svešos dievnamos, un negājējus skarbi sodīja, ka arī tad Viņš latvieša

sirdī uzturējis dzīvu savu gaišo attēlu, Dieva latvisko izpratni un latvisko nojautu, kas kā Viņa dāvana mūsu senčiem bija dota jau pirms simtiem un pat tūkstošiem gadu. Mēs tiešām bijām Viņa mīļi bērni, un mums nu jo vairāk jācenšas būt labiem un pateicīgiem bērniem un Viņa dāvanas jo labi turēt un neapsmādēt, ķeršoties pēc citu un svešu tautu dievestības.

Senais latvietis arvienu domāja jauko un jaunradošo domu par Dievu. Vai citādi būtu radušās tās 10.000 tautas dziesmas, kur pieminēts Dievs? Latvietis ir domājis un jautājis, prasījis un meklējis: kas ir Dievs? Un viņš ir atskārtis, ka Dievam ir daudz vārdu. Te vienā brīdī Viņš ir — Gudrais Padoms, te otrā — Augstais un Gaišais Debesu Tēvs, te atkal — Zinošais, Mīlais, Labais, Daļlais, Spēcīgais, Klātesošais, Laidējs, Devējs, Palīdzētājs un daudz citi vārdi.

Viņš ir tik brīnišķīgs, ka par Viņu var domāt un var Viņam pa kādu sevišķu ceļu tuvoties tikpat kā augsti mācītais zinātnieks un daudz lasījušais filozofs, tāpat kā vienkāršais zemnieks, arklam pakaļ staigādams, vai strādnieks, svīzdams savā melnajā darbā. Pat vēl vairāk: kur grāmatnieks, salasījies visādu svešu gudrību, tinas un pinas visādās pretrunās, tur vienkāršajam dabas bērnam, čaklajam arājam vai vērpējai krēslainajā istabā Viņš var parādīties vēl skaidrāk. Es jau minēju tās desmit tūkstoš dziesmas, ko sacerējusi mūsu tauta, un varbūt daudz citi desmiti tūkstoši verdzības laikos aizmirsās.

Kur gudrais grāmatnieks, nogurdinātiem nerviem un tuvredzīgām acīm, aizmirsis jau dzīvo dabu un skatu tālumā, rokas pa putekļiem, tur zemnieks vai strādnieks, varbūt dzestrā rīta agrumā iedams savas gaitas, un pat savas domas nepiepūlēdams, pēkšņi atskārst Dievu kā dzīvu un vienmēr dzīvinošu, kā nemitīgu celsmi, kā pastāvīgi jaunradošu, kā nerimstošu dzīvību. Un redz, kā no chaosa veidojas tēli, kā dzimst jaunas būtnes, kā domas aust cilvēka galvā, kā dvēselē rodas nojauta par Visaugstāko.

Cilvēks saprot, ka pasaulē ir pakāpes — uz augšu un uz leju, ka pasaulē ir kaut kas, kas cilvēku ceļ uz augšu, un ja kuŗu brīdi tā nav, tad šis pats cilvēks grimst uz leju; saprot, ka cilvēka dvēselē var būt brīži, kad gaiši izjūtams Dieva tuvums, un ka ir arī tādi laika posmiņi, kur cilvēks jūtas kā tumšā alā, kā dzīvs mironis mitrā zemes caurumā.

Tā milzuma priekšā, kas atveŗas cilvēka novērošanai, pat augstskolas izglītība ir tikai mazs sīkumiņš. Un vispār ar savu prātu, ar savām atziņas spējām cilvēks ir tikai niecīga saliņa bezgalīgajā dzīvības okeānā, un apkārt viņam dauzās vētra, sit viļņus pāri, vai atkal pār to sabiezē migla un klājas nakts. Cilvēka esību taču apspīd arī mums nezināmas saules, ap mums ir nezināmas dimenzijas, pasaulē darbojas vēl mums nezināmas un neaptveramas likumības, noslēpumaini spēki. Vai par to pašu radio enerģiju iepriekšējām paaudzēm bija kāda sajēga? Tas ne sapnī nevarēja rādīties. Un ar katru gadu mums atklāsies kaut kas jauns un brīnu-

mains. Pār visu pasauli, pār neaptveřamo visu sumu skan kā varena mūzika, dun un grauj kā pārkoņi, laistās zibeņi, krīt un ceļas, satumst un atkal mirdz kā miljoni saules. Un kur nu lai te būtu tā lielā starpība starp mācīto un nemācīto?

Cilvēks pasaules klajumā un ar saviem vien spēkiem ir tik nevarīgs, ka mums var pietrūkt vārdu, lai šo nevarību parādītu. Mēs varam iedomāties polārzemju lielos sniega laukus, kur simtiem kilometru tikai leduš un sniegs un nekā vairāk, un tikai stindzinošais sals un vējš netraucēts pāri auļo. Un ja nu šajā leduš laukā atstātu mazu un kailu bērniņu... Cik spēka viņam tur būtu?..

Tāds ir cilvēka stāvoklis pasaules izplatījumā, ja viņu pamestu gluži vienu, ja aiz viņa nestāvētu Dieva ziedošā roka.

Cilvēks dodas garā ceļojumā pa pasaules klajumu un meklē lietu cēloņus; un kad vienai parādībai atrasts cēlonis, tad meklē savukārt cēloni šim cēlonim, un tā bez gala. Viņš meklē ilgi, viņš meklē visu mūžu, jautādams arī uz otru pusi: ja šai parādībai būs šādas sekas, tad savukārt kādas sekas būs tām sekām, un tā bez gala. Cilvēks steidzas, jo viņa mūža dienas ierobežotas, steidzas meklēdams un ļaujādams, un noguris atgriežas un redz: viņa priekšā ir Dievs, un saprot: visā tanī garajā ceļojumā viņu pavadījis Dievs, un bijis tur, kur pētnieks vēries vislielākajā tālumā un skatījis vismazāko un tuvāko. Tikai cilvēks nav iedomājies pacelt savas acis un redzēt, kas viņam līdzī iet. Cilvēks bija palāvis

tikai sev un pašpieticīgi izvēlējes šaurību un būtisku aprobežotību.

Lai tiktu no purva laukā, vajaga kam pieķerties, pret ko atspiesties. Pret ko atspiedās, kam pieķērās tas vārgais cilvēks, kas tika atkal stiprs? Viņš pieķērās veselības domām savā dvēselē, viņš atspiedās nojautā, ka pasaulē ir vienmēr jaunradošs spēks, kas var piepildīt tukšumu, kas cilvēka dvēselē bija radies. Cilvēkam nebija spēku, un nu — viņam spēki, protiet — dvēseliskie spēki radās. Viņš bija pieskāries dzīvības avotam, lai kā to sauktu. Viņš bija pieskāries tam dievotam spēkam, kas nemitīgi parādās pasaulē kā jaunradītājs, kā cēlējs, kā audzētājs. Teiksim īsi: cilvēks, vai nu apzinādamies vai neapzinādamies, bija atradis vienu ceļu pie Dieva.

Cilvēks var tīšu prātu vairāk vai mazāk noslēgties no Dieva labumiem, tos itkā grūzdams nost, neatzīdams, nicinādams; vai atkal cilvēks var turēt savas dvēseles durvis vaļā, lai labais ceļinieks, sirmais vecītis iegrieztos pie viņa ar savu padomu, ar savu svētību.

Cilvēks taču var atvērt sevi visam, ko viņš izprot kā labu, daļu, svētu; viņš taču var pēc tā tiekties, pēc tā ilgoties, to daudzina. Un var atkal no labā, daļā, patiesā, dievotā novērsties, lai daudzinau pavisam ko pretēju. Kādi būs panākumi — mēs jau puslīdz varam zināt, lai arī šīs lietas un notikumus, attiecības un likumus mēs nevaram tā izprast, kā, teiksim, pulksteņa mēchanismu.

Cilvēkam vajaga pieaugt dvēseles spēkos, cilvēkam vajaga pāraugt agrāko dvēseles spēku pakāpi, pacelties kāpienu augstāk. Bet kā to iespēt? Un te nu atkal mums jāatkārto, ka Dievs jau ir tas, kas ceļ, ka Dievs jau ir tas, kas liek augt, ka viņš jau ir visu jaunradošo spēku avots. Cilvēks, celdams savas domas, savu dvēseli pretī visam dievotam, ceļ līdz ar to visu savu būtņi, ceļas viss, aug, tuvojas soli pa solītim savai cilvēciskai pilnībai. Un otrādi: ja cilvēks savus skatus vērs uz leju, uz nelabo, viņš līdz ar to viss sāk slīdēt uz leju. Un tāpēc cilvēks tik tad teicams un arī stiprs, kad viņš skatās uz augšu, uz visu to, kas mūsu tautai garajā mūžā likušies kā Dieva piederumi. Ja cilvēks varētu piespieties nemitīgi domāt tikai labu, viņš nemanot vien tiktu brīdi no brīža labāks. Tad cilvēks kāpi pēc kāpes ietu augstāk, jo bezgalīgas ir šīs kāpes un labums ir bezgalīgs, un daļums, un svētums, un augstākā patiesība. Bet kāpt lejā — nozīmē attālināties no Dieva un Viņa labuma.

Galīgi un pavisam cilvēks nekad pat savās domās, nerunājot par viņa dvēseles neapzinīgo dzīvi, gluži nepiemirst Dievu. Grimdams dubļos, zaudēdams savās un citu acīs savu cilvēka cienību, domādams iznīcības melnās domas, tomēr vēl patur savā apziņā dīglīti: ir vēl kaut kas augstāks, ir vēl kaut kas, kas paliek un kas ir augstāks un labāks; un ja arī manis nebūs, tas paliks savā augstumā. Lai cilvēks kā bēgtu un vairītos un slēptos, viņu galīgi nepamet doma par Dievu un Viņa piederumiem. Te nu prak-

tiskā puse ir tāda, ka jāparūpējas, lai cilvēks vairāk domātu par labām lietām. Domai sekos vēlēšanās un darbi.

Visur, kur ir darīti labi darbi, kur bijis tiešām cilvēces progress, tur iepriekš bjiušas domas, idejas. Bet no kurienes cilvēkā radās jaunas idejas, to šaurais dabas zinātnieks — ateīsts nepateiks. Tomēr jaunas idejas ir vienmēr radušās, un tām sekojuši darbi. Ja mēs runājam tiešā valodā, tad mums jāsaka, ka tās nāk no Dieva, ka Dievs ir visu labo domu un ideju sējējs šai pasaulē. Un cilvēkam tad jāparūpējas par šīs sēklas augšanas sekmīgāku gaitu.

Mīlie draugi, mēs savās domās un savās nojautās stāvam Dieva priekšā dziļā izbrīnā, bezgalīgā godbijībā, dziļā pateicībā. Bet tad arī domas par Viņu mums vajaga turēt skaidras, Viņa atklājumus mūsu tēviem pa gadu simteņiem un tūkstošiem cienīt kā dārgāko mantu. Mums vajaga Viņam tuvoties pa to latvisko ceļu, kādu Tas norādījis mūsu tautai, un nevajaga nelietīgi grābstīties pēc svešas mantas, nevajaga skriet pa cita ceļu, aizmirstot tavai tautai doto padomu.

Par Dievu runā visas reliģijas, visas dievestības; bet šo mācību vārdi mums nav tā izprotami, un tāpēc viņu rādītā Dieva vaigs mums nekad nevarēs likties tik skaidrs un jauks, kā mūsu pašu mīļajā latviešu valodā un līdz ar to mūsu pašu cildenajā latviešu dievestībā, latviešu reliģijā — dievturībā. Kur sveša mācība mums gribēja rādīt sauli, tur mēs labi ja pamanām mēnesi, un pat tumšus mākoņus, kas aizsedz sauli.

Nebrīnīsimies, ka mūsu tautā tagad nav gaišas un pietiekoši latviskas Dieva domas. Tur mūsu vēsture vainojama, tur liktenis, kas uzstīja smago pārbaudījumu: vai mēs paliksim uzticīgi savam Dievam? Svešās mācības bija kā sals, kas stindzināja mūsu dievestības dzīves ūdeņus, pārklāja ar biezu ledus kārtu, un tur nevarēja atpoguļoties skaidrās gaismas debesis. Bet... nu jau jūtami pavasara vēji, ledus jau galīgi saplaisājis un jau slīd uz jūras pusi. Mūsu dievestības ūdeņi atkal atbrīvosies, saduļķotās pavasara straumes noskaidrosies un dzidrajos ūdeņos atkal atspoguļosies Latvijas debesis. Latviešu nākošā dievestība parādīs arī mūsu prātam neapēnoto, skaidro Dieva vaigu, ciktālu tas cilvēcīgam prātam pieejams. Pienāks diena, mēs viņu jutām tuvojamies, kad visa mūsu latviešu tauta redzēs pār sevi gaišās, tīrās, bezgalīgās Latvijas debesis, tīras no svešuma atnestiem mākoņiem. Latvieši atkal pazīs savu labo Dievu. Viņu dvēseles pielīs laimes, viņu dvēseles būs bagātas jaunradošiem spēkiem. Viņu lūpas daudzīnās Neizsmeļamo Pilnības Avotu. Lai Dievs palīdz, lai Laima mūs pavada!

Tautas dziesmas Dieva daudzīnājumam.

I.

Augstāk dzied cīrulītis
Par visiem putniņiem;
Augstāk Dieva padomiņš
Aiz šo visu pasaulīti.

Kas mūs cels rītiņā,
Kas dos gudru padomiņu?
Celsimies paši agri,
Dievs dos gudru padomiņu.

Dieviņš līda līdumiņu,
Ne visiem līdzi līda:
Citiem līda šovasar,
Citiem citu vasariņ'.

Dieviņš sēja sudrabiņu
Celmaināi līdumā. .
Sēj, Dieviņ, manu tiesu
Vienas birzes platumā.

Kas tas bija, kas atnāca,
Ar pelēku mētelīti?
Taš atnesa kokiem lapas,
Zemei zaļu āboliņu.

Metam laipu, vešam durvis,
Laižam Dievu istabā!
Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dieviņš nāca istabā!..

— — — — —

II.

Nāc, Dieviņi, pats apraugi,
Kāda mana dzīvošana:
Silā mani bišu dārzi,
Purvā govju laidariņš.

Nāc, Dieviņ, pats palīdzi
Grūta darba padzīvot:
Tev, Dieviņ, spēks, varīte,
Tev gudrais padomiņš.

Dod, Dieviņi, dodamo,
Es saņemšu ņemamo,
Es saņemšu ņemamo
Ar abām rociņām.

Visi ļaudis tā runāja:
Kas dos lietu no nelietas?
Dievs dos lietu no nelietas,
Paliks lieta nelietā.

Kādi bija tie ļautiņi,
Kuņi otru nicināja?
Vai bij Dieva labumiņa,
Vai saulītes baltumiņa?

Dieviņš bija, Dievs palika,
Dievam gudriš padomiņš, —
Dievs kokiem lapas deva,
Dievs vārpiņas tīrumā.

— — — — —

Bārenis un mūsu bāru tauta

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Šodien pārdomāsim un apcerēsim visu bāreņu un sērdieņu, visu bārenīgo cilvēku un bāru tautu likteni pasaulē. Apcerēsim to un vēlēsimies, lai mūsu domas būtu arī Dieva daudzīnājums un mums pašiem par labu. Lai Dievs mums palīdz, lai Laima mūs pavada!

Daudz bāreņu un sērdieņu pasaulē, bet vēl vairāk bārenības. Tas ir — patiesībā bāreņu pasaulē daudz vairāk, nekā to saucam šai vārdā. Kā viena tautas dziesma saka: ja visi bāreņi saietu vienu vietu, tad zemi te nepanestu. Vai cita dziesma teic: bāreņu tik daudz, ka zemi mirkst asarās. Patiesi, zemei grūti panest smago bārenību, patiesi bāreņu un visu nelaimīgo cilvēku acis raudājušās asaru upes...

Pārlaidīsim ātru skatu. Tur bāreņi šī vārda parastā nozīmē. Bet arī viņu daudz. Tur vienam nomiris tēvs, tur otram — māte, tur dažam apmiruši abi divi, un nu jādzīvo pie svešiem ļaudīm, vai jāmitinās patversmē. Vai daudz tur prieka? Ja arī maize un apģērbs tur viņiem ir, ja pajumte ir, vai ar to jau pietiek? Pat mazam bērnam, pat tādām, kas neko nesaprot —

ar to vēl nepietiek, kur nu vēl drusku paaugušam, kad bērna sirds izslāpusi ne tikai mīlu roku, bet arī mātes mīlās sirds un tēva atbalsta. Patiesi sērdienības pasaulē būtu maz, ja pietiktu ar to, ko āugošam cilvēkam un plaukstošai dvēselei var dot sveša māte un svešs tēvs, ko var dot pilsēta vai pagasts.

Mums ir arī tādi bērni, kam tēvs un māte dzīvi, bet patiesībā vecāku šiem bērniem nav... Īpaši mūsu dienās un īpaši pilsētās tādu bāreņu jau būs daudz, kur tēvs, vai māte aizgājuši citu ceļu, ne to, kur jāiet, ņemot pie rokas savus bērnus. Tie ir iziruši, izjukuši ģimeņu bērni, un arī viņiem nereti jāēd žēlastības maize pie citiem un šī maize, man liekas, vēl rūgtāka nekā īstam bārenim pie svešā tēva vai svešās mātes.

Bāreņu liktenis cilvēces sirdi ir aizkustinājis vienmēr, un tāpēc jau arī bārenis tik daudzkārt pieminēts gan mūsu tautas dziesmās, gan mūsu pasakās, gan viņa liktenis tēlots mūsu rakstniecībā. Un tur tad rādīts šis smagums arī tālāk — pārējā dzīvajā pasaulē. Tur dzejnieks rāda meža ainu: mednieka ievainota stirna, iebēgusi vēl biezoknī, pie saviem bērniņiem, bet nu jau arī sastingusi, un mazais kustonītis stāv viņai klāt un piedur šad tad savai mātei purniņu, lai tā celtos, bet viņa vairs neceļas... Mazais kustonītis nesaprot, bet bārenības smagums viņam sācies, un jau iepriekš var teikt, ka drīz vien arī viņš pats sekos savai mātei.

Tāpat rakstniecībā esam lasījuši, tāpat esam

redzējuši gleznā — bērnu pie mirstošas, vai arī jau pie nomirušas mātes. Arī viņš, ja vēl mazs, neko nesaprot un nevar sagaidīt, kad māte pamodīsies, lai viņu ņemtu atkal rokās, lai viņam atkal uzsmaidītu. Viņš saņem mātes roku, bet — tā jau auksta un stīva, un viņas acis neredz savu mīļo bērnu.

Aizkustina mūs šādas ainas. Mēs paši itkā platām un jautājošām acīm gribētu skatīties pasaulē, likteņa neizprotamajos ceļos un jautāt un kliegt: kāpēc tas tā? kāpēc jācieš mazajam nevarīgajam bērnam, kas nav neko noziedzies? Kāpēc šīs sāpes pasaulē, un vai nevarētu būt pavisam citādi?

Vai līdzjūtīgam cilvēkam tāpat sirds nesāp, kad sairušā ģimenē bērni nonāk grūtajā bārenības stāvoklī, cieš tāpat, un dažos gadījumos pat nezina, kur meklēt savas mātes vai tēva kapu, jo tāda nemaz nav.

Iesim tālāk — pie citiem bāreņiem. Savā dvēseles dzīvē tādi bāreņi cik bieži ir šo pašu nelaimīgo ģimeņu piederīgie — nu jau pats vīrs un pati sieva. Tas īpaši tādās ģimenēs, kas ilgāku laiku nodzīvojušas puslīdz labi, bet nu tur izezagušies ļauni traucēkļi un šos ļaudis — vīru un sievu — padarījuši vienu otram svešiniekus. Izzudis, sagruvis tas atbalsts, — dvēseles atbalsts vēl vairāk nekā materiālais atbalsts, un nu cilvēks ir nelaimīgāks par nelaimīgu. Lai kā viņš to gribētu slēpt, lai kā censtos un piespiestos citu priekšā smaidīt, vēl dvēselē tāds cilvēks jau ir tikai bārenis, un tikai vientulība ap viņu

zina, cik tur nopūta un asaru. Arī šē mums, — lai mēs piederam tam nelaimīgo, vai arī lai-
mīgo pulkam — kliegtin jākliedz: kāpēc tas
tā? Un kāpēc taisni nieku dēļ sākas šis atsveši-
nāšanās ceļš, tad iet arvienu tālāk un tālāk, līdz
nevar šie cilvēki vairs saprasties un izlīgt. Abi
viņi labi cilvēki, bet neizprotamā kārtā viņu
starpā iezadzies ļaunums. Kāpēc?

Šauri cilvēciski saprotams tas vēl ir, jo ne-
viens negrib būt mazāks. Ir tur gadījušies skar-
bi un asi vārdi, apvainojumi no vienas un otras
puses, un kā nu lai cilvēks pirmais stiepj roku
pretī — lai saprastos? Tas jau būtu tikpat kā
savas vainas atklāta atzīšana. Un tā turpinās,
kauču mēs zinām — ka piedošana šāis gadīju-
mos vienmēr ir augstāka par atriebšanos, un cik
daudzkārt cildenāk rīkosies tas, kas pirmais
stieps pretī samierinošu roku, lai nelaimīgie bā-
reņi — viņi paši — atkal atrastu savu dabisko
atspaidu, un lai reizē ar to arī viņu bērni atkal
iegūtu jau tikpat kā pazudušo tēvu un māti.

Bet ir vēl vairāk bāreņu. Tiem pieskaitāma
arī lielā bezdarbnieku saime, tie des-
miti tūkstoši, kas īpaši ziemei nākot saskatāmi
mūsu valstī, tāpat kā visā pasaulē. Dziļa un
smaga arī šī bārenība, un ne tikai ar to, ka nav
maizes, ka nav dzīvokļa, ka nav kārtīga apģērba,
ka jāklusās bērnu žēlabainos saucienos pēc
maizes. Dziļāka šī bārenība, jo cilvēkam uzgu-
ļas apziņa — ka viņš pasaulē lieks un nevaja-
dzīgs, ka viņam jāiet itkā ubagot, lai tā arī būtu
tikai valsts, vai pilsēta, vai pagasts. Naidis aug

šādos cilvēkos, viņu dvēselēs, dzimst jauns ļaunums, kas savukārt krīt pasaules sājū kausos. Šis naids aug dažreiz tik liels, ka gatavs satriekt visu pasauli, vainīgos un nevainīgos.

Tāpat vairāk vai mazāk bāreņiem pieskaitāmi tie cilvēki, kas pēc savas dabas ir vientuļi. Mēs zinām tādus cilvēkus, mēs paši pa brīžam esam krituši tādā bārenībā, kad pasaulē esam sajutušies vieni un vientuļi, nekam nevajadzīgi, itkā nekur nederīgi. Smagas ir bijušas šīs stundas. Tāds cilvēks gatavs likteni tāpat apsūdzēt, kā kuŗš cits bārenis. Viņa vientuļās istabas sienas tāpat ir dzirdējušas smagas nopūtas un redzējušas rūgtas asaras. Šie cilvēki ir traukušies, gājuši, skrējuši meklēt citu cilvēku, ar ko saprasties, bet nav tos atraduši. Viņi ir gājuši, kur cilvēku drūzma vislielāka, bet taisni šinī drūzmā visasāk izjutuši, cik viņi vientuļi, un zinājuši, ka nav cilvēka, kam sniegt roku, ar ko parunāt, kuŗam kauču klusi blakām pasēdēt. Viņi pat aizmīrsuši sapņot par cilvēku, kas noglāstītu kaut jel tavu roku, kas jel vienreiz pārvilktu mīļu roku pār taviem matiem, tev vienreiz ieskaitītos acīs... Viņi — šie vientuļības lielie bāreņi — cik daudzkārt redzami, kur lielāks troksnis, bet taisni apdullinošais troksnis viņiem iekliedz ausīs, cik atstāti viņi. Nekur viņi nespēj pielipt. Katrs mēģinājums tuvoties cilvēkam atlec kā no sienas, un ar katru reizi sāpes sakrājas jo vairāk viņu sirdīs.

Iesim vēl pie citiem bāreņiem. Tur ir ļaudis, kas atteikušies no Dieva, krituši bezdievībā,

ateismā, neticībā — Tam labajam un svētajam, kas stāv pāri cilvēka personībai, un no kurienes ikviens cilvēks smel spēku un dzīves prieku. Bezdievji, domādami esam stiprus un domādami nokratīt no saviem pleciem māņus un niekus, palikuši savā dvēselē bāreņi, viens vairāk, otrs mazāk. Pilnīgu ateīstu gan pasaulē nemaz nav, un ja tāds būtu, to grūti būtu par cilvēku saukt, tam būtu sagrauta visa dvēseles dzīve. Liela daļa tā saukto bezdievju savu dievu nosaukuši citā vārdā — par zinātni, par mākslu, par nākotnes laimīgo un sociāli taisnīgo valsti. Viņi nav pieskaitāmi īstiem un konsekventiem ateīstiem, viņi tikai paši sevi apmānījušies.

Tad nu iznāk, ka savā darbā nogrimis zinātnieks, savā sabiedriskā darbā aizrauts darbinieks, savas mākslas apgaismots cilvēks mazāk piemin Dievu. Bet Dievs viņiem pašā būtībā nav svešs, un piemēram mūsu lielajam dzejniekam Rainim Dievs bija vienmēr tuvāks nekā simtiem to mācītāju, kas sevi saucas par Dieva kalpiem un kam Dieva vārds uz lūpām rītā un vakarā.

Bet tomēr daļa no bezdievjiem savas dvēseles dziļumos, kauču Dieva nepamesti, ir bāreņi. Vismaz viņiem ir tā, kā bērniem, kas savu tēvu vai māti ļoti apvainojuši, nozākājuši, un nu sirds sāp, bet pats viņš nespēj vairs mīļi tuvoties saviem vecākiem, kauču arī joprojām saņem no vecākiem ir maizi, ir citas vajadzīgās dāvanas.

Cik bezdievis seklī saprot Dievu, to mēs redzam disputos par ticību, kad zem Dieva vārda iedomājas nevis to lielo, cilvēkam neaptveramo

un brīnišķo dzīvības un visa laba avotu, bet gan kaut ko cilvēci pārāk šauru un nejaušu. Tagad pie šī jautājuma ilgāk nekavēsimies, par to citu reizi, tikai pieminēsim, ka viens pazīstams rakstnieks bezdievjiem par lielu prieku teica sekošo: un ja cilvēks saslimst, — vai viņš griežas pie ārsta vai pie mācītāja? Šis rakstnieks domāja, ka ja teiks: pie ārsta, tad būs noliegts Dievs. Kristīgiem tiešām tas varbūt pagrūtāk izskaidrot, bet mēs, dievturi, varam mierīgi par to pasmaidīt un tikpat mierīgi pateikt, ka — arī ārsts tāpat Dieva ziņā. Un arī daba ir galu galā Dieva ziņā, kauču aiz tās mēs, cilvēki, vispirmā kārtā ieraugām Māru — Zemes Māti. Un ja nu slimība vairāk saistās ar dabisko, ar mārisko, tad še vispirms darīšana ārstam. Bet vai smagos dvēseles konfliktos cilvēki tik bieži nav griezušies pie mācītāja, lai tas dotu padomu? Un vai mūsu dienās vairs var noliegt dvēseles spēku lielo nozīmi pat tīri, kā saka, miesīgu slimību dziedināšanā? Jāsaka, ka ikviena slimība ar dvēseliskiem spēkiem vairāk tiek dziedināta, nekā ar tām zālēm, ko slimnieks iedzer.

Jā, ateīms pasaulei dod lielu saitu bāreņu, nelaimīgo dvēseles bāreņu, kas smagi nes savu nastu šai pasaulē, pie kam paši īsti nezina, kāpēc tik neprātīgi atteikušies no tā, kas katram cilvēkam tikai labu dod un labu vēlē. Šie ļaudis ir kā tas niķīgais bērns, kas pats neprazdams vēl drošāku solīti likt, rauj jau savu rociņu ārā no mīļās mātes rokas, kas taisni grib viņam palīdzēt spert pirmos soliņus.

Vai nu jau būtu pieminēti visi bāreņi un bārenīgie ļaudis pasaulē? Ak nē, nē, vēl ir viens jo sevišķi smags bārenības veids, un tas ir — kur vesela tauta nokļuvusi bārenības stāvoklī. Tās ir tautas, kas pazaudējušas savu politisko, saimniecisko, kultūrālo, reliģisko patstāvību. Viņas ir atkarīgas no citu tautu žēlastības, viņas pārtiek no tā, ko citas tautas viņām atmet, no tā, kas nokrīt no citu tautu galda.

Arī latvieši veselus 700 gadus kā tauta bija šādā bārenības stāvoklī. Nu jau mums labāk, nu jau vieglāk, bet tomēr ar mums nav pilnīgi tā, lai arī mūs vairāk vai mazāk neieskaitītu bārenīgo tautu pulkā.

Mūsu tautas atsvabināšanās sākās priekš simts gadiem. Tā bija saimnieciskā atsvabināšanās. Mums krājās manta. Un tautiskās atmodas laikmetā sākās tautas garīgā atsvabināšanās. Pasaules lielā kara beigās mūsu tautas dēli ar ieročiem rokās izkaroja mums politisku neatkarību. Tagad mēs skaitāmies brīva tauta, un latviešu kareivis ir, kas sargā šo brīvību ar savu dzīvību. Viņam iet palīgā visa tauta, lai mēs atkal nekristu bārenībā, lai atkal pār mums nevaldītu svešā politiskā pamāte.

Mēs diendienā redzam, ka nepietiek ar politisku neatkarību, ja nav arī pilnīgas saimnieciskas patstāvības. Dzīvodami savā valstī, mēs tomēr vergojam citiem un citi mums atrauj labākos kumosus. Neprātīgas un nelat-

viskas saimniekošanas dēļ mēs esam svešiem par daudz parādā, mēs esam par daudz ķerstijušies pēc svešiem niekiem, neprazdami godam iztikt ar savējo. Nu iznākums tas, ka ārzemes žīds vai anglis sūc mūsu labumu laukā. Arī tas ir smags bārenības veids, un izbeigsies tas tad, kad mēs nebūsim vairs nekam parādā. Latvietis zina, ka parāds nav brālis; viņš raisīsies no tā vaļā, lai jaunus parādus vairs netaisītu.

Tāpat īpašs bārenības veids ir tas, ka mūsu kultūrālā dzīvē mēs esam par daudz atkarīgi no svešām tautām. Taisni še mēs nokļīstam līdz smieklīgam stāvoklim, ka uzlasām druskas, ko nomet svešie, bet neprotam cienīt to, kas labs un jauks mums pašiem. To mēs redzam no vienas vietas. Mūsu grāmatniecība piemēslota nederīgiem un pat kaitīgiem cittautu ražojumiem; mūsu teātri izrāda cittautu tukšības; mūsu mūzikas pasaule atkarībā, mūsu glezniecība tāpat; un mākslas amatniecībā mēs skrienam Berlīnes vai Parīzes niekiem pakaļ, nepamanīdami, ka mums nesalīdzināmi labākas mantas. Mūsu skolās iepotē uzskatu, ka cilvēka paraugs meklējams Vakareiopā, bet nevis latvieša dvēseles lolotā ideālā. „Vakareiopisks” — tas pie mums kļuvis par uzslavas vārdu, par vērtību mērogu. Tāpēc tik bieži notiek, ka mēs to vai citu savu mantu sākam cienīt un celt tikai tad, kad to kāds ārzemnieks uzslavējis. Redziet, arī tas ir viens bārenības veids, arī tas ir viens nejaukums mūsu dzīvē, no kā vajaga atkratīties.

Beidzot — pats grūtākais, pats apkaunojošākais bārenības veids, īstas verdzības veids ir — mūsu dvēseles, latvieša dvēseles atkarība no svešas reliģijas, no svešas un nelatviskas ticības. Arī reliģija, ticība, dievestība ir māte, tā ir mūsu dvēseles māte, un tā ir visas mūsu tautas garīgā māte. Vai mums, ņemot visu tautu, tagad ir īstā māte šai dvēseles dzīvē, jeb vai tikai sveša māte, pamāte?.. Tā ticība ar visām savām šķirām, kas oficiāli skaitās itkā par latviešu ticību, ir tikai pamāte, ir tikai sveša un no svešuma atnākusi māte. Viņa atnāca ar rīkšu sauju padusē — tas ir — viņa šurp atnāca ar zobenu, uguni un bībeli, nostūma malā un pazemoja mūsu īsto dvēseles māti — mūsu pašu latvisko dievestību, un sāka bargi valdīt pār mums — bāreņiem, pār mūsu bāreņīgo latviešu tautu.

Mūsu tautas reliģiju, kas tāpat mums bija izveidojusies domājot par Dievu un visu dievišķo, kuŗa tāpat bija pa tūkstošiem gadiem izaugusi — ilgojoties Dieva un visa laba, visa patiesa, visa svēta, — svešinieki nospieda, vajāja, izsmēja, nicināja, meta mūsu garīgo māti cietumā, lai tā tur nomirtu, un lai viņu atstātā tauta vairs neredzētu un aizmirstu...

Bet griezīsimies drusku atpakaļ. Mēs konstatējam, ka pasaulē tik daudz bārenības. Tik daudz bārenības, ka itkā cilvēki ar saviem spēkiem vien nevarētu tikt ar viņu galā, un tāpēc — kā mūsu tautas reliģiskā nojauta saka — pats

Dievs — Debesu Tēvs, pati Māra — Zemes Māte, un tāpat mīļā Laima šos ļaudis ņēmusi savā aizsardzībā. To jūs dzirdat mūsu tautas dziesmās un tautas pasakās.

Un praktiski? Ja mēs, dievturi, domājam, ka cilvēks pasaulē ir arī Dieva pirmais palīgs, tad pilnīgi saprotams, ka arī viņam uzlikts šis lielais pienākums — remdināt, cik viņa spēkos — bārenību. Labi būs, ja tu izsalkušu varēsi paēdināt, un labi būs, kad tu varēsi trūcumā nonākušam cilvēkam palīdzēt. Labi būs, ja tu bāreņa asaru vietā uz brīdi ieraudzīsi uz viņa vaidziņa smaidu. Bet tāpat labi būs, ja jūs varēsīt kaut ko labu darīt, lai citi bāreņi atgrieztos uz pareizā ceļa — vai tie būtu nelaimīgie no irstošām ģimenēm, vai tie būtu pasaules vientuļi, kam nav kur piekerties, lai arī tie būtu bezdievji, vai aizklīdušie svešā ticībā, kas tīšu prātu noniecinājuši un nu vairs nepazīst savu dvēseles māti, savu dvēseles tēvu. Un ja mēs nekur neko nevarētu darīt labu, tad vismaz lai mēs sargātos šo ļauno postu kaut kā vēl palielināt. Sargāsimies no tā! Tas būs pretī Dieva gribai un mūsu pašu dvēseles labumam. —

Šodien, mīļie draugi, mēs varētu apcerēt arī bārenības otro pusi. Jo tas jau ir tas brīnums: pasaulē reti kad ir ļauns, kad viņam šā vai tā neietu līdz kaut kāds labums, tāpat kā labais reti kad iztiek bez ļauna piemaisījuma. Tāpat arī bārenība. Arī viņai savs labums. Mūsu tautas pasakas vēstā, ka bārenīte ir savā dvēselē cildēnāka. Viņa, paciezdama dažādas pārestības, zi-

na, cik tās grūtas, — un kad nāks laiks — pasargās citus no šīs nelaimes. Bārenīte ir līdzjūtīgāka, smalkjūtīgāka. Un kad viņai nebija cilvēku, pie kā griezties, viņa meklēja Dievu un to labumu, kas pāri cilvēkiem. Tautas atziņa saka: viņa itkā tuvāk Dievam. Tas ir gaismas stars bārenības tumsā. Tāpat arī tie lielie pasaules vientuļi: dažs salūza, bet dažs savā vientulībā padarīja tādus darbus, kas nebūtu pa spēkam, maisoties ļaužu burzmā.

Lielais vientulis, vientulis līdz traģismam bija, piemēram, mūsu lielais dzejnieks Jānis Poruks. Vientulis, lai arī ļaužu pulku ielenkts, bija J. Rainis. Kas ir visdziļākā vientulība, to zina daudzi domātāji, meklētāji, dievestības ilgu pilnie cilvēki.

Tad vēl viena lieta. Ja bārenīte tika apbalvota labiem tikumiem, kā to tautas dziesmas pauž; ja bārenītei tēvs bija Dievs, Laima — māte, vai tad arī bārenīgai tautai nebūs kāds laipnāks dievības skats? Jā, un taisni šai tautas bārenības laikā, mums latviešiem, kā slavenās āriešu tautas vecākajam celmam, radās karstās ilgas pēc gaišās āriskās dvēseles gaismas, pēc āriskās Dieva skatīšanas. Bārenības, dvēseles izsalkuma laiks mums radīja lielās slāpes pēc latviskās dievestības gaismas. Un kā mīļā Laima nepiemirsa bārenīti lauku sētā, tā viņa nepiemirsa savu tautu Latvijas zemē. Viņa pirmā, vizēdama un mirdzēdama, steidzās pie mums.

Redziet, notiek arī mūsu zemē brīnumi. Brī-

nums gan ir, kad ap krustā sistu cilvēku, vai arī ap līdzīgu teiku — var rasties brīnišķas leģendas. Bet vēl lielāks brīnums ir, kad nelielas tautas ticību sveši un naidīgi spēki ar visuvisādiem līdzekļiem nīdē un māc, un tomēr — šo tautas garīgo māti pa septiņiem simtiem gadu nenomāc. Tas ir liels Dieva brīnums, kas iet pāri daudz citiem brīnumiem.

Mīlie draugi, nu atminieties to ainu, kur bērni pie savas mirstošās — un tad jau pie savas nomirušās — mātes gultas glāsta viņas roku, bet arī jūt, ka tā paliek aukstāka un aukstāka... Tāpat bija ar latviešiem, kad viņi kā apzinīgi cilvēki, bet kā savas garīgās mātes bērni bija nostumti bāreņa stāvoklī. Svešinieki viņu latviešu dvēselisko māti bija metuši cietumā, un bērniem iestāstījuši, ka viņa tur jau sen mirusi. Un bērni jau bija tik tālu pārliecināti, ka ticēja tam un sāka pierast un patiesi pierada pie svešās mātes — pie pamātes. Bija jau pat tā, ka daži no pašiem latviešiem sāka strīdēties un teikt, ka mums pašiem savas mātes nav bijis un ka mūsu māte ir šī — svešā pamāte...

Mūsu bāreņi — latviešu tautas bērni — uzmeklēja cietumu, kur bija iemesta un nāvei nolēmta viņu garīgā māte, latviešu dievestība, uzmeklēja cietumu un tuvojās viņas sājpu gultai, un glāstīja viņas auksto roku, paši bailodamies: vai tikai viņa patiesi nav mirusi? Še notika brīnums: Mūsu garīgā māte — mūsu dievestība — atvēra acis — atvēra acis un pacēla roku un noglāstīja savu bērnu galvas, savu uzticamo bērnu galvas. Nu bērni ieraudzīja savas mātes acis de-

basis, ieraudzīja viņas acīs to brīnišķo gaismu, kas ir pāri pār visu cilvēka saprašanu un ceļmūsu dvēseles dievišķos augstumos...

Mums vajaga sākt saprast, mums visiem to vajaga reiz atjēgt, ka latviešu tautas dvēseles garīgā māte — latviešu reliģija — latviešu dievestība — nav mirusi. Šai ziņā latvieši nedrīkstētu vairs saukties par bāreņiem, nedrīkstētu gauties savam mīļajam Dievam, ka viņu dvēseles māmuļas nav. Nē, latvieši savā vairākumā tagad varētu saukties tikai par nevīžīgiem bērniem, kas nomaldījušies no sava latviskā ceļa, aizklīduši no savas mātes un vairāk vai mazāk pieķērušies svešai mātei, savas dvēseles un visas gara dzīves pamātei — svešai ticībai. Atklīzdami no savas mīļās mātes — viņi noladījušies pa svešiem ceļiem, vai arī iedami šos svešos ceļus — palikuši pavisam bez reliģijas, bez dievestības.

Pienāks laiks, kad mūsu dvēseles māte būs pilnīgi atveseļojusies, kad latviešu dievestība parādīsies visā savā dievišķā spēkā. Tad viņa ņems savus bērnus pie rokas, ņems latviešu tautu pie rokas un vedīs. Tad sāksies jaukās dienas. Bijušais cietums tad pārvērtīsies brīnišķā pilī, tukšais laukums ap agrāko cietumu kļūs par kuplām druvām un ziedošiem dārziem, un pletīsies tas arvienu plašāks, sasniegs latviešu zemes robežas. Tad svētajā Latvijas zemē dzīvos laimīga un ražena latviešu tauta. Tad bārenība tai būs beigusies. Un līdzī šai bārenībai zudīs bārenība arī citos dzīves veidos. Lai Dievs uz to mums palīdz!

Tautas dziesmas Dieva daudzīnājumam.

I.

Miļš Dieviņš man vaicāja:
Daudz sērdieņu šai saulē?
Kad saietu vienu vietu —
Ne zemīte nepanestu.

Šodien lija zelta lietus
Sudrabiņa lāsītēm;
Tas nebija zelta lietus, —
Bārenīšu asariņas.

Agri māmiņ' i pagula
Zem zaļo velēniņu;
Tur pagula mīļi vārdi,
Tur gudrais padomiņš.

Gaisma nāca ligodama
Kā bitīte ābolā;
Ai Dieviņ, kaut redzētu
Sav' māmiņu atnākam!

Es neļaušu irbitēm
To kalniņu purināt:
Tur gul mans tēvs, māmiņa
Tanī smilšu kalniņā.

Balta, balta viešņa nāca
Bez saulītes vakarā;
Tā nebija balta viešņa,
Tā bārenes mīļa Laima...

II. — — —

Bārenīte bēdājās,
Kas bāreni lietā liks.
Nebēdā, bārenīte,
Laima tevi lietā liks.

Ai, bārīte, bārenīte,
Nelej gaudas asariņas,
Ir šodiēn tava Laima
Vēra vārtus tautiņām.

Dieva dēļ tiltu taisa,
Vaŗa grodus pāri lika;
Pāri brauca bārenīte
Kā saulīte mirdzēdama.

Diŗs diŗam krēslu cēla,
Kas pacēla sērdienim?
Dievs pacēla sērdienim, —
Sēd visā mūŗiņā.

Lai bij radi, kam bij radi,
Bārenītei lieli radi:
Dieviņš tēvs, Laima māte,
Dieva dēli bāleliņi.

Bārenīte bij augdama,
Sūras dienas redzējusi;
Domā Dievs, domā Laima
Labu mūŗu dzīvojojot.

Veļu Māte un veļu mielasts

Pilna Laimas istabiņa
Siku mazu šūpulīšu;
Kad to vienu kustināja,
Tad tie visi ligojās.

L. D. 1872.

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Šodien pieminēsim tos, kas aizgājuši Veļu Mātes ciemā. Pieminēsim tos, apcerēsīm lielo noslēpumu, kas viņus šķīr no mums, un vēlēsimies, lai arī šī apcere ir tiklab Dieva daudzīnājums, kā arī mums par labu.

Būsim uzmanīgi pret dzīvājiem, bet vēl jo uzmanīgāki pret mirušājiem, pret viņā saulē aizgājušiem, pret Veļu Mātes ciemiņiem. Savus noziegumus, savus pārkāpumus pret dzīvājiem mēs varam vieglāk izlabot, nodarīto netaisnību izlabot nākošos labos darbos; bet daudz grūtāk nelabos darbus, ļaunās domas izlabot, kad tās bijušas vērstas pret mirušājiem, jo tos — Veļu Mātes ciemiņus — apņēm dziļš, liels, dīvains noslēpums. Mēs nevaram droši zināt, kā viņiem tuvoties, lai savu pārskatīšanos izlabotu. Mēs stāvam liela, baiga noslēpuma priekšā un

jūtam, cik nespēcīgi esam, lai kaut ko darītu, kas iet pāri mūsu parastājam dabai. Un zinātne, mūsu dienu varenā zinātne tikpat nespēcīga kaut jel teorētiski atrisināt to lielo noslēpumu, kas pārsiedz mirušo pasauli — Veļu Mātes valsti.

Arī to nevaram teikt, ka mēs skaidri zinātu — dzīvības un nāves robežas. Mēs nezinām, kur beidzas dzīvība un kur sākās nāve. Mēs pavisam nevaram teikt, ka cilvēkam mirstot — jau būtu ar visu viņa būtņi beigas. To neteiks pat materiālists, pat ateists, tāpat kā to neteiks ne pirmatnējais mežonis, nedz arī augsti mācītais zinātnieks.

Tikai to zinām, ka pasaulē viss ar visu ir ciešā sakarā. Viena lieta ir šā vai tā saistīta ar otro lietu, viena parādība atbalsojas otrā parādībā, un nav pasaulē nekā, kas stāvētu ārpus šīs sakarības. Visš ar visu ir ciešā sakarā. Šis sakars vērojams telpā, tāpat kā laikā un tāpat arī visā būtībā. Tāpat cilvēks vienmēr ir ciešā sakarā ar saviem senčiem un Veļu Mātes pasauli.

Kā augošais koks mežā nav pilnīgi šķirts no saviem brāļiem vētras lauztajiem vai no vecuma nastas kritušajiem kokiem, kas turpat trūd pie jaunā kājām; kā jaunais kociņš sūc barību no kritušā koka trūdiem, tāpat cilvēks ar visu būtību sakņojās savās iepriekšējās paaudzēs. Kas stādam auglīgā zemes virskārta (kas radusies — gadu tūkstošos tur apkot neskaitāmus stādus), tas pats cilvēkam viņa senču, viņa tautas, visas cilvēces pagātne.

Kad nu cilvēka prāts un varenā zinātne neko nespēj atbildēt par Veļu Mātes valsts ciemiņiem, tad mums jāmeklē citi ceļi. Tādus ceļus visos laikos un visās zemēs un tiešām visas tautas ir meklējušas. Viņas domājušas, ka šo ceļu arī atradušas, to nojauzdamas, to dvēseliski skatīdamas, to praktiski pārbaudīdamas. Tad nu nebūtu mums iemesla arī šinī reizē atstāt neievērotu mūsu tautas vecu veco ceļu, tradīciju svētīto veco ceļu — tuvāk Veļu Mātes ciemam.

Jā mūsu tautas dievīgā nojautā saka, ka cilvēka velis pieder cilvēka dabiskajai pusei, ka tas ir daba, tikai mūsu jūteklīem nesajūtama, tad jau satiksme ar veļiem jo saprotamāka un vieglāka.

Ceļu pie tā, kas pāri mūsu jūteklīem, pāri mūsu prātam, pāri mūsu spējām — pasaules tautas meklējušas un joprojām meklē mistērijās, noslēpumainās darbībās, svētos sakramentos, visādās burvīgās izdarībās, un mums nav iemesla tās neievērot un noniecināt. Lai dara ikviena tauta tā, kā to viņa redz par labāku savam Dievam un sev.

Ceļu pie sava lielā pravieša, pareizāk sakot — pie sava Dieva dēla — kristīgie atrod arī svētā vakarēdienā. Tur ticīgais bauda maizi un vīnu, bet ticībā ir baudījis Kristus miesu un asinis. Dažas kristīgo mācības saka, ka tas līdzības dēļ, bet dažas citas to atklāti apgalvo, ka svētā vakarēdienā patiesi cilvēks iebauda Kristus miesu un asinis.

Šai mistērijā dzirdama tālas un svešas ze-

mēs, tālas un dziļas pagātnes atbalss. Tur ir atbalss no tiem laikiem un no tām zemēm, kur paradums bija arī asins upurus nest savam Dievam, un Dievs tad arī nesa asins upuri cilvēkiem. Tur dzirdamas tik senas balsis, kas liek domāt par savādu reliģisku kanibālismu.

Latviešu reliģija tai ziņā uz augstākas pakāpes, ka tā nepazīst asins upurus, ka tā jau sen nonākusi tai augstā stāvoklī, kur ceļš pie Dieva, pie visa tā, kas aiz mūsu cilvēcisko spēju robežām — jau garīgāks, cilvēciskāks. Lai arī ne tādā nozīmē, kā kristīgo svētais vakarēdiens, tad tomēr zināma saite ar citām pasaulēm un saulēm — ir latviešiem veļu mielasts.

Arī veļu mielasts mums paver durvis uz dziļākās būtības noslēpumu pasauli. Mēs netiecamies baudīt sava pravieša vai Dieva miesu un asinis, to nav mūsu tautai viņas Dievs teicis; bet mēs vēlamies ar saviem aizgājušiem atkal sēdēt pie tā paša galda un būt tai pašā mielastā. Mēs vēlamies, lai mūsu priekšā būtu tie paši trauki un tie paši ēdieni un dzērieni, kas nupat bija arī mūsu veļu prekšā.

Cik šie vienkārši un sirsnīgi! Un cik grūti latvietim bija iedomāties, iejusties kristīto parašā — svētā vakarēdienā, tik labi saprotams un mājīgi tuvs un mīļš mums liekās šis latviešu veļu mielasts, šis sirsnīgi un ar lielu cienību sarīkotais latviešu Dieva galds.

Mēs saucam mieloties pie sava galda mūsu mirušo veļus. Par mirušo dvēselēm, kā par die-

višķāko daļu — mums itkā mazāk rūpes, jo dvēsele aiziet pie Dieva, un viņa jau ir augstākā stāvoklī, uz ko mēs varam tikai nolūkoties kā no lejas, kā no tumsas uz gaismas augstumiem. Bet arī te — līdz ar citādu Dieva izpratni, līdz ar tagadējo Dieva nojautu — stāvoklis mainās. Ja jau mēs sakām, ka Dievu vairs nesaprotam kā citur tālu esošu telpā, bet gan tikai citā esības plāksnē, tad arī dvēsele, aiziedama pie Dieva, nav vis tālu no mums telpā, bet tikai citā esības plāksnē. Viņa ir tepat, tikai vecie sakari sa-
irušī.

Arī cilvēka velis nav citā pasaules malā, bet tikai citā esības plāksnē. Viņš telpiski un laiciski blakām mums. Un dievotai burvībai nu jānorāda uz šo citu esības plāksni. Tāda dievīga burvība tad arī ir mūsu tautas svinīgā paraša — sarīkot veļu mielastu — Dieva galdu.

Kad es šai runai kā ieskaņu izvēlējos tautas dziesmu par Māras istabiņu, kur daudz šūpulīšu, un vienu kustīnot citi līdz ligojās, tad ar to bija norādīts arī uz sakaru, kas pasaulē vieno visu ar visu. Māra istabiņa ir visa dabiskā pasaule, un tiešām tur no šūpuļa līdz šķirstam nav tālu. Lūk — tur šūpojas bērna šūpulītis, bet tur jau šūpojas cilvēka šķirsts ceļā uz kapu kalnu. Un varam teikt, ka kustīnot bērna šūpuli, mēs jau iekustīnām arī šī cilvēka zārku, kas varbūt gan būs vajadzīgs tikai pēc gaŗa mūŗa; bet kas ir cilvēka mūŗš mūŗības priekŗā, kas ir laiks Dieva priekŗā? Gaŗais cilvēka mūŗš ir tikpat kā īsais acumirkļis.

Šis pats lielais sakars starp visu un ar visu — mums liek pieminēt mūsu veļus. Mūsu — dzīvājo — darbības atbalsojas citā esības malā, un tur notiekošais tāpat atrod atbalsi mūsu dzīvē.

Mēs sarīkojam veļu mielastu. Mēs pēc tam praktiski, dvēseliski pārliecināmies par tā devumu, par savu guvumu. Tad ar skaidru un atklātu sirdi varam apliecināt: mēs neesam palikuši tukšāki, mēs neesam pievilti, mēs esam panākuši gaidīto. Un dažreiz pat esam pārsteigti, ka ieraudzījām arī negaidīto, un vairāk kā varējām sagaidīt.

Mūsu dzīvības izjūta tad ir paplašinājusies, mūsu šaurie dabas vārti itkā pavērušies, mūsu dvēsele padziļinājusies, tikusi tuvāk Dievam un Viņa mūžībai.

Mēs sarīkojam svinīgu mielastu saviem aizgājušo veļiem, un lūk — viņi jau nāk — nāk mūs apraudzīt, viņi nepaliek mūsu aicinājumam kurli un auksti...

Tur viņi jau nāk...

Mūsu vectēvs, ko mēs redzējām vēl mazi būdami. Vectēvs mums — viņa bērnu bērniem — palicis atmiņā mīļš un labs. Kā jau parasti — vecumā cilvēks itkā atgriežas pie tām pašām robežām, no kurām sācis dzīves ceļu. Tā arī vectēvs varbūt jau bija mazliet bērnišķīgs. Varbūt taisni tāpēc mēs — bērni — viņu tik labi sapratām, un viņš saprata mūs. Tik sen, kā viņš jau miris; mūsu dzīves ceļš pa to laiku izlocījies loču ločiem; bet nu mēs viņu atminamies, mēs

nu viņu gaidām, un nu viņš nāk... Mūsu sirdis iedrebās svētā svinībā un dziļi nopietnā priekā, kas tomēr apņemts tā lielā noslēpuma, kas ietin visu.

Un tur nāk mūsu vecmāte, kas tāpat palikusi mūsu bērnības atmiņās. Viņa cik dažkārt bija likusies labāka par mūsu pašu īsto māti. Mums, bērniem, dažreiz viņas vārītais ēdiens bija liciēs garšīgāks, nekā īstās mātes dotais. Un cik dažkārt viņa bija tas mūsu sargs, kad pašu mātes pacietība lūdza mūsu nerātnības dēļ. Cik labi būs viņu atkal just tuvumā, jo vai tad mūsu dienās mēs esam tik izlutināti?

Tur nāk arī mūsu tēvs (ja kuņam tas jau miris). Lai arī dzīvē būs dažreiz liciēs, ka viņš vienaldzīgāks pret mums, pret savu ģimeni, tad nu pilnā mērā sapratīsim, ka tāds viņš varēja mums likties tikai tāpēc, ka bija ierauts cīņā par to pašu uzturu savai ģimenei, mums pašiem, bet mēs tad to pietiekoši nesajēdzām. Vai arī viņam bija vēl citas rūpes, kas iet pāri ģimenes šaurumam, rūpes par plašāku sabiedrību, idejiskas cīņas. Nu saprotam, ka viņa domas tomēr arī pie mums bijušas vienmēr, ka viņa rūpēšanās par mums nav beigusies, kamēr vien viņš elpojīs.

Tur nāk māte (kuņam viņa mirusi). Viņa par mums daudz cietusi, mūsu dēļ naktis negulējusi, bijusi ar mieru mūsu labā darīt visu, kas tikai viņas spēkos; bijusi ar mieru pati sevi upurēt, lai tikai mums, viņas bērniem, labāk klātos. Varbūt tolaik mēs visu to tā labi neizpratām, bet

nu redzam un apjaušam tik skaidri to visu neizsmejamās mīlestības avotu, kas bijis viņas dvēselē.

Dažam no jums būs jau miris arī dzīves draugs, dzīves draudzene. Tas nu nāks mīļš un labs šai ciemā, un mums būs aizmirsies viss, kas kādreiz bojāja mūsu labās attiecības; būs izzuduši visi skarbumi, bet palicis tikai labais, mīlais un neaizmirstamais.

Vai arī tuvosies mirušais brālis, ar kuŗu kopā bijāt sapņojuši skaistākos nākotnes sapņus, cilājuši lieliskākās idejas, labākos nodomus. Viņš bija tas, kas tevi visos tavos centienos vislabāk saprata un visvairāk atbalstīja. Tāpat tu viņu.

Vai arī tur nāks tava māsa, kuŗai daudz labu domu bija par tevi, kas tev tāpat pūlējās dzīves ceļu nolīdzināt, darīt to patīkamāk ejamu. Tu paliki viņai tik daudz parādā, par viņas labo sirdi nesaprazdams kā atmaksāt.

Dažam no jums būs miris arī kāds bērniņš. Arī viņš nāks. Vai nu tas būs bijis mīļš puisītis, vai daiļa meitenīte, bet viņš nāks, nāks un rāpsies tev atkal klēpī un savām mazām rociņām tev ķersies ap kaklu...

Un daudz citu nāks, kuŗu vārdus varbūt mēs nemaz nezinām, daudz nāks, kuŗus dzīvē mēs nemaz neesam redzējuši, par kuŗiem neesam pat dzirdējuši. Tie ir mūsu agrāko paaudžu veļi. Tie ir mūsu sentēvi un senmātes, tie mūsu cilts agrāko paaudžu locekļi, kas sagatavo-

juši ceļu mums, kas bijuši tas pamats, lai mēs še būtu. Viņu ēnas bālākas, viņu sejas grūtāk saskatāmas, viņi jau kā gaistoša migla, bet viņi vēl ir. Viņi vēl pieskaņas mums, ar savas esības lielāko daļu jau būdami citur, kur mūsu būtne nesniedz pat domās un sapņos.

Tur bālās ēnas no bargo kungu laikiem, kad mūsu vectēviem bija jāiet muižas darbos un kad latviešiem savus mirušos neatļāva aprakt savā zemē. Viņi mitinājās dūmainās rijās, viņi grauza pelavu maizi, bet viņu dvēseles bija pilnas greznu dziesmu. Tikai atbalss no tā vēl atskanējusi līdz mums. — Un tur varbūt vēl ēnas no tiem laikiem, kad mūsu senči cīnījās ar svešajiem iebrucējiem — pie Daugavas un Ventas, kas cīnījās ar niknājiem svešiniekiem un krita zaļās Zemgales laukos. Vērosim jo uzmanīgi šīs bālās sejas, vērosim tos savus senčus, kas mācēja atdot savu dzīvību par savām saimēm, par savu zemi, par brīvību un par savu latvisko dievestību. Viņi krita, aizstāvēdami mūsu cilts gaišo Dievu un gaišā Dieva prāta tulkojumu. Lai vārdā tos nevarām saukt, bet dievišķas šalkas ies pār mūsu dvēseli. Mūsu tagadējā dzīvē, kur svešinieki ieviesa dvēseles maldus, viņi ir vēstneši no tālākās pagātnes; un reizē ar to viņi ir mūsu dvēseles visdziļāko spēku tulki..

Sanāk mums viesi un nes vēstis no citas saules, no citas pasaules, no citas esības, kur mēs ar savu prātu nespējam iespiesties, bet to tumšāk vai gaišāk nojauž mūsu dvēsele. Un tā viņi —

mūsu mīļo aizgājēju veļi — ir Dieva vēstneši. Viņi šai brīdī mums runā brīnišķo, dievišķo, valodu, kas reibina mūsu šīsdienas dvēseli. . . Tā mēs pieskaņamies citai dzīvei, tā mūsu dzīve plešas plašumā. —

Ar veļa vārdu mums saistās nojēgums par vecu, par vecumu. Mūsu tautas tradīcijas veļus sauc par vecīšiem, kauču viņi būtu arī mazu bērnu veļi. Tautas nojautā arī ar tiem saistās kaut kāds vecuma nojēgums. Tas tāpēc, ka viņi jau atstājuši šo dzīvi, tikuši šai dzīvei pāri, nokļuvuši citās saulēs un citās esībās.

Bet ar vecumu vienmēr saistīties arī Dieva jēdziens, Dieva veidols, Dieva vārds. Jo kas jaunumam nav zināms, tas pazīstams vecumam. Kur cilvēkam pret jauno tikai pavirša interese, tur pret vecumu vienmēr lielāka cienība.

Tagad jūs varbūt man jautāsiet: Kā to izdarīt? — jo tik tālu mēs esam piemirsuši savas tautas senās parašas. Jautāsiet: kā sarīkot veļu mielastu, kā sarīkot Dieva galdu?

Tas ir tik vienkārša lieta, ja to tikai dara sirsnīgi un ar skaidru sirdi. Veļu laiks velkas labi ilgi — rudenos, kad daba novīst, nokalst un sa stingst, kad tumšas naktis, kad smagi vēji pūš, kad migla veļas, kad smags gaiss un smaga sirds. Vecie ļaudis veļu laiku skaitīja piemēram no Miķeļiem līdz Mārtiņiem, bet arī citādi, ņemot citas sākuma un beigu dienas.

Būs visjaukāk, ja jums būs īpaša telpa, īpaša istaba, kur rīkot veļu mielastu, kā mūsu senči to rīkoja rijā vai pirtī. Šo atsevišķo telpu va-

jaga iztīrīt kā jau svētku gadījumam, tad tur klāt galdū kā jau retiēm un mīļiem ciemiņiem. Vajaga censties ievērot ikviena gaidāmā viesā īpatnības, vai nu ēšanas vai citā ziņā. Ja jūsu vectēvam vai vecmātei bija kāds mīļš ēdiens, tad lieciet to galdā. Ja jūsu māte vai tēvs mīlēja vēl ko sevišķu, ievērojiet arī to. Kas mīlēja aizkūpināt dūmu — nolieciet tam arī pīpīti; tas būs tikai sirsniģi. Un kas mīlēja lasīt kādu grāmatu — nolieciet arī grāmatu.

Aizdedziniēt sveces. Labi, ja katram velim īpaša svecīte, un ja uz mazas kartiņas viņa vārds tur arī klāt, varbūt vēl skaitlis, cik ilgi viņš nodzīvojis. Tas jūsu atmiņas labād.

Galda tuvumā nolieciet bļodu ar tīru ūdeni, kur viesiem noskalot ceļa putekļus. Turpat nolieciet arī tīru dvieli, kur noslaucīties.

Mūsu tautas nojauta saka, ka veļi ir neapziņģi, tāpēc tie ģimenes galvai sevišķi jāaicina pie mielasta galda, jālūdz neapsmādēt, kas likts galdā, bet miēloties, ēst un dzert un atminēties dzīvajos, tos apmeklēģot, tiem palīdzot dzīvē. Vislabāk būs, ja zināmos veļus sauks viņu vārdā.

Tad viņi nāks, un saimniekam cienģi un klusu jāsaņem tie. Tad klusu jāatstāj istaba, lai netraucētu miēlastu.

Uzturoties citā telpā, arī vajaga pasargāt svinģu miēru un nopietnģbu, vislabāk lēnā garā sarunāģoties, aģcerot mirušo darbus, piēminot visu labu, ko šai saulē dzģvodami padarģģjuši. Ja ir tikai viēna istaba, var rģģot veļu miēlastu tur-

pat, tikai pa to laiku ieturēt cienīgu un svinīgu mieru.

Kad nodomātais laiks pagājis, piemēram stunda (ja tā būsit iepriekš nodomājuši), tad aicinātājs lai iet atkal mielasta telpā un tāpat velišus mīļi lai skubina doties projām, iet atkal, kur tos sūtīs Veļu Māte. Reizē ar to — saimniekam jāapsolās savējo veļus atminēties arī citu gadu — dievainēs.

Nu var sākties dzīvājo mielasts un tur jāpie-dalās visai ģimenei. Nu var palicēji nogaršot no visiem ēdieniem un dzērieniem, kas uz galda. To darait, viņus pieminēdami, ar tiem šai mie-lastā satikdamies.

Sarīkojiet veļu mielastu, un jūs redzēsit, cik svētības tas atnes jūsu dvēselēm. Bagātāka tiks jūsu dvēsele, bagātāka ar daudz citām atzi-ņām. Un jūsu atmiņās pamodīsies ne tikai tas, ko jūs paši piedzīvojuši un pārdzīvojuši, bet arī tālo senču dzīve. Cilvēks spēj atminēties ne ti-kai savu pagātņi, bet daudz tālāk. Tas viņu da-ra tikai bagātāku.

Aizmirsdami mūsu tautas veco veļu miela-stu, mēs esam palikuši nabagāki, mēs esam daudz zaudējuši. Mums pasaule sašaurināju-sies, mūsu dvēseles palikušas kailākas. Tādēļ celsim atkal godā šo senu seno parašu. Neklau-sisimies, ja kāds par to smejas. Šie smieklī nāks vai nu no nelatvieša, vai no dvēseles tukšinieka.

Kas būs spēris pirmo soli, kas būs sirsnībā sarīkojis veļu mielastu, tas no tā neatstāsies vairs, tas gaidīt gaidīs to dienu nākošā gadā,

lai atkal rīkotu un atkal pārdzīvotu satikšanās
svinīgo prieku. Un tā jums veļu mielasta diena
kļūs varbūt par ievērojamāko dienu gadā, par
dziļi nozīmīgāko, par dvēseliski skaistāko un die-
višķi brīnumaināko.

Pēdējos gados, līdz ar latviešu vecās un vien-
mēr tik jaunās dievestības atjaunošanos, latvieši
arvienu vairāk sāk rīkot arī veļu mielastu —
savu Dieva galdu. Īpaši Rīgā daudzas intelligen-
tas ģimenes jau to dara un no tā vairs neatkāp-
sies. Viņi jau pārliecinājušies, cik daudz tas
nozīmē, cik bagātāku tas padara cilvēka dvēseli.
Un viņi zina, cik ļauni bijuši tie svešinieki, tie
svešās reliģijas kalpi, kas latviešiem ar varu un
nežēlastību atņēmuši šo dievišķo izdarību, šo
dievišķo ceļu.

Apkārt tagadnes cilvēkam viešas tuksnesis.
Gan šis cilvēks ir daudz skolots, gan viņš tech-
niski spēcīgs, gan viņš lielās, ka ticis vaļā no vi-
siem māņiem un aizspriedumiem, ka skatoties
dzīvei un īstenībai tieši acīs; bet laimīgs viņš
nav. Mūsdienu varenā un pārgudrā cilvēka dvē-
selē cik dažkārt atradīsim šausmīgu tuksnesi.
Viņš nomaldījies, un tik tālu dažs nomaldījies,
ka pazaudējis cerību tikt atkal uz ceļa. Viņš ir
bezmērķa ceļinieks, kas brien karstās tuksneša
smiltis un kam tuvumā nav ne zaļu pļavu, ne
ziedošu druvu, ne koka paēnas. Vai šādā ceļā arī
stiprais nevar pagurt? Var, un pagurst daudzi,
saļimst un nav viņi vairs dzīves ceļa gājēji.

Mums, latviešiem, jāsteidzas laukā no šī
tuksneša, jāmeklē, kur dzīves ceļmalas nav tuk-

šas, kur kuplas druvas, kur laimīgu ļaužu mājas, kur ražena dzīve. Mums jāmeklē, kur tuvumā Dievs un Laima, kur zemes māte Māra, kur jaukā saskaņa, kur labais līdzsvars starp dvēselisko un materiālo, kur cilvēka vārdam pilnvērtīga skaņa.

Kā to panākt? Kur daudz jautājumu, tur arī atbilžu daudz.

Vienu padomu mums jāsaņem arī sakarā ar veļu mielastu: mums jāievēro savas tautas parašas, mums jāsvin viņas svētki, mums jāatdzīvina viņas dievotā dzīve, mums jāšķīstās no svešiem sārņiem. Ko palīdz, ja mēs tikai runāsim, bet abstraktas prātošanas vietā nedosim un neņemsim nekā konkrēta, nekā acīm redzama, ausīm dzirdama, rokām taustāma, dvēseliski izjūtama kā pašas mūžības viesi? Vārdi paliks tikai vārdi, mēs daudz nebūsim bagātāki. Latviskā dzīve jādara bagātāka ar latvisko garu, šo garu paplašinot un ar visas dzīves uzpošanu raženumā un daiļumā. Tas dos saturu, tas dos spēku, tas paglābs no šausmīgā tuksneša, kas viešas ap modernā cilvēka dzīvi un iztukšo to, atstādams tikai sekulus smieklus un seklas baudas.

Dievturība nāk kā sējējs, lai šais laukos kaisītu sēklu, kas nestu tiešām kādreiz raženus augļus — pilnestīgas latviskas dzīvošanas augļus.

Piekopsim, mīlie draugi, veļu kultu, arī tas mūs tuvinās Dievam un vienos ciešāk mūsu tautā un būs mūsu dvēselēm par labu. Lai Dievs mums palīdz! Lai Laima mūs pavada!

Tautas dziesmas Dieva daudzinājumam.

I.

Es redzēju Veļu Māti
Pa vārtiem ienākot;
Baltu segu apsegusi,
Smilšu kurpes kājiņās.

Auniet man baltas kājas,
Jūdziet bērus kumeliņus,
Nu es iešu tai ciemā,
Kur mūžam neatnākšu.

Mīļi mani pavadiet,
Cieši vārtus aizveriet:
Ne mūžam vairs neiešu
Jūsu vārtus virināt.

Vediet mani dziedādāmi,
Nevediet raudādāmi:
Lai iet mana dvēselīte
Pie Dieviņa dziedādāma.

Divējāda saule tek,
Tek kalnā, tek lejā;
Divējāds mans mūžiņis
Ar to vienu dvēselīti.

Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Raudzīt mūsu dvēselīšu.

II.

Zemes Māte, Zemes Māte,
Dod man kapu atslēdziņu,
Lai es varu kapu slēgti,
Glabāt savu augumiņu.

Māte, mana mīlā māte,
Ne tā mana mūža māte:
Tā saulīte, tā zemīte —
Tā ir mana mūža māte.

Aizavēra zemes vārti,
Aizkrīt zemes atslēdziņa;
Gulēt manim apakš zemes
Kamēr saule debesīs.

Sak', zemīte ļaunu dara;
Zeme dara visu labu:
Zeme deva ēsti, dzērti,
Glabā manu augumiņu.

Nevajaga dvēselei
Trepju kāpti debesīs —
Mīļš Dieviņš trepes cēla
Dvēselītes gaidīdams.

Ej pie Dieva mieloties,
Mana dārgā dvēselīte;
Dieviņam balti zirņi
Sudrabiņa bļodiņā.

Arājs — Dieva pirmais palīgs

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Parunāsimies šodien par arāju — par zemkopī — par lauksaimnieku. Man liekas, ka taisni arāju mēs neprotam vēl pietiekoši labi ne saprast, ne arī apsvērt viņa nozīmi, vienalga, lai mēs še būtu pilsētnieki vai laucinieki. Pilsētnieks arāju cik dažkārt nepazīst, bet laucinieks nevar arāja lielo nozīmi saprast dažu citu apstākļu dēļ, un viņa spriedums par to dažreiz ir savu tiesu vienpusīgs, aiz pārlicēģas pazemības netaisns. Lai Dievs mums palīdz mūsu pārrunās un apcerē, bet viss tas lai ir arī Dieva daudzīnājums, jo nevaram mēs Dievu daudzīnāt, ja mēs nedaudzīnām labas un svarīgas lietas pasaulē.

Senāk valodā nebija ne zemkopja, ne arī lauksaimnieka vai laukstrādnieka, bet bija tikai arājs. Latvju daiņu sējumos sakrāts ļoti daudz dziesmu par arāju, par manu mīlo arājīņu, jo „arājam kājas, rokas kā ābeļu ziediem zied”. Bet senais latviešu arājs, mūsu acīm neredzams, tomēr pavada arī mūsdienu arāju, kas atkal un atkal iziet tīrumā, lai irdinātu zemi, lai sētu, lai pļautu, lai mums visiem būtu mīļā, labā maizīte.

Arājam var tuvotiem pa dažādiem ceļiem, var mūsu zemkopi aplūkot no dažādiem viedokļiem. Var runāt par viņu politiķis, un tad apskatīs zemnieku un visu zemniecību kā politisku spēku valstī; apskatīs zemnieka lomu un nozīmi valsts dzīvē, valsts likteņa veidošanā. Latvijas valsts dzīvē zemniekam ļoti liels svars, jo zemnieks ir drošākais pamats, jo zemnieki ir valsts iedzīvotāju lielākā daļa.

Var arāju aplūkot no tīri tehniska viedokļa. Tad būs jārunā par zemnieka amatu, par zemnieka darba veidiem, par darba prasmi, kas vajadzīga šai arodā. Par to stāsta mūsu lauksaimniecības literatūra, par to māca zemkopības skolās, par to sniedz ziņas agronomiskās palīdzības darbinieki.

Var arājam pieiet no māksliniecisku interešu viedokļa, un tad būs jārunā par to, cik arājs noderējis kā ierosinātājs, lai rastos skaitas dzejas un jauki stāsti, labas gleznas un citi ievērojami mākslas darbi, kur viela un saturs ņemts no lauku dzīves. Tad varēs būt runa arī par to, cik daudz zemnieks piedalījies mākslas jaunradīšanā pats aktīvi. Tad būs jāsaka, ka taisni zemnieki vienmēr devuši mums vislielāko skaitu ne tikai mākslinieku, dzejnieku, bet arī citu ievērojamu kultūras, valsts un saimniecības darbinieku. Mūsu valsts prezidenti bijuši zemnieku dēli, mūsu intelliģence savā vairumā vēl zemnieku pēcnācēji.

Bet arājam var tuvoties vēl pa vienu ceļu, kas daudz mazāk iets. Arājam var tuvoties pa reliģiskas, dievestīgas

apceres ceļu. Varam viņu apskatīt no tāda viedokļa, kas daudz vispārējāks, kur vienai vai otrai atsevišķai darba, zinātnes vai mākslas nozarei nav vairs vadošā vieta. Vēl vairāk: mēs arāju varam aplūkot itkā mūžības perspektīvā, salīdzinot to nevis ar citām ļaužu grupām, bet gan ar to mūsu ideālu, kas saistās ar pašu augstāko, kas mums aptverams un nojaušams. Tā arāju mēs varam apcerēt kā Dieva palīgu šai mūsu zemē.

Patiesi — arājs ir pirmais Dieva palīgs šai zemē, šai mums zināmā Dieva pasaulē. Ja mēs Dievu nosauksim par visa labuma devēju, par visuma arāju, par bezgalīgi labā, patiesā, svētā, daiļā audzētājaš zemes irdinātāju, sējēju un kopēju, tad kas gan šai zemē būs cits tuvāks Viņam, kā mūsu mīlais arājiņš? Arājs ir tas, kas sataisa šo zemīti sējai, kas kaisa sēklu, kopj savus sējumus, pļauj un ievāc ražu, to paglabā, lai būtu mums ir maizīte, ir sēkla jaunai sējai. Tāpat viņš kopj savus dārzus, pļavas, mežus, tāpat viņš rūpējas par saviem ganāmiem pulkiem. Viņa rūpes ir plašas, viņa gādība sniedzas tālu. Kas būtu mēs bez šim arāja rūpēm? Mūsu dzīve bez viņa būtu satriekta pašos pamatos.

Arī pati daba audzina stādus un kaut ko dod dzīvniekiem. Tur tomēr nav tās kārtības, kādu tur ienes cilvēks, šai gadījumā arājs. Viņš nokārto dabas saimniecību tiktālu, cik tas viņa spēkos. Gan arī daba nomet sēkliņu, bet visbiežāk tur, kur tā var sakalst, vai sapūt, vai citādi aiziet bojā. Zemnieks turpretī paglabā to, lai vajadzīgā laikā un sagatavotā ze-

mē to ierušinātu, kur tā var nest desmit un simtkārt lielākus augļus. Zemnieks iet dabai palīgā, zemnieks ir šur tur arī dabas kungs. Tā mežonīgos apvidos rodas ziedošas saimniecības, kupli dārzi, brangi lopu pulki, pārtikuši ļaudis. Un ja nu šādā saimniecībā pēkšņi apmirtu visi cilvēki, tad drīzi vien tur daudz kas aizietu bojā un tas viducis atkal apaugtu ar mežu. Būdam saimnieks dabā, raisīdams dabas spēkus, tos bīdīdams noteiktā virzienā — cilvēks uzņemas Dieva palīga pienākumus.

Kad zemnieks sagādājis mums tik nepieciešamo maizīti, tāpat apgērību un siltumu, tik tad mēs varam domāt par augstākām lietām, par tām kāpnēm redzamā un neredzamā pasaulē, kas ved mūs tuvāk lielākai cilvēcībai. Ja Dievu, ja Laimu mēs saprotam arī kā vedēju uz augšu, uz priekšu, tad atkal jāsaka, ka arājs ir tas, kas sagatavo mums šo ceļu vairāk nekā kaut kurš cits. Viņš līdzina šo ceļu, viņš pasniedz ceļa maizi, viņš sauc pie savas akas nodzerties, lai tālājā un grūtājā ceļā mēs nepagurtu.

Neviens nešaubīsies par to, ka arāja labklājība ir visas cilvēces labklājības pamats. Vislabāk tas redzams mūsu Latvijā un tais zemēs, kas viņai daudz maz līdzīgas. Ja labi zemkopim, tad labi arī citiem; ja maize paaugš zemkopim, tad būs paēduši arī pilsētnieki. Varētu pat teikt tā, ka pilsētnieks bez laucinieka nemaz nevar iztikt. Līdz ko pārtrūktu visi sakari starp pilsētu un laukiem, vai ja laucinieki pēkšņi nozustu no zemes virsus, tā tūlīt pilsētā sāktos posta dienas, kas drīzi vien novestu pie pilsētas

iznikšanas un pilsētnieku izmiršanas. Pilsēta ir tikai kā virsbūve laukiem. Līdz ko pamats sagrūlojas, tā arī virsējais slānis sāk plaisāt.

Turpretī laucinieks, zemkopis, arājs bez pilsētnieka var iztikt. Protams, viņam būs jāatsakās no daudz kā, būs jāpacieš dažas neērtības, dažuviet būs jāspeļ vienu otru soli kultūrā atpakaļ, bet iztikt bez pilsētnieka laucinieks tomēr iztiks, viņa eksistences pamati nebūs sadrupināti. Zemniekam būs vēl joprojām tas, lai viņš dzīvotu dzīvi. — Tagadējā pasaulē, protams, ir tā, ka valdiniece tikusi pilsēta un bargi nosaka lauku dzīves gaitu. Pilsēta tikusi par kungu, laukus nereti nostumdama kalpa un pat verga stāvoklī.

Mēs teicām, ka arājs ir Dieva pirmais palīgs šai zemē. Varam teikt še arī tālāk: Arājs vienmērs ir bijis un būs vistuvāk lielajiem kosmiskajiem spēkiem, dievišķajam vaigam dabā un cilvēka sirdī. Pats darbs, pati dzīve un stāvoklis dabā viņu tuvina šiem spēkiem un neļauj no tiem atrauties, ja arī uz to kāds skubinātu. Saītes ir tik stipras.

Arājs, irdinādams zemes krūti, audzinādams stādus un rūpēdamies par dzīvniekiem, vienmēr cieši piespiežas Zemes Mātei, vienmēr ieklausās Viņas elpā, vienmēr lūko iespieties Viņas domās, zīlēdam un tēgodams, daudz ko izprazdam un zinādams. Nevienam citam Zemes Mātes sirds puksti nav labāk nojaušami, kā arājam.

Tāpat arājs ir tas, kas gaida visvairāk tieši

no debesu tēva — Dieva. Pilsētnieks vai visu saņem no svešām rokām, viņa dzīvē vairāk starpnieku, un tie lūk aizēno pašu lielo Devēju, un tāpēc pilsētā vispirms rodas ateisti. Pilsētnieks Dievu visdrīzāk nosauc kāda citā un svešā vārdā, un lielas, ka viņš var iztikt bez Dieva. Pilsētnieks iztiek ar elektrisku gaismu, nozākādamis sauli, kauču tai pašā elektrībā viņš saņem tikai saules enerģiju, neko citu. Bet zemnieks biežāk paceļ ne tikai acis, bet visu savu prātu un visu sirdi pretī tam debesu tēvam, ko mēs nojaušam kā mūsu dvēseles bezgalīgo sauli. Īsi sakot — zemnieks vienmēr tuvāks Dievam, zemnieka dvēselei ciešāks sakars ar visu dvēseļu neizmēlamo avotu.

Tāpat ar mīlo Laimu. Šis pats stāvoklis dabā un darbs, kas tik bezgala dažādīgs, zemniekam liek zīlēt un taujāt noslēpumainos likteņa ceļus. Kā izdosies? Kas manu darbu un visu manu esību sagaida rīt un parīt? — tādus jautājumus cilā zemnieks. Pilsētnieka priekšā ir mašīna, ir cits cilvēks, nedzīvā daba, un viņam nav daudz jāvēro Laimas soļi. Noteiktā dienā saņems savu algu, par drošību gādās kārtībnieks, maizi nopirks tuvākā veikalā. Un vakarā dzīvi viņam rādīs kino lenta. Viss itkā tikai cilvēku rokās. Visa dzīve viņam liekās kā liela mašīna, kur cilvēks kā mazs ritentiņš. Še lielākā dzīves gudrība — piemēroties mašīnas pārējām daļām. Tāpēc arī pilsētnieka dvēsele vispār ņemot daudz seklāka par laucinieka dvēseli. Cik šaura pasaule tiem cilvēkiem, kas dzimuši un auguši pilsētā un tur arī pavadījuši visu savu mūžu!

Ko gan redz un ko mācās saprast pilsētnieka bērns? Savu ielu, savu tukšo istabu, savu vecāko šauro speciālitāti. Bet kāda bagātība atveras lauku ļaužu bērnam — gan dabā, gan darbā, gan vispār cilvēku likteņos.

Zemnieks pirmais uzmanīgi vēro pasaules gaitu, pasaules noslēpumus, klausās balsis, kas viņa dvēselē un pāri tai. Zemnieks pirmasi meklē ceļu šai tumšajā un biezajā mežā, lai nonāktu saulainos klajumos. Nogremdēdamies dvēseles dzīlēs, viņš visdrīzāk sāk domāt dievības domu. Un tā varam teikt, ka zemnieks ir labas reliģijas šūpulis. Viņš ir tās gaišās un labās reliģijas šūpulis, kas pašu dzīvi dara labāku un palīdz cilvēkam pasaulē dzīvot, bet ne tās ļaunu muguru pilnās reliģijas, kas nereti apņem saplosīto un izmisumā iedzīto pilsētnieka dvēseli. Varbūt dažs būs dzirdējis par tām pilsētas sektēm, kas cilvēkus neved līdz ārprātam, līdz cilvēka cienības pazemināšanai, tārpā stāvoklim, kur nabaga pilsētniekam jākrīt uz sava vaiga, jālokās un jāsten, murminot neprātīgus vārdus un dauzot savas krūtis. Tas jau ir reliģijas, dievestības izvirtība, pagrimšana līdz nepazīšanai. Zemnieka vaigs pretī savam Dievam ir gaišs un atklāts, un viņu attiecības ir — tēva un bērnu attiecības.

Cik vienā brīdī var kļūt tuva un mīla un brīnišķa Zemes Māte, to zina tikai zemnieks, tikai arājs. Tā arī dažs pilsētnieks būs dzirdējis par zemes smaržu. Bet kas tā ir, to zinās tikai tas čaklais arājs, kas būs tīrumā jau pirms saules lēkta. Arī man vienreiz gadījās šo prie-

ku piedzīvot. Biju vēl jauns, tēva mājās palīdzēju darbā. Vienu rītu, gaidīdami laikam karstu dienu, jau mazā gaismiņā izgājām art. Jau bijām apdzinuši laukam apkārt vairākas reizes. Jau debess mala tika gaišāka un gaišāka, jau tu vējos bērzos čivināja putni, un katru brīdi varēja sagaidīt parādāmies pašu karalieni sauli. Zemes smarža, kas cēlās no apvērstās velēnas, tagad pēkšņi tika tik stipra un neizsakāmi salda, ka es gandrīz vai apreibu. Īsi pirms saules lēkta. Un tad uzpūta vēsmiņa, un zemes smarža atkal pazuda, apvērstai velēnai atstādama tikai kā vāju atbalsu. Ak neizsakāmā zemes smarža! Smaržo tik jauki ziedošs ābeļdārzs klusā pavasara rītā; smaržo līgavas mati dzīves ziedonī, — bet vēl debešķīgāk smaržo zeme čaklājam arājam, kas izgājis art jau pirms saules lēkta. Patiesi tad viņš jūt pašas Zemes Mātes pamošanos, un Viņas elpa aizskaņ čaklo arāju un to noreibina dzīves un darba priekam. Ak dzīves un darba prieks, cik tu tad esi liels, un nekas tev neliekas par smagu! Tu dzīvē redzi cilvēkus, bet pāri visam Dievu.

Kad lasām tautas dziesmas vai tautas pasakas, tad pabrīnamies, ka mūsu zemnieks tik bieži sastapies ar dievišķajiem tēliem dzejiskajā fantazijā, ar dievišķajiem tēliem cilvēka izskatā. Pats Dieviņš tur staigā savā pelēkajā mētelīti, izdalīdams padomu tiem, kas nonākuši dzīves krustcelēs un uz brīdi kā apmulsuši. Pati Laima tur redzama savā baltajā villainē, rūpēdamās par ļaužu mūžu, bet jo sevišķi par sievietes gaitām. Tāpat pati Zemes Māte Māra tur jau

šama un pat gaišā dienas laikā redzama, gan visuvisādos veidos, bet vienmēr zemniekam uzminama, atminama un vairāk vai mazāk izprotama.

Varam iedomāties svētdienas rītu vasarā. Rūpju un cerību pilnais arājs iziet aplūkot savas druvas. Rīts tik jauks, debess tik zila, gaisā dzied cirulītis. Iet arājs aplūkot savu prieku, bet rudzu druva vēsmā viegli viļņo. Vārpiņas sadurdamās zuz, ziedu putekļu mākonītis kā bālgani dūmi paceļas pāri druvai. Cik pilna arāja sirds, cik daudz laimes viņa tuvumā! Visa pasaule itkā salds brīnums. Te — dzidrajā gaisā, tur pāri augstībā, šais puķītēs ceļmalā. Paceļ savas noreibušās acis pār viļņojošo druvu un — ierauga aiz druvas stūra pašu Dieviņu un mīlo Laimu ejam un mīļi sarunājamies: „Te būs laime arājam...” Pati Laima saka: Te būs laime arājam... Ak tavu prieku, ak tavu laimi!

Gan še mūsu prātīgais cilvēks teiks, ka tur bija cilvēka jūteklju vizija, bija tikai nomoda sapņa redzējums. Taisnība arī šim teicējam. Bet ne mazāk taisnības tam, kas teiks, ka ne tikai jūteklju vizija. Vairāk: tas tur bija arī dvēseles vizija, dvēseles redzējums, kur notiek brīnums un ierauga neredzamo. Zemnieks ar savu tuvumu dabai un Dievam, ar savu atklāto un alkstošo dvēseli atskārta sev tuvumā ne tikai sapņa tēlu, bet arī pašu Dievu un Zemes Māti un balto Laimiņu. —

Kad nu iesim tālāk šai savā apcerē, tad mums būs jāsaka, ka zemnieks ir gudrs. Viņam ma-

zāk skolas un grāmatas gudrības, bet nesalīdzināmi vairāk dzīves un pasaules gudrības. Vai jēl maz var salīdzināt pilsētas speciālistu savā šaurā nozarē — ar zemnieku. Kur pilsētniekam pietiek ar nedaudz kustībām, apkalpojot savu mašīnu, tur cik bezgala daudz zināšanu un apkērbības vajaga labam zemkopim. Tas ir visdažādīgākais, visplašākais darba lauks, kur viena diena nekad nelīdzinājas otrai.

Nemsim tikai dažus piemērus. Ko pilsētnieks zina par dabu? Tikai to: šodien aukstāks, vai siltāks, šodien liet, vai saule spīd... Tas vajadzīgs zināt, lai uzvilktu to apģērba gabalu, kas šim brīdim vairāk piemērots. Bet vecais un gudrais zemnieks, kas nodzīvojis pie dabas, šo dabu labāk pazīst nekā stūdētie augstskolas profesori. Viņam tuva katra zālīte, viņš zina katra dzīvnieka gaitas un dabu, viņš, izgājis sētā un aplaidis acis apkārt — jau pateiks, kāds gaidāms laiks, un mazāk maldīsies nekā meteoroloģiskā stacija.

Nemsim dziedniecību. Cik daudz derīga tautas medicīnā, to sāk atzīt tikai pēdējā laikā. Daži profesori (piem. Alksnis) sākuši to pētīt un atraduši tur neatsveramas lietas. Ja arī tagad šī tautas gudrības nozare stipri nomākta, tad pāris paaudzes agrāk tik tiešām daža laba lauku sieva ar savām zālītēm un derīgiem padomiem vairāk palīdzēja, nekā pilsētas stūdējušais ārsts.

Iesim vēl tālāk un pieminēsim mūsu diženo, skaisto latviešu valodu. Kas ir viņas veidotājs? Tikai zemkopis. Pilsētnieks darījis tikai

to, ka šo valodu bojājis, tai piejaukdams svešus un sagrozītus vārdus. Ja lielajā Milenbacha un Endzelīna vārdnīcā ir šis milzu krājums, ar savu apbrīnojamo lokanību un dziļumu, tad par to jāpasakās latviešu arājam, tikai arājam.

Vai iesim pie mākslas. Tautas rotājošā māksla, mākslas amatniecība visa aug no zemnieka pasaules. Šis skaistais tautas apģērbs, ko apbrīno visa pasaule, šie tautiskie raksti uz dažādiem priekšmetiem — tie lauku ļaužu, īpaši lauku sievietes darinājums. Un ja tur jau bija liela bagātība, kāpēc lai mēs nesagaidītu tādas pašas lielas lietas arī nākotnē, ja tikai būs izklīdināti naidīgie spēki, kas nomāc tautas radošo garu?

Tad — d z e j a, kas izskan tautas dziesmās un tautas pasakās. Vai šis atkal nav mantas, kas vislielākās apbrīnošanas cienīgas, un vai tās atkal nav tikai zemnieka darinājums? Tā tad arājs ir bijis liels dzejas ģenijs. Un dziedādams šīs dziesmas, tās pavadīdams kokles skaņām, viņš ir bijis arī liels dziesminieks, mūziķis, skaņdaris. Viņš ir bijis tas, tāpēc blakām simtiem tūkstošu tautas dziesmām, mēs redzam arī tūkstošus latviešu tautas meldiju, dziesmu balsu.

Pēdīgi — latviešu arājs ir mūsu cildenās dievestības veidotājs, mūsu reliģijas cēlējs ar arī sargātājs pa šiem daudzajiem verdzības gadu simteņiem, kad mūsu tautai uzklupa svešinieki un postīja ne tikai mūsu tautas mantu, bet arī dvēseli, kas traucās nokaut ne tikai mūsu tēvus, bet sniedzās kārām rokām arī pēc tautas Dieva. Arājs

bija tas sargs, kas palika savā vietā, kauču viņu vajāja un spīdzināja svešo ticību kalpi. Ja mēs tagad varam teikties laimīgi, ka latviskā dvēselē gaisma nav dzisusi pa ļaunājiem nelaiemes gadiem, tad tur mums jāsaprot nebeidzama pateicība mūsu dižājam arājam lauku sētā, kas savā sirdī bija un palika īstākais latvietis.

Arājs — kā jau redzējām — tiešām bija un ir tas vīrs, kas spēj vislabāk sarunāties ar Dievu. Arājs vislabāk varēja tulkot Dieva prātu, vislabāk varēja saskatīt ceļu pie Dieva un visa laba. Viņam bija vispilnīgākā Dieva izpratne, un šo izpratni viņš tad arī varēja tērpt viskrāšņākā veidā — dzejā un mūzikā, teiksmās un gudrības vārdos, svētkos un parašās. Arī še viņš bija Dieva pirmais un labākais palīgs.

Arāja rokas ir svētības pilnas. Lai tikai pieminam vienu jauku senlaiku parašu. Kad sestdienas vakarā saimniece izcepa plāceņus, vai arī tikai tāpat jaunu maizi, — neviens nedrīkstēja to jau bez laika aumulīgi ēst. Maize nolikta un apsegta stāvēja, līdz ļaudis bija pirti izpērušies, līdz visi bija tīri un baltiem krekliem mugurā, ar to arī savās dvēselēs labāki palikdami. Un tad tikai pats saimnieks pirmais iesāka jauno maizi, pirmais to darīja, jo viņš lauku sētā bija arī latviskās dievestības kopējs un sargs. Viņš rīkojās šeit paša Dieviņa vārdā, un tiešām no viņa rokām, ņemot šo maizi, izplūda svētība. Maize tad nebija vis kā akmens, ar ko var mētāties, kā tas diemžēl notiek mūsu dienās. Maize bija liela Dieva dāvana un tā nesa savu dievišķo svētību.

No arāja rokām izplūst svētība pār visu dabu. Daba viņa ilgojas kā sava vadoņa un labdarā. Kāda tautas dziesma saka, ka „raud zemīte arājiņa atmatā gulēdama.“

Tāda pati atmata pa daļai vēl ir mūsu tautas dvēsele. Arī tā raud sava arājiņa. Arī tur arājs varētu irdināt dvēseļu zemi, kaisīt sēklu, lai reiz viņotu vārpu jūra, lai sagaidītu arī zelta ražu — par prieku un svētību ne tikai visai laismei, bet arī pašam Mūžības Arājam.

Arājs ir visuzticīgākais savai dzimtenei. To redzējām lielajā pasaules karā un pēc tam. Arājs pirmais griezās atpakaļ; ja arī viņš bija izdzīts vai aizvilts no savām mājām. Pilsētnieks un bezzemnieks, tāpat arī inteliģents vai cits, kam nav savas zemes, drīzāk atklīst no savas mātes — no savas tautas un valsts. Arājs ir drošākais valsts un tautas pamats, par ko pilnā mērā mūs pārlicina vēsture. Kādas tikai kara vētras un mēra epidēmijas šē nav pāri gājušas, bet latvietis savā skaisājā Latvijā turējies un turas tūkstošiem gadu.

Beidzot es jums pastāstīšu notikumu savas dzimtenes pagastā. Pa kara laiku tur bija viss nopostīts, sarakņāts tranšējās, nostaipīts dzeloņdrātīm. Sevišķi bēdīgu ainu rādīja apvidus tuvāk Daugavai. Mājas, kas tuvu krastmalei, bija nojauktas un nodedzinātas, nebija tur pamests pat akmens uz akmeņa. Un tad nu es redzēju saimnieku, kas ar savu ģimeni bija atgriezies no svešuma, bija apstājies pie ceļa, kas ved viņa sētā. Viņš netika tālāk, jo dzeloņdrātis

stiepās krustām un šķērsām. Šis saimnieks ar saviem ļaudīm veselu dienu notrādāja, līdz varēja pa šauru spraugu iebruukt savas mājas pagalmā. Vākdams nost sarūsējušās dzeloņdrātis, viņš savas rokas saplosīja asiņainas, un aizbērdams tranšejas viņš nopūlējās līdz pēdējam, bet vēl vakarā tomēr tika pats savā dzimtajā vietnā, kauču nopostītā... Pagāja gadi, kas prasīja lielu darbu un savas dzimtenes mīlestību, un lūk — tagad šīs pašas mājas jau izskatās pavisam citādas. Drātis nozudušas, tranšejas piebērtas, rakumu vietā jau lidzenas druvas, postāžas vietā paceļas atkal ēkas. Dzīve atjaunota, dzīve atkal zeļ, tikai ne katrs var iedomāties, kā tas panākts... Kādas pūles tas maksājis...

Vai tāpat nav ar mums — dievturiem, latviešu dievestības saucējiem? Vai arī latviešu dievestība nebija izdzīta no savas dzimtenes? Vai arī latviešu dievestības pagalms nebija saraknāts un dzeloņdrātīm aizstāpīts? Vai arī latviešu svētumi nebija tā nopostīti, ka akmens uz akmeņa nebija palicis? Bija. Bija, tikai latvietis nenolaida rokas. Ticis kaut cik brīvībā, viņš lauzās tikt savā dzimtajā vietā pagalmā. Ar lielām pūlēm viņš ir jau izlauzis šauru spraugu, lai iekļūtu savas mājas sētvidu. Viņš jau tur. Atliek tikai rūpēties un pūlēties, lai šo postāžu apkārt atkal pārvērstu par dārziem un druvām, lai uz drupām uzceltu atkal mājas, kur varētu dzīvot laimīgās nākošās paaudzes. Lai Dievs palīdz!

Tautas dziesmas Dieva daudzīnājumam.

I.

Druvā iemu, druvā teku,
Druvas ceļu darināju,
Visi mani druvas ceļi
Sudrabiņu vizināja.

Vai, meitiņas, vai, māsiņas,
Godājiet arājiņu:
Arājam kājas, rokas
Kā ābeļu ziedi zied.

Ak tu manu vecu tēvu,
Baltaš maizes arājiņu!
Kā balodis nopūtās
Ģaŗas vagas galiņā.

Man patika miežu druva
Ar visiem akotiem;
Man patika arājiņš
Smilšainām kājiņām.

Neba maize pati nāca
Bagātājā vietīņā:
Nav saulīte uzlēkusi —
Jau sirmīši nosvīduši.

Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Vaicā zemes arājiņu.

II.

Gana agri es cēlos,
Mīļš Dieviņš vēl jo agri.
Ko, Dieviņi, tu celies,
Ko tev agri vajadzēja?

— Ko, ļautiņi, jūs darītu,
Kad es agri neceltos?
Es jums duru vērējiņš,
Es padoma devējiņš.

Dieviņš gāja rudzu sēt,
Svētā Māra pabirzīt;
Zida maisi, zelta sēkla,
Sudrabiņa sētuvīte.

Kas tur spīd, kas tur viz
Viņa kalna galiņā?
Mīļš Dieviņš miežus sēja
Sudrabiņa sētuvīti.

Kad es gāju miežu sēt —
Dievs sēd ežas maliņā;
Kad es miežu alu dzēru —
Sudrabs kannas dibenā.

Dievs, dod miežu arājam
Pilnu klēti rudzu, miežu,
Pilnu klēti rudzu, miežu,
Pilnas sauļas sudrabiņa!

Māras — Zemes Mātes dāvanas.

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Šodien apcerēsīm Māru — Zemes Māti — Viņas dāvanas, dabu un visu dabisko. Pārdomāsim un apcerēsīm, nevis steidzoties un meklējot kaut ko nebijušu, bet pakavējoties pie visparastākā, pie visikdienišķākā. Mēs paši esam dabā un daba vienmēr ir ap mums. Un vēlēsimies, lai arī šī apcere ir tiklab Dieva daudzinajums, kā mums par labu. Lai Dievs palīdz!

Dabu — Māru — Zemes Māti — var apcerēt dažādi, var tai tuvoties pa visādiem ceļiem, var to vērot no dažādiem viedokļiem, var to ieraudzīt dažādā apgaismojumā. Par viņu var ruānt zinātnieks, un tur jau būs daudz kas pateikts. Par viņu var runāt filozofs, var runāt teologs, var viņu vērot mākslinieks vai lauksaimnieks, un atkal kaut kas būs pateikts. Beidzot — par viņu var domāt un runāt ikviens, katrs no mums, jo viņa visvienkāršākam dabas bērnam nav ne par mata platumu tālāk, kā gudrajam grāmatniekam un augstskolas zinātniekam.

Runājot par pasauli un cilvēku — mums Dievs un Māra bieži vien jāpiemin kopā. Mēs daudzkārt nezinām, kuŗu vārdu minēt — Dievu vai Māru? Un patiesi, vajaga tikai mums drusku padomāt, lai redzētu, lai saprastu, ka apkārtējā dabā un mūsu pašu esībā viņi pastāvīgi tuvojas viens otram, sniedz rokās, mīļi sarunājas. Bet ar to nav noliegts arī pretējais — ka viņi cik dažkārt valda mums šķietami tik pretējās lietās un parādībās. Tad Dieva un Māras vārdu mums nākas pieminēt, lai apzīmētu divas galejības. — Nezinātāji dievtuŗiem dažreiz pārmet, ka tie viena Dieva nosaukuma vietā lietānot vairākus, vismaz trīs — te Dievu, te Māru, te atkal Laimu. Tā rodoties doma, ka šē runā par trim dieviem.

Tā nav. Mēs varam gan domāt Dievu vienu, bet cilvēkam grūti to vienā pašā vārdā pateikt, kur nu vēl vienā jēdzienā to aptvert. Cilvēks pilnīgāk var saprast tikai to, kas kaut cik viņam līdzīgs. Ja viņš grib gluži saprast koku, kas tur aiz loga aug, tad viņam pašam jāpaliek par koku; ja cilvēks grib saprast akmeni laukmalē, tad viņam pašam jātop par akmeni. Un ja cilvēks gribētu saprast un aptvert Dievu, tad viņam pašam jābūt Dievam. To cilvēks nevar, nespēj, tas bezgalīgi pārsniedz viņa spēju robežas, tāpēc arī savos Dieva nosaukumos cilvēkam jāturas tikai savās cilvēciskajās robežās. Kad nu cilvēks pasaulē nomana vismaz trīs dažādas lietas, ko viņš nespēj savā prātā sakau-

sēt — dvēselisko, vielisko un notikumu — tad arī savos Dieva nosaukumos cilvēks lietā vismaz trīs dažādus vārdus: Dievu, Māru un Laimu, domās cenzdamies tos tomēr izskaidrot par vienu Dievu, par viena Dieva dažādām sejām.

Aiz cilvēka dvēseles, aiz cilvēka gara dzīves, aiz šīs brīnišķās cilvēka dvēseles — dievotā tālumā, dievotā lielumā, dievotā augstumā, bet arī cilvēciski vislielākā tuvumā — mēs nojaušam Dievu, mīlo Debesu Tēvu Dievu. Par Dieva dāvanām tad arī vispirumā kārtā saucam mūsu dvēseliskos spēkus, mūsu garīgās dāvanas.

Mūsu dvēsele ir brīnums. Bet, mīlie draugi, arī aiz dabas, aiz Māras dāvanām, aiz materiijas mēs jaušam tāpat lielu brīnumu. Mums nav jārunā par milzīgo debess telpu, mums nav jārunā par vareno, cilvēka prātu reibinošo zvaigžņu pasauli, kuŗas priekšā taču visa mūsu zemes lode ir tikai visniecīgākais puteklītis. Mums nav šē tūlīt jāapbrīno cilvēka augums, cilvēka miesa ar viņas orgāniem un spējām. Tas jau katram prātīgam cilvēkam brīnums par sevi. Mēs varam ņemt kaut ko vienkāršāku. Vai koks, kas aug mežā, nav brīnums? Vai nav brīnums, ka tas var izaugt no mazās sēkliņas, ka tas var no mitrās zemes un gaisa izveidoties savā jaukumā? Vai kaut kuŗas puķes ziedīņš ceļmalā nav liels brīnums? Kā tāds daiļums varēja rasties? Kā organiskās būtnes var baŗoties no neorganiskās dabas, kā cilvēks

var ar maizi, ūdeni, gaisu uzturēt savu dzīvību, savu augumu, savas dvēseles vielisko mājokli?

Bet ņemsim visvienkāršāko, vismazāko, ko tikai varam iedomāties: ņemsim dabas zinātnēs minēto atomu, šo vissīkāko daļiņu, no kā sastāv matērija, un ko nevar saredzēt acīm, bet pie kā piekļūst modernā zinātne ar visizsmalcinātākiem instrumentiem, un kur arī tie vairs nespēj, tur tikai ar dažādiem asprātīgiem aprēķiniem. Vai šis niecīgais, acij neredzamais puteklītis nu ir vienkāršs, un vai par viņu mums nav vairs jābrīnās? Vai tas mums jau saprotams? Nē, zinātnieki pastāsta atkal gandrīz vai neticamas brīnuma lietas, un tad par šo puteklīti jābrīnās ne mazāk kā par zvaigžņotām debesīm. Protiet, zinātnieki pastāsta, ka atoms savukārt pastāv no kodola un no apkārtjoņojošiem elementiem, un nu jau šo kodolu un apkārtskrejošos elementus vairs nevar uzlūkot par vienu, par matēriju, bet tas jau ir tikai spēks. Pozitīvais atoma kodols pievelk negatīvos elektronus, un tikai pozitīvais un negatīvais kopā dod atomu, kas mums apjaušama jau kā viela. Pat zinātnieks noliec galvu šī brīnišķā atoma priekšā un to salīdzina ar saules sistēmu. Tā sīkais puteklītis pārvēršas brīnumā.

Tā tad daba pati ir brīnums, un aiz viņas jaušam vēl lielāku brīnumu, un to mūsu tauta no senseniem laikiem ir nosaukusi par Māru — par Zemes Māti. Un aiz Māras —

cilvēka prātam neaptveramos apstākļos —
jaušam Dievu. Visas lietas, visas iespējas
nonāk galu galā Dieva valsts robežās. Vai
lai cilvēks visu to spētu saprast un aptvert?
Nē, viņš zina, ka aiz zināmā un saprotamā
sākas brīnuma un noslēpuma bezgalība. —

Šodien tuvāk pakavēsimies pie Zemes
Mātes dāvanām. Cik daudz to un cik
tās cilvēkam vajadzīgas! Ja arī pats cilvēks
ar savu augumu būtu šurp atnācis pavisam
no citas — no ārpus dabas esošas valstības,
arī tad cilvēks būtu tik atkarīgs no dabas,
no Māras dāvanām, ka bez tām nevarētu dzī-
vot ne vienu stundu. Kamēr cilvēks stāv da-
biskā pasaulē, tikmēr daba viņam kļuvusi
nepieciešama.

Ņemsim tik vienkāršus piemērus. Bez
ēdiena stiprs un vesels cilvēks var iztikt da-
žas nedēļas, varbūt mēnesi; bez ūdens jau
grūtāk, bez ūdens cilvēks var iztikt tikai da-
žas dienas; un bez tās visvienkāršākās lietas
— bez gaisa — cilvēks nevar iztikt pat stun-
du, un pat minūti mums bez gaisa grūti iztu-
rēt. Bet arī gaiss ir tikai Māras dāvana.

Kur tad nu citas dāvanas: mūsu apģērbs,
mūsu pajumte, ak — viss redzamais, viss
dzirdamais, viss taustāmais — kā bezgalīga
jūra ap mums, un mēs tur ar savu augumu
esam tikai kā mazs vilnītis, kas te paceļas, te
atkal saplok, atgriezdamies jūras klēpī.

Ir tomēr šad un tad radušās mācības, kas
skubina cilvēku — nicināt dabu, nicināt visu
materiālo, noliegt visu mārisko, pašu dabu,

pašu Māru pasludināt par cilvēka un Dieva ienaidnieku. Šīs mācības ieteic cilvēkam karot ar Māru. Daba esot jau savos pamatos, savā būtībā ļauna, daba esot no velna. Cilvēkam jāilgojoties tikt ātrāk nost no šīs dabas, un visas cilvēces mērķis — sagaidīt drīzāk pasaules galu un tādēļ pie laika sagatavoties uz to.

Mēs zinām par m ū k i e m, kas novērsušies no pasaules, no līdzcilvēkiem, bēguši tuksnesī, mērdējuši sevi badā un slāpēs, savu augumu un visu dabu uzlūkojuši ar nicināšanu, visu to centušies pazemināt, atmest, savu miesu sakropļojuši. Ir zināms par askētiem, kas pat miruši, pārāk aizraudamies no šādas mācības, no dabas nicināšanas. Šie pēdējie, labprātīgi izbeigdami dabas dzīvi, vismaz konsekventi. Ja jau dabu ienīst, tad jau viņu ienīst pavisam, no tās atteikties, ko tad tur vēl nelietīgi pulgot Māras dāvanas un tomēr tās baudīt. Jo Māras dāvana ir ne tikai tas sausais maizes riecieni, ko šis mūks saņem no žēlsirdīga cilvēka rokas, ne tikai tā saknīte, ko viņš izrok un apēd, bet arī tā ūdens lāse, ko viņš pie strautiņa dzer un tas brīnišķīgais gaiss, ko šis pats askēts ieelpo un bez kā viņš nevarētu iztikt ne stundiņu. Pat vairāk: bez šī gaisa viņš nespētu izvest ne vārdu, viņš nespētu savu Dievu slavēt. Un beigās — pats viņa augums: šīs rokas, ko viņš ceļ pret debesīm, tā mute, kas skaita lūgšanas — arī tas viss ir tikai Māras dāvanas.

Arī mūks, arī vientulis tuksnesī bez tām neiztieks, tikai nu viņi iekrīt savādā aplamībā: nicināt un nopulgot to, kas viņu uz tur kā Dieva bērnu un ļauj par to saukties un dod iespēju slavēt augstāko. Ar šo savu svētulības aplamību mūks attālinās no tā cilvēka, kas šai pasaulē varētu saukties par Dieva pirmo palīgu.

Šādi mūki un askēti, šādi pasaules noliedzēji un pastardienas gaidītāji noziedzas pret visiem lielākajiem cilvēka dzīves un tikumu pamatiem. Viņi atmet ģimeni; bet vai bez ģimenes cilvēce nu tauta var pastāvēt? Viņi tiešām pamet tautu, viņi liek novārtā zemi, viņi iznīcina mantu. Bet ja neviens par tām mantām nerūpēsies, tad nebūs arī šiem mūkiem un dabas nicinātājiem. Beidzot tad nebūs iespējams arī Dievam kalpot, jo kā tu Viņam kalposi, kad nevarēsi neko labu darīt ne otram cilvēkam, ne sev, ne dabai?

Latviešu dievestība saka, ka cilvēks tiešām šai pasaulē ir Dieva pirmais palīgs, un šī apziņa cilvēkam uzliek lielu pienākumu — dzīvot labu dzīvi, darboties, plaukt un ziedēt, bet nevis — nicinot dabu un dabiskā cilvēka spēka avotus — iznīkt un sakrist putekļos. Tas ir noziegums, tā ir Dieva druvās postīšana.

Tā tad dažu reliģiju neveselīgie pārspīlējumi noved pie Māras dāvanu nicināšanas un cilvēka dabiskās dzīves postīšanas. Bet ir arī cita vienpusība. Tie ir tie ļaudis, kas noliedz un nicina tieši paša Dieva dāvanas,

noliedz pašu Dievu. Tie ir bezdievji, ateisti, tie ir praktiskie materiālisti. Viņi noliedz arī cilvēka dvēseli, tādas nemaz neesot, bet gan esot tikai cilvēka miesa ar savām īpašībām un spējām. Ja šie ļaudis grib būt izturēti, konsekventi līdz galam, ja viņi grib savus uzskatus pilnīgi saskaņot ar saviem darbiem, tad atliek tikai ēst, dzert, priecāties visādās baudās, bet viss pārējais ir tikai tukši nieki. Par tikumiem tad būtu tikai tik daudz runa, cik tie noder baudu sagādāšanai. Dvēseles dzīve tad ir tikai muļķīgs sapnis, tukši māņi, no kā prātīgajam vajaga tikt vaļā. Kurp šis cilvēks aizies? Ja dzīvnieku, lopu vai zvēru pasargās no kļūmīga soļa vēl viņa dzīvības instinkts, tad cilvēku šie nepasargās vairs nekas, viņš noslidēs zemāk par lopu.

Viena tāda pārmērība mūsu dienās ir arī vienpusīgais sports, kas neredz vairs veselības uzturēšanas mērķi, bet gan par visu vari un uz dvēseles rēķina (pat uz dabiskās veselības rēķina) kopj savus muskuļus, un tikai tos. Varbūt sportista sirds jau satricināta, bet no roku vai kāju muskuļu dievināšanas viņš nespēj atrauties. Tā rikojoties cilvēka ideāls jau meklējams nevis uz augšu — cildenākas dabas un dievotā pakāpē, bet gan uz leju — kustoņu pasaulē, jo — šķriešanā cilvēks diezin vai pārspēs zirgu un zaķi, spēkā — vērsi, peldēšanā — lidaku un tā tālak. Šī arī ir nelaimīga vienpusība, kur cilvēkam nevajadzētu iekrist, jo ne muskuļi

vien, tāpat kā ne vēders vien ir cilvēks, bet daudz kas vairāk, pie tam veselīgā samērā.

Latviešiem noteikti jānoraida abas šīs vienpusības. Mums jānoraida tiklab kristiešu un indiešu aksēti, kā arī Amērikas un Eiropas muskuļu un vēdera vergi. Mūsu tautas vecu vecā gudrība, kas izpaužas tautas dziesmās, to arī vienmēr noraidījusi. Mūsu latviskāko rakstnieku darbos redzams tas pats; tur nav ne askētisma murgu, ne arī pārēšanās neprāta. Tur ir dievišķā gaisma, kur Dievs ar Māru iet roku rokā.

Un cik zīmīgi, ka taisni latviešu tautiskās un saimnieciskās atmodas pašā sākumā, tikko sāka runāt atklātu vārdu mūsu pašu pirmā patstāvīgā intelliģence — pagājušā gadusimta sešdesmitos gados, gan «Pēterburgas Avīzēs», gan citur (J. Alunāns, Zvingznīte, Valdemārs, Barons), tā tūlīt sākās kaņš ar šīm vienpusībām, ko bija latviešiem iemācījuši no vienas puses kristiešu mācītāji, bet no otras — mūsu zemes varmācīgie iekārtojāji un svešie valdītāji. Palasaities tik, un jūs redzēsīt, ka mūsu pirmā un jau latviski apziņīgā intelliģence noteikti apstrīdēja kristīgās reliģijas tolaik valdošos uzskatus attiecībā pret Māru, pret Māras dāvanām, tāpat par Dieva prātu un cilvēka uzdevumu šai pasaulē. Viņi — mūsu tautībnieki — noteikti un atklāti pateica (skat. piemēram «Pēt. Av.» 1862. g., 4.), ka — nav taisnība, ka Dievs šo pasauli radījis cilvēkam par bēdu un raudu ieleju; nav taisnība, ka Dievs grib

redzēt cilvēku nelaimīgu; nav taisnība, ka Dievs noliedz cilvēkam priecāties par dabas dāvanām. Nē, viņi teica, Dievs grib, lai cilvēks šai dzīvē ir laimīgs, lai cilvēks iegūst mantu, lai rūpējas par savu veselību, par savu gudrību, par savu daiļumu. Pat vairāk: Tas Dievu tikai apbēdinās, kas nicinās Viņa dotās dāvanas.

Šie mūsu pirmie inteliģenti (šī vārda īstākā nozīmē, jo sveša gara sekotājus, kauču paskolotus cilvēkus, mums grūti apzīmēt par inteliģentiem latviešiem) — tolaik vēl maz bija pētījuši tautas dziesmas un citas liecības par latviešu dievestību, jo tās vēl maz bija savāktas, bet tomēr viņi ar savu latvieša sirdi, ar savu latvieša dvēseli ir nojautuši latvisko ceļu pie Dieva. Daudzie gadu simteņi un brāļu draudzes drūmās neprātības nebija aptumšojušas gaišo latvieša ceļu. Un tagad — pēc septiņdesmit gadiem — latviešu dievturi var tikai priecāties par viņu skaistājām un veselīgajām domām un tur smelties spēku saviem turpmākiem darbiem.

Ikdienas dzīvē, praktiski ņemot, cilvēkam atliek: meklēt pareizo ceļu. Un pareizais ceļš šinī gadījumā būs: līdzsvars starp Dieva un Māras dāvanām. Pateicīgi un ar priecīgu sirdi mums jāsaņem ne tikai tās Dieva dāvanas, ko mēs iedomājamies tieši no Dieva — savas dvēseles labākajā dzīvē; bet tāpat ar pateicīgu sirdi un priecīgu prātu mums jāsaņem arī tās dāvanas, ko sniedz mums Zemes Māte Māra. Lai

tik padomā cilvēks kaut mazu brīdi, cik daudz viņam dod šī pasaule. Ar kādu baudu, kad esam izsalkuši, mēs saņemam rupjas maizes riecieni, ar kādu prieku izslāpumā liekam pie lūpām trauku ar skaidru ūdeni, ar kādu brīnišķu atvieglojumu ieelpojam svaigu gaisu, kad tā mums uz brīdi bija pietrūcis. Un kur tad viss pārējais: tik daudz tā ir. Kad mūsu izsalkums apmierināts, kad slāpes dzesētas, kad savs apģērbs un sava pajumte ir, tad mums vēl atveras bezgalība, ko dara mums pieejamu mūsu acis un mūsu ausis. Šī daba, šie lauki un meži, šī jūra un debesu bezgalība, šis mēnesis un zvaigžņu pulki, un cilvēka kultūras devums — mākslā, zinātnē, teknikā. Visur, visur mums pretī veras bagātība. Un beidzot pats cilvēks — otrais cilvēks, tavs tuvinieks, tavs mīļais draugs. Vai viens skats mīļa cilvēka acis jau nav vesela prieka jūra? Vai mātes sirds nenodreb vislielākā priekā, skatot savus bērnus — to mīlo meitenīti un to skaisto puisīti? Vai jauneklis nav bezgala laimīgs, skatīdams savas mīļās tuvumu, un vai jaunava nav tik priecīga, ja var savu galvu piesliet mīļākā plecām un klausīties viņa valodā? Un daudz un daudz, jo Māras dāvanas mums saņemamas visu visādos veidos.

Bet cilvēks jau parasti ir iedomīgs, neizprotami īgns. Viņš, lai arī būtu pilnā mērā apgādāts ar pārtiku un visu citu dzīvei vajadzīgo, tomēr iet caur pasauli īgns, dūsmīgs, itkā sabozies, itkā aizkaitināts tāpēc, ka vi-

ņam pasaule esot tik maz devusi. Viņš, šis turīgais un īgnais cilvēks, iedomājas, ka pasaulei, ka dabai jābūt viņa verdzenei, ka daba ir viņa lielā parādniece. Nē, daba nav cilvēka parādniece tur, kur cilvēks šo dabu — kā Dieva palīgs — nekopj. Tikai tur, kur cilvēks palīdz dabai, viņam tiesība prasīt arī savu daļu.

Jāsaka, ka šis cilvēka tik bieži nepamatotais īgnums ir arī viņa nelaiemes sakne. Nicinādams savu baņotāju un sildītāju, savu brīnišķo labdari un sargu, cilvēks pazemina pats sevi un arī isposta sava auguma un savas dvēseles labklājību.

Jaukais līdzsvars starp Dieva un Māras dāvanām nes mums laimi šai saulē, šai dzīvē, un to jau arī Dievs grib, kā mums māca mūsu tautas senumsenā gudrība, un kā to izlasām arī savā dvēselē. Bet katra attālināšanās no līdzsvara starp dvēselisko un mārisko jeb vielisko — ir ceļš uz nelaimi, uz postu. Tur cilvēkam nekas nevar palīdzēt. Viņam vajaga atjēgties pašam un meklēt pazaudēto ceļu. Ja viņš meklēs — palīdzēs viņam Dievs un sniegs viņam roku pretī arī Māra.

Galū galā cilvēks šai pasaulē ir kā mazs bērns, kas neprot vēl kājām staigāt un kas mācot staigāšanu vadāms vēl pie abām rokām. Tā māte dara, tā viņa māca savam bērnam spert pirmos soliņus. Tā arī pasaulē cilvēku — šo nevarīgo cilvēku — pie vienas ro-

kas pietur Dievs, bet pie otras — Māra. Un tāpat kā bērns, tiklīdz vienu roku māte palaiž brīvā, sagrīļojas un sašķiebjas, taisīdamies krist, nespēdams spert tālāk ne soli, tāpat ar pieaugušo cilvēku pasaulē. Palaiž vaļā roku, kuŗu Dievs satur — cilvēks zaudē savu cilvēcīgo seju, cilvēcīgo jēgu, noslīdēdams zemāk par neprātīgo dzīvnieku; un palaiž vaļā to roku, kuŗu pietur Māra, — tā cilvēks nespēj šai dabiskā pasaulē dzīvot ne acumirkli. Vajaga cilvēkam sapostīt viņa dvēseli, un kas tur vairs paliks? Tāpat — vajaga cilvēka smadzenēs pārtrūkt mazākajai dzīslīnai, lai jau piesteigtos nāve.

Tā tad cilvēkam vajaga saprast, ka ar savu augumu, ar pašas dabas doto augumu, jāpiespiežas savai baŗotājai, savai sildītājai, savai sargātājai, lai šai augumā varētu atrast mājas vietu dievišķā dvēsele, dievišķie spēki, lielais visuma prieks. Arī augums ir tad kā zeme dvēseļu sējējam, arī še gaida ne tikai dīgštam šo sēklu, bet arī ienākamies zeltainā rudenī. Tavam augumam, cilvēks, vajaga būt modram un jaukam, lai no viņa nekautrētos tava dvēsele. Ne par velti teikts, ka veselā miesā mājo vesels gars (tāpat kā vesels gars ir labākais palīgs miesai). Tā ir liela atziņa, bet to nav ievērojušas dažas reliģijas, tā līdz ar dabisko nomākdamas un izpostīdamas arī dvēselisko; tā līdz ar Māras nonicināšanu — nonicinādamas arī Dievu.

Dievturība meklē laimīgo līdzsvaru. Mūsu tautas vecā un dziļā gudrība mums dod

mierinājumu, ka latvieši to arvienu vairāk panāks. Un kad būsim atraduši īsto līdzsvaru starp dievoto un mārisko, tad tuvosimies tam laimes pārdzīvojumam, kad tiešām mums liksies, ka cauri šai dzīvei mūs vada — pie vienas rokas Dievs, pie otras — Zemes Māte Māra, bet pa priekšu mums iet pati labā Laima, nolasīdama no mūsu ceļa akmeņus, lai mēs savas kājas nenodauzītu. Tas būs laba un laimīga mūža ceļš.

Vai nav tā, ka šādi laimes brīži šad un tad mūs apciemo. Tad ir tik labi, tad jūtam plaukstam ir savu augumu, ir savu dvēseli: tad ir tik labi, ka gribētos teikt: nu manā būtnē sastapušies viņi — Dievs un Māra, un viņi mīļi sarunājas, viņi smaida, un no šī smaida manī un ap mani kļūst viss gaišs un labs, es pēkšņi redzu, kas bijis un kam jānāk, es labi zinu, kas labs un kas ļauns: tad man ir arī vajadzīgais spēks iet šo laba ceļu un es zinu, kurp viņš aizved. Tikai diemžēl šie brīži cilvēkam vēl ir īsi, tikai šīs ciemošanās brīdis ir nedaudzi acumirkļi. Tad sākās atkal parastā ikdienība. Arī tā nav no Dieva un Māras atrauta ar bezdibeni, bet nu tomēr dvēseles svētdiena pagājusi un sākusies rūpju un pūļu pilnā darbdiena. Mums vajaga ilgoties, lai arī darbdienai pietiktu tās gaišmas, kas radās, kad tavā būtnē ciemojās un satikās Dievs ar Māru.

Ilgosimies tā.

Tautas dziesmas Dieva daudzinajumam.

I.

Sak', Zemīte ļaunu dara;
Zeme dara visu labu:
Zeme deva ēsti, dzerti,
Glabā manu augumiņu.

Kas, bērziņi, tev apsedza
Tādu zaļu villainīti?
Man apsedza Miļa Māra,
Pavasara lietutiņš.

Kas piesēja melnu zirgu
Pie to manu riju durvju?
Miļa Māra piesējusi
Miežus, rudzus klēti vest.

Es redzēju Gausa Māti
Ap istabu staigājot;
Es tev lūdzu, Gausa Māte,
Ej manā istabā.

Es iecēlu liepu galdu
Miežu, rudzu klētiņā;
Tur sēdēja Miļa Māra
Ar Dieviņu runādama.

— — — — —
Klusiet, lieli, klusiet, mazi,
Māra nāca istabā,
Māra nāca istabā,
Sēdās liepas krēsliņā.
— — — — —

II.

Šorīt agrī celdamies
Trīs vārdiņus vien sacīju:
Dievs un Tēvs, Miļa Māra,
Nāc manim palīgā!

Nāc, Māriņa, kad es lūdzu,
Nāc basām kājiņām:
Ausi kājas, kavēsies —
Grūti manam mūžiņam.

Neviens mani neredzēja,
Kad staigāju raudādama.
Miļa Māra tā redzēja,
Tā slaucīja asariņas.

Ej pa priekšu, Miļa Māra,
Nes uguni rociņā:
Lai kājiņu neiecēlu
Asariņu paltiņā.

Ne sunīša es nespēru,
Ne uguns pagalītes:
Ir sunīts Dieva laists,
Ir uguns pagalīte.

— — — — —
Pilna Māras istabiņa
Sīku, mazu šūpulišu.
Kad to vienu kustināja,
Tad tie visi ligojās.

Prieks un divējāda saule.

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Padaudzinašim šoreiz prieku un sauli. Arī prieks ir liela un jauka Dieva un Māras dāvana. Prieks cilvēkam dažreiz vajadzīgāks par maizes riecieniem. Prieks, iedams roku rokā ar citiem cildenajiem latviešu tikumiem, arī ved labākā dzīvē, ceļ cilvēku saulītē, tuvina Dievam, jo prieks mums ir tikpat kā gaišā un siltā saule dzīvajai dabai. Padaudzinašim šīs labās lietas, jo daudzīnot tās, mēs būsim daudzīnājuši arī Dievu!

Prieks cilvēkam liela un skaista manta pasaulē. Noskumušam un sagrauztam cilvēkam nepalīdz ne garšīgākie ēdieni, ne zelts, ne sudrabs; iesācis dilt un nikt — viņš neapturami tuvosies panīkšanai. Tikai prieks var viņu glābt. Kaut mazs prieka stariņš var visu griezt uz labo pusi un var sākties cilvēka dvēseles un dzīvības atplaukums. Prieka brītiņš šim cilvēkam nu būs vērtīgāks kā izsalkušam maizes gabals.

Tišu prātu atraidīdami labu un ar citiem tikumiem vienotu prieku—mēs izdarām tādu pašu neprātību, kā moniecinādami un apsmie-
dami mums vajadzīgo pārtiku vai citas la-

bas un derīgas lietas. Apvainodami cilvēku, kas mums grib nest tikai prieku, mēs esam itkā otram cilvēkam izsītuši no rokām to skaidra ūdens trauku, ko viņš, redzēdāms mūs izslāpušus, gribējis pasniegt. —

Mūsu senči, vecie latvieši, sapratuši prieka lielo labumu, atskārtuši šo patiesību, tāpēc arī prieku, liksmi daudzīnājuši ne tikai cilvēkam kā labu lietu, bet arī kā Dievam patīkamam. «Dieviņam solījos noskumušī nedzīvot,» saka tautas dziesma. Šī dzīve, šī saule nav skumjām, nav bēdām, bet dzīvības priekam. Kas skumst un bēdājas, kur tam nav īsta pamata, tas tikai Dieviņu kaitina un pats sev ļaunu nodara. Tādēļ apņemies, cilvēks, cīnīties ar bēdām, ar skumjām, ar drūmu garu, likdams tā vietā gaišu prieku! To māca mums tautas dziesmas.

Mūsu senči jau saprata, ka bez prieka tikuma arī citi labie tikumi nevar plaukt, jo nevar koši uzziēdēt pati cilvēka dzīvība un nevar dvēsele atbrīvoties no smaguma un nevajadzīgiem traucējumiem. Priekam senlatviešu uzskatos vienmēr tieksme sabiedroties ar citiem tikumiem, tos celt un stiprināt, turpretim īgnām, saīgušām, bēdīgam, skumjam stāvoklim jau vajadzība uzmeklēt un apvienoties ar to vai citu netikumu.

Tā nu mēs visi ļoti labi zinām, ka latviešus cēla uz augšu un arvien ceļ un cels — jaukais darba tikums, strādīgums. Kād-

reiz šis tikums gājis visiem priekšgalā. Vecais latvietis savās dziesmās un pasakās un citās vecās gudrības liecībās taisni darbīgu, strādīgu, čaklumu apzīmējis tieši tai vārdā — tikums, tikumiņš. Kas labs strādnieks, tas arī tikumiņš. Bet netikušais, netiklis — nozīmēja slikti, nevižu. Darbs mūsu zemē un mūsu tautā bija pamats visam labam, bez tā nebija iespējams pat eksistēt, jo šie nebija devīgie dienvidi. Latvietis nevarēja vis teikt: Skatieties uz puķēm laukā, ne tās sēj, ne tās pļauj, ne tās sakrāj šķūņos; latvietis nevarēja vis ņemt priekšzīmi no putniem apakš debess; latvietis nevarēja vis noraidīt mantu, ko rūsa saēd un kodes maitā. Latvietim tā bija vajadzīga, un lai to panāktu — bija vajadzīgs darbs, darba tikums.

Bet tālāk mēs labi zinām arī to, ka darbs tikai tad labi veicas, kad to darām ar prieku. Tikai ar prieku darīts darbs ir svētība arī mūsu augumam un mūsu dvēselei. Tam nevaga nemaz pierādījumu. Mēs paši to katrs esam izbaudījuši. Ar prieku darīts darbs mūs tik daudz nenogurdina, mēs šādu darbu nesajūtam vis kā slogu un mokas, bet jau kā prieku pašu par sevi, kā mums un visai dabai vajadzīgu lietu, bez kā mēs arī dvēselē būtu nabadzīgāki un bez kā visa pasaule būtu daudz tukšāka. Tāpēc latvietis uzskata to par lielu aplamību — teikt, ka Dievs cilvēkam darbu uzlicis kā lāstu. Tāda mācība varēja dzimt tikai dien-

vidos, kur karstajā saulē cilvēka spēki gurdēni un locekļi laiski.

Paskatoties vēsturē, mēs pārlicināsimies, ka mūsu tauta tos grūtos svešu kungu laikus nebūtu tik labi pārcietusi, ja viņai nebūtu šis jaukais prieka tikums, kas sabiedrojās vēl ar darba tikumu. Kad lielajām dzīves grūtībām vēl būtu pievienojušās skumjas kā sevišķs smagums, tad latvieši būtu grimuši kā purvā, ko gatavoja drūmie vergu un dzimtbūšanas gadi.

Par to pašu pārlicināsimies lasīdami, piemēram, Janševska lielos romānus no mūsu nesenās pagātnes (Kursā), to redzam arī Annas Brigaderes darbos (no Zemgales dzīves). Tur kristīgā ticība nebija tā iesakņojusies, tur brāļu draudzi vēl nepazīna. Bet tur ļoti labi saprata ko citu: prieka tikumu, prieka svētību. Nesenās Kursas dzīves tēlojumos priekam tik liels spēks, ka rauj sev līdzī darbos pat tos cilvēkus, kam nebūtu tur jāiet, kas nav spiesti līst muižas rijā, vai stāties pļāvēju pulkā. Bet jautrība, kas valda darbiniekos, ir tik pievilcīga un tā izklaidē darba grūtumus, ka pats rakstnieks, jauns būdams, laužtin laužies tēvam līdzī uz muižu.

Nemsim citu kādu latviešu tikumu: gudrību. Arī par to būs jāsaka: bez prieka sirdī, bez priecīga gara tu netiksi pie gudrības. Zināšanu un atziņu iekrāšanās bez prie-

ka būs neveiksmīga un tās druskas, kas tev būs ievāktas drūmā, saigušā omā, vēlāk varētu izrādīties aplamas. Mēs visi esam novērojuši, cik maz veicas tam skolēnam, kas mācās bez prieka, bez liksmes dvēselē.

Kad nu vēl par gudrību sauksim ne tikai kailas zināšanas vien, bet vispār veiksmi dzīvot labu dzīvi, saprast šo pasauli un cilvēkus, zināt par pārejošām un nepārejošām lietām, nojaust Dievu un Viņa likumus, — tad tāda dziļāka un vispārējāka gudrība vēl jo mazāk iegūstama bez prieka. Īstajam gudrajam vajaga daudz prieka dvēselē.

Arī daiļums, skaistums bez prieka grūti iedomājams. Saigušais ne tikai pats aptumšo savu vaigu, bet viņš arī skaistumam pasaulē paies garām. Tas viņam liksies nieki un nevajadzīga lieta. Saigušais, īgnais, drūmais cilvēks neredzēs ne saules lēktu, ne ziedošo dārzu, ne zvaigžņu mirdzumu, ne jaunības smaidošās acis; visam viņš ies garām kā akls, kā apstulbis. Viņš pat tik tālu kritīs aplamībā, ka sāks nīst un vajāt pasaules skaistumu, to nosaukdams par niekiem, par grēku, par velna darbiem.

Tālāk — mēs zinām tāpat, kā piemērām, cilvēks devīgs, labdarīgs tikai tad, kad viņš labā omā. Cik labprāt tad viņš atveļ savu sirdi, cik labprāt tad viņš ziedo tādu summu, vai uzņemas tādu nastu, kas citādā jutoņā nemaz nebūtu gaidāma. Prieks, laba oma viņu padara it kā redzīgāku citu vajadzībām,

atver acis tam, kas darāms savu tuvāko, savas tautas un līdz ar to paša labā.

Turpretī ļauns, saūdzis, dusmīgs cilvēks ir tikpat kā akls šinī ziņā. Viņš ne tikai otram nepalīdzēs, bet pat tišu prātu mēģinās dažreiz kaitēt, mēģinās iekost, kauču pašam no tā nekāda labuma nebūtu. Vienmēr saīgušais tautai būs nedzīvs lozeklis, un briesmu brīdī viņš nemetīsies vis aizsargāt savu dzimteni un valsti.

Tāpat ar citiem pasaules labumiem. Cilvēks bez prieka gaišuma sirdī noiet visam gaŗām, un pasaule viņam citāda nevar būt — kā tikai tukša, nevajadzīga, apnicīga, projām metama. Tad tiešām pasaule var pārvērsties par «bēdu un raudu ieleju». Tomēr tas nav vis cēlonis, bet gan sekas tai mācībai, ka prieks cilvēka sirdī apspiežams, lai tur valdītu skumjas un pasaules nicināšana. Šīs svešās mācības aizgāja pat tik tālu, ka mācīja: bez bēdām un sāpēm šai pasaulē neesot iegūstami prieki viņā saulē. Bet mēs sakām: skumju sludināšana un «krusta un bēdu uzlikšana sev» nevarēja dot labus augļus, tāda mācība galu galā izrādījās netikumīga.

Kad tuvojas pavasaris, mēs sakām: saule sāk atkal smaidīt. Viņa gan patiesībā dod mums tikai gaismu un siltumu, bet mēs sakām: viņa uzsmaida pasaulei, cilvēkiem, dabai. Arī šis teiciens būs pareizs, jo smaidā ir arī gaisma un siltums. Smaidis ir prieka liecinieks. Uzsmaida saule, un lūk arī cil-

vēka sirdī uzaust prieks. Visā pasaulē ierodas vairāk liksmes — nāk pavasaris. Bet pavasarim seko auglīgā vasara un bagātais rudenis. Turpretī bez saules smaida zemei nebūtu pavasaŗa, tāpat kā bez prieka cilvēkam nebūtu laba un laimīga mūŗa gājuma un darba panākumu vakara cēlienā.

Prieks dod itkā spārnus — tikt pāri dzīves grūtībām. Dod viņš spārnus arī tur, kur cilvēks traucas pēc saviem ideāliem. Prieks nes pāri dzīves aizām un draudoŗiem bezdiebēŗiem. Turpretī bēdīgais, saiguŗais, apātiskais brien ņo jauko dzīves laiciŗu kā pa purvu, smagi un grūti, vaidēdams un asaras liedams, brien visu mūŗu, un cik daŗkārt tur arī nogrimst, vai arī tikai mūŗa galā atjēgdamies, ka tiŗu prātu bridis pa skumju un asaru purvu, kur varēŗa iet pa cietu zemi, pa puķainām pļavām, gar viļņojoŗām druvām, vienmēr kopā ar smaidoŗiem un labiem laudīm.

Prieka atzīŗana nav jāpārprot tā, ka tā ir acu aizvēŗšana dzīves grūtībām. Nē, īgnais, saiguŗais, drūmais tai ziņā vēl daudz aklāks, nesalīdzināmi vairāk maldās. Priecīgais redz dzīves grūtības, bet tām nepadodas, tām cīnās pretī, tās stumj malā, turpretī īgnais, bēdīgais — nespēcīgi nolaiŗ rokas, teikdams, ka tas jau ir nenovēŗšamais liktenis un kā tur nekas nav labojams. Pat vairāk: saiguŗais posta pats savus spēkus, kas tik vajadzīgi cīņai par labāku mūŗa gājumu.

Prieks taŗu ir dzīvības pacēlums, uzplau-

kums, bet skumjas — dzīvības nospiedums, dēpresija. Prieks ir tikpat kā spēcinoša barība organismam, bet bēdas pielīdzināmas vairāk vai mazāk kaitīgām indēm, kas saņem šo pašu organismu.

Vai nav dzirdēts, ka vilens laipns smaids spēj savaldīt briesmoni? Ļaunums daudz ko iespēj, bet pret mīļu smaids viņš nespēcīgs un padodas.

Varam atrast arī citus piemērus, kur prieks kur smaids dara brīnumus. Ja, teiksim, gadīsies nelaimīgs cilvēks, kas būs nodomājis darīt galu savai dzīvei un izies no mājām kaut kur tur Matīsa ielā un dosies uz Daugavas pusi. Viņu būs apņēmušas tik melnas domas, ka viņš neredzēs vairs nekādas izejas. Viņš ies savu pēdējo gājienu. Bet tad — ja nu ceļā viņam pagadīsies kaut kas tāds, kas liek viņam kauču mazdruzciņ pasmaidīt, kaut kas tāds, kas viņa dvēselē iemet mazāko prieka dzirkstelīti? Notiks itkā brīnums: nelaimīgā soļi paliks gausāki, tad viņš apstāsies un nākošā mirklī griezīsies jau atpakaļ. Šo cilvēku būs izglābis mīļš smaids, prieka stariņš, kas pārslidēja pār viņa dvēseles debesīm. Kristīgais teiks, ka nelaimīgo cilvēku steidzās glābt eņģelis un pusceļā atgriezta atpakaļ. Bet tas bija tikai prieka un smaids nopelns.

Vai citu piemēru. Cik bieži mūsu dienās ģimenēs ierodas nesaskaņas, naidi. Vārdu pa vārdam, un naidi plešas arvienu plašāk, tā ka liekas — izlīgšanas vairs nav. Bet va-

jag vienam no šiem naidniekiem būt kaut tik varonīgam, ka var pasmaidīt, ne zobojoši, ne dzeloši, bet mīli un piedodoši. Varam domāt, ka gandrīz katrā gadījumā arī otrā cilvēka sirdī tai pašā brīdī būs sācis ledus kust. Pēc laiciņa šie ļaudis jau atkal būs sapratušies. — Vai arī tā: ja šiem diviem no malas kāds tresais būs tikai mazuliet pavēris durvis uz prieku — pēkšņi abu naidnieku sirdīs tumsa sāks izklīst un viss sāks griezties uz labo pusi.

Cik prieka tuvumam liela nozīme, to var izmēģināt katrs. Lai tikai novēro, kāds gara stāvoklis pirms iemigšanas. Ja ir saīdzis, drūms, tad arī miegs nebūs labs, un cilvēks otrā rītā pamodīsies nomākts, noguris, bez prieka, bez saules. Bet ja pirms gulēt iešanas būs izdevies atsaukt pie sevis gaiša prieka brītiņu, kaut jel vienu smaīdu, — cilvēks jau gulēs veselīgāki un rītā viņam visa pasaule liksies gaišāka, un arī pats labāks un stiprāks. Aizmigšanas brīdī iesāktais process pa nakti, arī neapziņas stāvoklī, būs darbojies tālāk, būs darījis savus brīnuma darbus un būs paspējis kaut cik atjaunot cilvēka spēkus.

Jau sen novērots arī tas, cik liela nozīme priekam slimnieka ārstēšanā. Prieks vairāk palīdz nekā zāles. Ja slimības gājienā izdodas sirdzējam sagādāt prieka brītiņu, tad šis moments var kļūt par izšķirošo; jo no šī momenta slimības gaita var pēkšņi pagriezties uz labo, uz veselības pusi. Arī te sākumā

būs no svara kaut niecīgākā prieka izpausmes kustība. Ja ne vairāk, tad slimnieks kaučū rokas pirkstiem lai izdara kustības, kas itkā liecinātu par prieku. Arī tas būs labi. Prieka dzirkstelīte no pirkstiem pārleks tālāk — pa visu organismu. Prieka vilnītis, sācies vienā vietā, izplūdīs pa visu cilvēku, apņems to, apskalos nervus, uzmundrinās asinis, pacels spēkus.

Beidzot — arī reliģija ir prieka avots. Viņa pielīdzinama dvēseles saulei. Kā daba sastingst bez saules smaيدا, tāpat cilvēka dvēselē iestājas ziema, kad to neapmirdz dievestības saule. Bet saule ir prieks. Divējādā saule ir divkāršs prieks.

Mīlie draugi! Mums vajadzīga divējādā saule: saule pie debesīm, pasaules sildītāja, dabas spēku rosinātāja; un saule pie dievestības debesīm — reliģijā — dvēseles spēku modinātāja un audzētāja.

Dabiskā saule dod mums visādus labumus. Bet vai mums uz katra soļa nav jāredz, ka pasaulē ar šiem labumiem vien nepietiek? Vai neredzam, ka pār cilvēku mirdz gan tā saule, kas pie debesīm, bet šī cilvēka dvēselē tumsa, un tur mājo nelaiimes, ļaunums, stindzinošs aukstums?

Kur saules nav, tur dabā sastingums. Vajaga viņai tikai mazliet novērsties no tām zemes joslām, kur mēs dzīvojam, kad jau aukstas vēsmas pār zemi pūš, kad nāk rudenis un ziema, aizsalst upes un sastingst daba. Cilvēks meklē patvērumu siltā kažokā un ku-

rinātā istabā. Bet vajadzētu šai pašai mīļajai saulei vēl vairāk attālināties, tad mums nepalīdzētu arī vissiltākais kažoks un vislabākā krāsns. Mēs sastingtu, mūsu vairs nebūtu. Temperatūra kristos simts un divi simti gradus, un zustu tie apstākļi, kur var pastāvēt organiskā dzīvība. Tur paliktu tikai nedzīvās mēchaniskās dabas kustības. Bet attālinoties saulei vēl tālāk, varbūt arī tās rimtos. Nu būtu istā nāves un tumsas valstība.

Ir bijušas veselas saules reliģijas, ir bijuši laiki un ļaudis, kas sauli pielūguši kā Dievu. Vai arī saule likusies Dieva mirdzošā acs. Un ja kas sauli arī nepielūdza, tad to daudzinaja neskaitamās dziesmās kā dabiskās dzīvības sargātāju un audzinātāju. Arī senie latvieši to darījuši, sauli apdziedādami skaistās dziesmās, par sauli stāstīdami skaistas teikas un pasakas. Bārenīte sauli salīdzināja ar mīļu māmuliņu.

Saule mums liels un skaists devums, brīnišķa Dieva dāvana. Viņu pieminēt tiešām mums vajaga, viņu daudzina dziesmās, ko latvietis tad arī darījis. Slavīnot devumu, dāvanu — slavējam pašu devēju; tāpat slavīnot īpašības un parādības — mēs slavīnām pašu lietu, pašu to — lai arī neredzamo un neaptveramo — parādību ierosinātāju un izdalītāju.

Ja senajiem latviešiem tik daudz dziesmu par sauli, tad tas nebūt nav jāsaprot kā elku kalpība, kā saules pielūgšana Dieva vietā.

Tad jau taisni otrādi: cilvēks, kas neatzīst Dieva jaukās dāvanas, iet nevērīgs garām tam, kas šē dabiskā pasaulē tas jaukākais, un tas būs tālāk novērsies no Dieva. Kas nicina devumu, tas nicina arī devēju. Ja mīla roka tev pasniedz dāvanu, bet tu to nomet zemē — tu būsi visvairāk apbēdinājis nevis šo dāvanu, bet gan pašu dāvātāju.

Mēs sakām — ir vēl cita saule. Arī to mums vajaga meklēt, jo bez tās mūsu dvēselē iestāsies tas aukstums, tas sastingums, tā nāve, kas dabiskajā pasaulē bez dabiskās saules pie debesīm.

Kur meklēt šo dvēseles sauli? Visā pasaulē tāpat kā savā dvēselē, un galu galā itkā izmeklējot visu pasauli, lai nonāktu atpakaļ savā dvēselē. Tas tāpēc, ka dvēseliskais šē nepazīst ne ierobežojumu telpā, ne ierobežojumu laikā. Dvēsele dzīvo savā īpašā pasaulē, kas nav atvietojama ar dabisko pasauli, tāpēc arī dvēseles saule savās galējībās nav atvietojama ar dabisko sauli. Dvēseliskā pasaule ir ap mums un iekš mums, un viņai nav vilktas robežas.

Bet kāpēc mums ne vienmēr spīd šī dvēseliskā saule? Kāpēc apmākušās dvēseles debesīs un kāpēc gadās tas aukstums, kas stindzina dvēseli? Kāpēc dvēselē tik bieži iestājas ziema?

Mēs par savu dvēseles gaismu pārāk maz rūpējamies. Mums rodas pat cilvēki, kas apgalvo, ka tādas dvēseles nemaz neesot. Tad nu saprotams, ka nav par ko rūpēties. Ka

tādi un līdzīgi cilvēki savā dvēselē nesastingst
līgi, tur vaima jeb pareizāki sakot laime tā,
ka arī bez vēlēšanās — viņus apspīd vairāk
vai mazāk tā pati saule. Tāpat cilvēks,
kas bēgtu no dabiskās saules pie debesīm, šad
un tad pakļūst viņas stariem tieši, bet netieši
vienmēr izbauda tās iespaidu. Un var būt
pat tādi cilvēki, kas ienīst logus, viņiem pa-
tīk krēsla, pat tumsa. Vēl biežāk tas gadās
gara dzīvē.

Šiem pretī stādāmi gaismas un saules mīlētāji.
Laudis vasaras laiku izmanto apsaulošanai.
Tam dabiska svētība. Cilvēki mājām
taisa logus, cik iespējams saules pusē.
Bet atkal — jau retāk, gadās tādi cilvēki,
kas mēklē savas dvēseles apsaulošanai izdevīgu
vietu un laiku. Un tāpat retāk gadās cilvēki,
kas savai dvēselei atstāj logu saules pusē. Tā
jau ir tā nelaime, Nebūsim šie neprašas meklēsim
vietu un laiku, kur saulīte arī dvēseliskajā
dzīvē spoža un silta, lai paliktu šai gaismas
strāvā un piesūktos dvēseles saules un
varētu izciest dvēseles ziemas brīžus. Un lai
mūsu dvēseles dzīvokļiem logi būtu saules
pusē.

Mēs varam arī dabiskā dzīvē iedomāties tādu
spītnieku, kas stāvēdams ūdenī, nonīkst
slāpēs. Viņš varētu noliekties un dzert, bet
viņš to nedara, jo viņš grib būt spītnieks; viņam
iestātīts, ka tā esot varonība; viņam
iestātīts, ka tā esot mānīcība, ka moderns
un attīstīts cilvēks tā vairs nedarot; un tā
viņš mocās un nīkst, līdz izlaiž dzīvību, kri-

šus iekrizdams ūdenī; un tik ar pēdējiem acu mirkļiem atjēdzas, ka ūdens bijis tepat pie kājām.

Ir jau pasaulē visādi dīvaini cilvēki. Ir tādas reliģijas, kas domā: dabiski nomērdēties ir svēts darbs; dabiski mirt Dievam patīkams darbs, un tāds, kas tīšu prātu nomirinājies, tāds droši nāksot debesu priekos. Tie ir maldi.

Šiem cilvēkiem varētu pielīdzināt «askētus» dvēseles dzīvē, kas kādam citam dievam itkā devuši solījumu — atteikties no dvēseles barības un nomirt dvēseliskā badā. Šausmīgs ir askētisms, jo tīšu prātu apsmādē Dieva dāvanas, bet ne mazāk šausmīgs šāds dvēseles mirināšanas darbs, kas tāpat nicina Dieva dāvanas.

Nenicini, ak cilvēks, Dieva un Māras jaukās dāvanas! Nenicini, jo arī tavs tālais sencis — vecais latvietis to nav darījis!

Dievturība ir prieka un saules reliģija. Latviešu dievestība nav dzimusi un veidojusies pasaules bojā iešanas gaidās. Latviešu dievestība nedzīvo pastardienas sludināšanas ēnā. Nē, viņa — mūsu cildenā latviešu reliģija ir — dzīvošanai, laba mūža dzīvošanai, jo labam mūžam šai pasaulē būs labs turpinājums arī citā mūsu prātam neaptveramā saulē. Dievturība daudzina prieku un gaismu, un to darīdama, viņa daudzina Dievu, pašu prieka un gaismas Devēju. Lai Viņš mums palīdz!

Tautas dziesmas Dieva daudzinajūmam.

I.

Kas pazina vasariņu,
Kad ziediņi neziedēja?
Kas pazina mani jaunu,
Kad priecīgi nedzīvoju?

Spodra saulīt' i lēkdama,
Jo spodrāka rietēdama;
Līksma māsiņ' i augdama,
Jo līksmāka dzīvodama.

Es prieciņa nevarēju
Brāļa duru daiedama:
Atradusi bāliņam
Jaunu kārtu šūpulīti.

Silā man rudzi sēti,
Silā bišu ozoliņi;
Zied rudziši, san bitītes,
Pats prieciņa nevarēju.

Rijā kūla kūlējiņi,
Maltuvē — malējiņas,
Dieviņš prieka nevarēja
Pagalmiņu stagādams.

Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Raudzīt mūsu tikumiņu.

II.

Dieviņam solījos
Noskumuši nedzīvot,
Gan gulēšu noskumusi
Apakš zaļa velēniņa.

Nesēroju, neguģoju,
Kad man nieka nekaitēja:
Paldievs devu Laimiņai,
Drīz Dieviņu kaitināju.

Paldievs devu Laimiņai,
Ka priecīgu mani laida:
Ka priecīgu nelaidusi —
Nomirtum bēdiņās.

Jo es bēdu bēdājos,
Jo nelaime priecājās;
Labāk gāju dziedādamis,
Lai nelaime bēdājas.

Dod, Dieviņ, liksmu dabu,
Ja nedosi mūža laba:
Padziedāju, pasasmēju —
Šķitu nieka neredzējis.

Nevienam nesacīju
Savu lielu žēlabiņu:
Dieviņam — tam pasaku,
Tas nevienam nesacīja.

Dziesma un dievestīgās kāpnes.

Mīlie draugi! Mīlie latvieši! Šodien pa-
daudzināsim dziesmu un dziedāšanu, tāpat
mūziku. Labas lietas vajaga vienmēr piemi-
nēt, vienmēr daudzina, vienmēr saukt un
aicināt, tad viņas arī būs, un ļaunajām neat-
liks pie mums vairs vietas. Daudzinādami
labas lietas pasaulē — mēs dauzinām Dievu.
Un daudzina Dievu — Viņa gudrais padoms
un labais palīgs mums būs tuvu.

Mūsu tautas dziesmai taisnība: nav nevie-
na ievērojama gadījuma cilvēka un visas
tautas dzīvē, ko nepavadītu dziesma vai vi-
ņas māsa mūzika. Māte dzied bērnu ieaijā-
dama un apdāvina savu miluli dziesmu bal-
vām jau pirms viņa apzinīgās dzīves sākša-
nās; kūmas dzied krustabās labu mūžu vēlē-
dami, labos tikumus daudzina; ganiņš
dzied ganībās, brizdams rīta rasu un saulei
preti gavilēdams; un skolēns dzied klasē, mā-
cīdamies savu balsi izlocīt pēc visādiem sa-
skaņas likumiem. Tāpat dzied tautu meita
tautu dēlu kairinādama, un tautu dēls viņai
liksmi atdzied pretī, un jaunās sirdis saprotas

bez vārdiem. Dzied ļaudis darbos iedami, dienas gaitas sākdami, un dzied mājās nākdami, saņemdami svētvakaru. Dzied visur — dzied baznīcā, dzied kapsētā; dzied prieka pārpilnajās kāzās, kas velkas trīs dieniņas, trīs naksniņas, un dzied skumju smagajās bērēs, mīļu cilvēku Veļu mātes ciemā pavadidami. Dzied kaņavīri, iedami aizstāvēt savu dārgo tēvuzemi; dzied visi pilsoņi valsts svinīgos gadījumos. Dzied cilvēks priekā un dzied bēdās. Dziesmas labā mūžā cilvēka uzticamākās pavadones.

Dziesma un mūzika ir savāda paaugstināta, padziļināta, apskaidrota valoda. Kad mūsu parastā valoda mums izliekas nepietiekoša, bāla, sekla, tad mēs meklējam dziesmu, tad mēs meklējam mūziku. Tā priekos — lai šo prieku jo skaļāk izpaustu, tā bēdās — lai šīs bēdas jo pilnīgāk izteiktu, tā dziļās pārdomās un augstāku atziņu meklējumos — lai paceltos pelēkai ikdienai pāri un lai mūsu dvēsele elpotu dzidrāku gaisu, lai labāk saredzētu saulainās kāpnēs, kas ved arvien augstāk un augstāk.

Un patiesi: dziesma un mūzika attaisno savu uzdevumu, — cilvēks jo gaišāk izjūt, kas ir īsts prieks un kas viņa labais devums, kas ir bēdas un sāpes un kas viņu devums, tāpat — redz, kur var pacelties cilvēks, kad viņu nes dievišķās domas un nerasniedzamā ilgas. Parastās valodas cilvēkam nekad nepietiek, kad viņš daudzina to, kas labākais pasaulē, vai kas pāri dabai un cilvēka prāta

robežām. Cilvēkam vajaga dziesmas un mūzikas, kad viņš godam grib pieminēt un daudzināt Dievu, Zemes Māti Māru vai mūža liecēju mīļo Laimu, tāpat daudzinot Viņa jaukāsdāvanas pasaulē, Viņa atspīdumu cilvēka dvēselē, Viņa gudro padomu un labo palīgu.

Pasauslavens mūziķis saka: «Mūzika ir vienīgā ēteriskā ieeja augstāko atziņu pasaulē, kas aptver cilvēci, bet kuņu cilvēce nevar aptvert.» Mūzikā un dziesmā ir momenti, kas apgaismo cilvēka prātu kā zibeņi, kad pašiem esam tumšā.

Novērodami šo dziesmas un mūzikas lielo nozīmi un uzdevumu, cilvēki jau teiksmainā senatnē lūkojuši dziesmas un mūzikas izcelšanos izskaidrot ar dievišķu spēku iejaukšanos cilvēku dzīvē. Visām tautām ir teikas un nostāsti par to. Tur kāds debesu sūtnis ieradies mācīt laudim dziesmas un mūziku, tur atkal kokle vai cits kāds instruments nometsts tieši no debesīm, lai cilvēkiem būtu arī sava svētdienas valoda, dievota valoda, lai cilvēki varētu vieglāk cilāt savas sirdis visam labam, daiļam, gudram preti un tā pacelties arī pašiem. Arī mums ir tādas teikas, pasakas un dziesmas.

Dziesmā ir ritms. Dziesmā un mūzikā dzirdam it kā soļus, dzirdam kā vienmērīgus elpas vilcienus. Un kad viņas soļi kļūst straujāki, vai kad viņas elpa tiek drudzaināka, tad arī mums nav vairs parastā miera, mēs steigzamies līdzī, mūsu dvēseli apciemo trauksme. Mēs jūtam savā dvēselē un augu-

mā enerģijas pieplūdumu, spēku pacēlumu, mums rodas spēja drīzāk par to vai citu izšķirties un to padarīt, to sasniegt. Tāpēc jau arī dziesmas un mūzika der gan mierīgās darba gaitās, gan sajūsmas un straujuma pilnos brīžos. Dzied plāvēji plāvā, bet dzied arī revolūcionāri. Tāpat dziesmai vai mūzikai atskanot kareivis straujāk un drošāk metīs vislielākās briesmās, bet reizē ar to ar vislielākām cerībām uzvarēt.

Dziesmas lielo nozīmi mēs redzam mūsu pašu vēsturē. Latvieši bija dziesmu tauta. Arī dziesmai mēs varam daudz, tik ļoti daudz pateikties, ka mūsu tauta varēja pārdzīvot tos grūtos gadu simteņus, tos smagos vergu laikus, ko bija atnesuši svešinieki un iebrucēji mūsu zemē; dziesmai arī sava tiesa nopelnu, ka mūsu tauta varēja iziet tam drūmajam laikam cauri un tomēr palikt nesalauzta, savā dvēselē un augumā stipra, lai tad ietu tālāk — preti savai saulainākai un labākai nākotnei. Un nākotne savukārt skanēs kā lieliska un saulaina dziesma.

Mēs varam iedomāties darbiniekus, kas dziedot gāja uz muižu un arī strādājot padziedāja, un tas viņiem bija tik pat kā otrais maizes riciens, ja ne vairāk. Cik smagi būtu viņu soļi mājās atgriežoties, cik garš šis ceļš, ja dziesmas ritms nepalīdzētu cilāt viņu nogurušās kājas un ja dziesmās nesprēgātu prieka un atjautības dzirkstelītes.

Ja mēs gribētu būt taisnīgi, mums vajadzētu tautas dziesmai celt lielisku piemi-

nekli, tāpat kā tagad ceļ neatkarības piemi-
nekli, jo dziesma darījusi lielus varoņdar-
bus, sargājusi mūsu tautu, palīdzējusi uztu-
rēt to mošu līdz šīs politiskās neatkarības
iegūšanai. Latviešu tautas dziesma ir tā, kas
pelņījusi, lai viņu daudzīnātu visos Latvijas
dievnamos, lai ar viņas skaņām daudzīnātu
Dievu. Bet ko mēs tagad redzam, ko dzir-
dam? Latviešu dievnamos skan svešas dzies-
mas, tur daudzina svešu un mums tālu un pat
naidīgu tautu dziesmas, dzejas un mūziku.
Tāds neprāts ir mums uzspiests, tāda aplamī-
ba mums ir ieaudzināta, ka sava Dieva jau-
kākās dāvanas mēs sākuši noniecināt, at-
mest, lai to vietā grābstītos pēc svešas mantas, lai
mierinātos ar druskām, kas krīt no citu tau-
tu galda. Tik dziļi graužas vergu laiki mūsu
tautas organismā, un daudzi skolotie latviešu
dēli vēl palīdz šīs sistās rētas joprojām patu-
rēt kā sāpīgas rētas, kur bija jau sen laiks
tās dziedināt. Iebrucēju vara bija satriekta,
bet viņu atnestās dziesmas mēs paturējām, tā
savu Laimu, savu Dievu un Viņa dāvanas no-
nicinādami. Latviešu dievnamos vajaga ska-
nēt latviešu dziesmām, lai ar tām daudzīnātu
visas labas un dievišķas lietas, kas dotas lat-
viešiem. Latviešu dievnamos mums vajadzētu
sarunāties ar savu Dievu latviski — šī vārda
pilnīgā, bet nevis tikai ārējā nozīmē.

Bet turpināsim dziesmas apceri. Vēl ne-
sen viens no mūsu mūzikas darbiniekiem iz-
teica interesantas domas par dziesmas lomu
latviešu tautas robežu izplešanā un nostipri-

nāšanā. Tas novērots uz latviešu un bijušo lībiešu robežām. Lībiešu dziesmas bijušas daudz nabadzīgākas, vienmuļākas. Latviešu — totiesu kuplākas, daudzpusīgākas, bagātākas, krāšņākas. To dzirdējuši, jutuši arī lībieši, un lūk — latviešu dziesmas spiedušās lībiešu novados, skanējušas lībiešu sētās. Kad nu vēl gadījies lībietim apprecēt latvieti sievu, tad viņa druva, pļava un sēta tikusi dziedot piedziedāta latviskām dziesmām. Un tā mājā nostiprinājies latviskais gars. Šī sēta bijusi iekāpota latviešiem. Turpreti lībiete, lai arī ieprecēta latviešu sētā, nevarējusi lepoties ar savām dziesmām un ātri padevusies latviešu ietekmei, runājusi un dziedājusi latviski. Tā latvieši pat ar dziesmu varu iekārojuši Vidzemes un Kurzemes lībiešu apgabalus, un lūk — tagad tur ir latviešu zeme. Tā mūsu varoņu pulkā ieskaitāma dziesma.

Pēdējā gadu desmitā līdzīga parādība novērota Latgalē un Ilūkstes apriņķī. Grūtajos krievu-poļu laikos tur bija sākušas iespieties svešas dziesmas un darījušas savu atsvešināšanas darbu. Bet tagad, kad turienes jauneklī no kara dienesta latviešu pulkos pārnes skaistās latviešu dziesmas, novērojama jau pavisam cita aina. Nu arvienu biežāk, arvienu vairāk un sirsnīgāk dzied latviešu dziesmas. Tās atkaņo pazaudētās pozīcijas, tas stiprina latviešu garu, tas veicina zīcījas, tās stiprina latviešu garu, tās veicina arī visas mūsu tautas apvienošanas.

Kad ņemam citu posmu mūsu vēsturē, tad

arī tur redzam dziesmas nozīmi. Tautiskās atmodas laiks nāca ar savām dziesmām jau sākot ar (pārstrādāto) «Nevis slinkojot un pūstot» (1860.), tad ar citām, piemēram mūsu «Dievs, svēti Latviju» (1873.). Tais dziesmās latviešu jaunās domas dabūja it kā spārnus. Vēsie vārdi, kas bija tikai auksti, gudri jēdzieni, nu tika par liesmu, kas sasildīja sirdis, kas plandīja kā sarkanbaltsarkanais karogs vējos preti plašajām debesīm.

Tautiskās atmodas laikā sāka dziedāt ne tikai jaunās dziesmas, kā nupat minētās, kas latviešiem gribēja rādīt ceļu uz rītdienu, bet dziedāja arī vecuvecās tautas dziesmas, kas arī jauno latvieti pieveda turvāk tautas pagātnei, tautas sirmajai dvēselei. Šī pievešana ar dziesmu vairs nebija teorētiska, netika darīta vispirmā kārtā ar prātu, bet gan jūtās un gribā, intuitīvi, dziļi un dvēseliski. Dziesmā izskanēja mūsu bijušo paaudžu sirds, un dziedot viņu dziesmas — mēs garā apvienojāmies ar saviem tuvajiem un tālajiem senčiem. Mūsu dzīve padziļinājās, mēs bijām atbalss tāliem gadu simteņiem, un tā audzējām cerības savukārt izsaukt atbalsi turpmākās jaunākās paaudzēs. Tā dziesma ne tikai vienoja un joprojām vieno tautu viņas Dieva dotajā zemē, bet dziesma apvieno arī paaudzes — bijušās ar tagadējām, tāpat kā tagadējās ar nākošajām.

Dziesmas vieno. Kad bijušos nelaimīgos gadu simteņos svešie varmākas un viltnieki iznīcināja latviešu vadoņus, tos gan no-

kaudami, gan kā ielūgtus viesus sadedzinādami (kā, piemēram, Zemgalē to vācu bruņinieki izdarījuši), gan materiāli izpostidami vai uzsūkdami savos muižniekos, kas pa daudzām paaudzēm diemžēl izrādījās iespējams, — tad latvieši bija saskaldīti drumstalās, katrs cilvēks par sevi, katra ģimene par sevi. Nebija, kas ārēji vieno. Šo šausmīgo nelaimi, kad tautai atņēma labiešus, dabiskos vadoņus un tautas apvienotājus, vajadzēja kaut kā atvieglot. To tad arī pūlējās darīt gan mūsu valoda, gan tikumi, parašas, svētki, rotājošās mākslas, gan arī dziesmas.

Bet metīsim vēl skatu pagātnē. Iedomāsimies Jāņu nakti. Cik liels vienotājs bija šie dziesmotie svētki! Kā skanēja līgošana no vienas sētas līdz otrai, kā dziedātāji sapulcējās kopā un tad līgodami apstaigāja māju no mājas, visu aplīgodami. Un Jāņu ugunis mirdzēja no kalna līdz kalnam, un tā pa visu latviešu zemi. Visa Latvija bija apvienota vienā vienīgā dziesmu un uguņu vaiņagā, visa Latvija bija dziesmās dievota kā pats brīnišķais Dieva vaigs. Pats mīlais Dieviņš Jāņa izskatā bija ligotāju vidū, palīdzēja dziedāt un atstāja tautai savu svētību.

Vai atkal dievainēs — šīs svinīgi drūmās dziesmas, šīs neaptveramu dziļumu atklājējas veļu dziesmas, kā pašas Zemes Mātes mācītas — skanēja kā rudens vēji, aizskanēdamas pagātnes mājās un no turienes izsaukdamas dārgās ēnas, sākot ar mūsu tēviem

un tēvu tēviem, līdz pat tiem mūsu tālajiem senčiem, kurus mēs nezinām vārdā saukt.

Ar savu ritmu, ar savām saskaņām, ar savu melodisko nokrāsu dziesma un mūzika palīdz nokārtot, saskaņot cilvēka dvēseles dzīvi. Kad tur ir chaoss un nelaime, kad nav saskaņas starp dažādām dvēseles tieksmēm un spējām, kad nav vairs izredzes plašumā un tālumā, tad steidzas palīgā dziesma un mūzika. To nojauž cilvēks, tāpēc cik dažkārt viņš neapzinīgi ķeras pie dziesmas. Bēdās viņš meklē skumju dziesmiņu, un lūk — viņa gars apskaidrojas; sāpes gan ir, bet viņš nes tās ar cildenumu un cerību tās pārspēt. Nav vairs tā jucekļa dvēselē, kas bija ieradies līdz ar sāpēm. Un tāpat, kad cilvēku apmeklē negaidīts vai gaidīts prieks — viņš atkal pavisam nemanot un nedomājot par to — uzmeklē dziesmu. Arī tad drudzainais prieka vilnis iegūst ritmu, nav vairs nēmiera avots, bet apskaidrots un jauks stāvoklis, kas pacilā dvēseli, dod spēkus, atver acis pasaulei un visam labam.

Kad nu dziesmai un mūzikai ir šī cilvēka dvēseles nomierināšanas, noskaidrošanas, nokārtošanas spēja, tad varam droši sacīt, ka dziesmai ir sava dziļi reliģiska dievestīgā daba. Taču arī reliģijas uzdevumos ietilpst — noskaidrot, nokārtot, saskaņot cilvēka dvēseli, tur jaušamās dziņas un tieksmes, sapņus un ideālus. Reliģija ir chaosa ienaidniece, un šēnu dziesma un mūzika viņai tik labi nāk palīgā. Tāpēc jau arī nevie-

na reliģija neiztiek bez dziesmām un mūzikas. Pat svinīgi runātie vārdi tad tiecas iegūt mūzikālu dabu.

Viens no mūsu rakstniekiem, kas bija vēl tikai pirmo reizi aizgājis dievtuņu sanāksmē, kad dziedāja arī veclatviskās dziesmas, atzinās: «Nu tikai es sāku saprast latviešu dziesmas. Latvju daiņas man jau daudz gadus stāv plauktā, esmu šad un tad tās arī lasījis. Iesildīt tomēr tās mani nevarēja. Nu tikai redzu, kāds dziļums viņās slēpjas.» Tā, lūk, dziesmas nav tikai lasāmas, nav tikai runājamas, bet gan dziedāmas. Melodija, balss izceļ tur slēptās vērtības.

Un vispār dziesma un mūzika ceļ augšā vērtības, pamodina vērtības, kas apslēptas mūsu dvēselē. Protams, dziesmai, kas tuvosies latvieša dvēselei, vajadzēs būt latviskai dziesmai, vai arī kaut kādi radniecīgi. Ļoti tālu tautu dziesmas mazko iespēj. Atdzīvinādama saturu un darīdama redzīgāku mūsu dvēseli, dziesma tā pēkšņi mūs noved brīnuma priekšā. Kur bija auksti vārdi, kā malkas gabali, nu tiek liesma, kas silda, kas dedzina pat; kur bija stāvošs ūdens, nu šalc straumes. Tāpēc neapsriediet dziesmu tikai pēc viņas vārdiem vien, bet klausieties viņu piemērotā melodijā, un vēl labāk — dziediet viņu līdz.

Dievtuņu sanāksmes šo melodiju, šo dziesmas balsu tad arī meklē vispiemērotāko, vislatviskāko, lai tiešām reiz panāktu, ka dziesmas vārdi skanētu pilnīgā saskaņā ar dzie-

dāmo balsu. Un kuņā momentā to izdevīgi padodas panākt, tad latviskā dziesma aizskan pie tevis kā Mīļās Laimas balss. Tad liekas, ka dziedātāju pulciņā būtu iestājusies pati baltā Laima un no viņas atspīduma un mīluma tiek gaiša visa istaba, paliek laba cilvēka dvēsele, dvēselē ciemojas Dievs.

Dziesmai arī tīri praktiska, dziedinoša vērtība. Lai tikai izmēģinām mēs paši. Kad esam nelabā jutoņā, kad mūsu dvēselē juceklis un kad nelaime klauvē pie durvīm, tad padziediet vien kādu labu dziesmu. Ja nevariet dziedāt balsī, tad padungojiet tāpat. Jūs redzēsīt, ka dvēsele pamazām vien nomierināsies, noskaidrosies, un jums būs labāk, jūs pamanīsīt izeju no šī stāvokļa, jo dziesma dara gaišākas jūsu acis.

Jūs būsit lasījuši, ka ebrēju pravieši savam uzdevumam — pravietošanai — sagatavojušies ar dziesmu un mūzikas palīdzību. Tas pats novērots arī citos laikos un citās tautās. Tāpat latvietis, klausījies labu un dievišķu latviešu dziesmu, latvisku mūziku — kļūst redzīgāks, viņa dvēselē uzaust gaiša diena. Notiek kā brīnums. Tu pēkšņi redzi tik gaiši, kur tu stāvi, kas tu esi, kurp tev jāiet. Pat vairāk — tu pēkšņi redzi visu savu tautu, saproti viņas vajadzības, ieskaties viņas liktenī, tev atveras skats arī uz nākotni. Tu pats vari pravietot, tu pats esi gaišrēģis, tu pats zini saulainās kāpnes.

Kristīgie mācītāji, vispār ņemot, latviešu tautas dziesmas apkaņoja, nīdēja laukā, iz-

smēja. To darījuši luterieši Vidzemē un Kurzemē, to pašu darījuši poļi Latgalē. Pat tāds mācīts vīrs, kā Stenders, nosaucis mūsu tautas dziesmas par blēņu dziesmām, un pat vēl pirmajos latviešu dziesmu svētkos māc. Bilenšteins šīs dziesmas apzīmēja par bērnu dziesmām. Vissīvāk tās nīdēja laukā tais Vidzemes novados, kur bija ieviesies hernhūtisms (brāļu draudzes). Tur pat vispār laicīgas dziesmas vairs nedziedāja, bet savādā kārtā pieķērās vāciešu sacerētām un tulkotām kristīgo dziesmām. Tautu tur vairākus gadu desmitus bija apņēmis kā ārprāts, īpaši Valmieras un Cēsu apriņķos. Savas Dieva dotās daiļās latviešu dziesmas ļaudis sāka nozākāt, lai to vietā liktu kļūdainās valodas un sveša, nelatviska gara pilnās dziesmas. Latvietis tur it kā atmeta savos laukos audzēto veselīgo rudzu maizīti un gribēja pārtikt no surogātiem, kas ievesti no ārzemēm un kas, acīmredzot, bojāja latvieša veselību. Tikai ap tautiskā laikmeta sākšanos samazinājās šī briesmīgā epidēmija, bet pilnīgi izzudusi vēl tagad nav.

Vēsturnieki, valodnieki un folkloras pētnieki noskaidrojuši, ka mūsu tautas dziesmas nav sacerētas tikai tukšam laika kavēklim. Nē, tās ir daudz kas vairāk. Tur — tais simtos tūkstošos dziesmu izpaužas viss latviskais pasaules uzskats. Šīs dziesmas ir lielā vairumā arī Dieva dziesmas. Vienalga, lai tās runā tieši par Dievu, Laimu, Māru, lai tās runā par mitoloģiskiem tēliem, lai

tās runā par tikumiem, laiku svinībām, godiem, tās galu galā tomēr ir Dieva dziesmas, jo daudzina visu labu un jauku šai Dieva pasaulē.

Ja nu tā bijis pagātnē, kad latvieša dvēsele nebija sapostīta, tad pilnīgi dabīgi, ka arī tagadnē ikvienā latvietī, pieejot tuvāk šim bagātajam avotam, tautas dziesmas pamodina reliģiskus, dievestīgus pārdzīvojumus. To apliecinājis Brīvzemnieks, to teicis Krišjānis Barons, to pašu jāatzīst arī jaunākā laika pētniekam, kas pie tam ir luteriešu mācītājs. Tā L. Bērziņš, augstu cildinādams tautas dziesmu prātniecisko, tikumisko, reliģisko saturu, beidzot raksta: «Pie tam nav jādomā, ka šīs īpašības aizņemtas no kristiānisma, jo kristīgie iespaidi latviešu tautas dziesmas ir gan ietekmējuši, bet taisni Dieva dziesmās ir daudz elementu, kas ne no kristiānisma varēja nākt, ne ar to ļāvās saskaņoties. — Ir iemesla diezgan arī ētiskos un reliģiskos jautājumos uzklausīties mūsu tautas dzeju, kur senči ir ielikuši savas svētākās ilgas un dziļākos pārdzīvojumus.» («Latvju dainas», VI.)

Latviešu tautas dziesmās bija latviskais gars, bija latviskā saule, bija latviskā Dieva skatīšana un daudzinajums. Un tāpēc visiem tiem sveša gara aģentiem, kas bija sūtīti latviešu zemē cīnīties šē pret tautas dvēseles dzīves patstāvību, tie apkaņoja šīs mūsu senču mantas. Kad nu apkaņoja, tad vajātais latvietis vairs nespēja tās godam izgla-

bāt. Tā ar laiku daudz jauku dziesmu būs nozudis. Tomēr arī tas krājums, kas, par spīti svešā gara potētājiem, vēl sameklēts un uzrakstīts, — ir tik liels un brīnišķs, ka mēs varam tiešām būt lepni, ka Dievu daudzīnām tik daiļās un krāšņās dziesmās.

Dziesmas, mūsu latviskās tautas dziesmas mūs saista pie dzimtenes, pie mīlās latviešu zemes. Vajaga tev tikai pāris reizes dzirdēt veelatviskās dziesmas godbijīgā izpildījumā un istā dievotā brīdī, lai tu saprastu tikpat kā pašu negrozāmo likteni: tu esi un palieci tikai daļiņa no savas tautas un valsts, bet svešums tev ir arī šausmīgais dvēseles tukšuma svešums, kur nav vairs dzīves, bet tikai dvēseles nikšana. Tautas dziesmā, kad tā nebojāti nodziedāta, tu dzirdi Dieva balsi, tu jūti Zemes Mātes auklējumu, tu redzi balto Laimiņu, kas iet tevi pavadīt.

Tā tautas dziesmas mūs saista pie Dieva, pie visa laba neizsmeļamā avota. Tā kokam saknes aizsniedz zemes veldzi, tā lapu zaļums sniedzas preti saulei. Tā ir labi, tā ir vieglāk iet savu mūža gājumu.

Tautas dzejas pētnieks saka: «Lai dziedam atkal tautas dziesmas! Citiem vārdiem sakot: lai esam atkal miesā un garā veseli.» Un patiesi, ja tu pasaulē nomani it kā kāpnes, dievestīgās kāpnes, kas ved augstāk un augstāk, un ja tu zini, ka tās kāpjamas sava auguma un dvēseles veselībā, tad zini, ka arī dziesma būs tā, kas tevi vedīs pa tām uz augšu — kalnā, laba mūža kalnā, Dieva kalnā.

Tautas dziesmas Dieva daudzinājumam.

I.

Teic, māmiņa, tu dziesmiņu,
Tu dziesmiņu daudz zināji,
No zālītes, no maizītes,
No gudraja padomiņa.

Nāc, Laimiņa, Dieva meit,
Nāc dziesmiņas darināt!
Teic dziesmiņas, dziedī pati
Par jauniem, par veciem.

Zied ābele pret ābeli,
Katra savā kalniņā,
Dzied māsiņa pret māsiņu
Katra savā novadā.

Palīdz, puisi, man dziedāt,
Palīdz dziesmu darināt;
Es tev iešu palīdzēt
Miežiem listi līdumiņu.

Ej, dziesmiņa, tu pie Dieva,
Gan mēs citu dabūsim,
Gan mēs citu dabūsim
Miežu salma galiņā.

— — — — —
Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā
Raudzīt mūsu dvēseliņu.
— — — — —

II.

Rudzu lauks lielījās
Sildīt manu muguriņu;
Nelielies, rudzu lauks,
Es saņemšu dziedādams.

Dziedādams vien staigāju
Ļaunu dienu tītīdams;
Labāk gāju dziedādams,
Lai nelaime bēdājas.

Es negāju noskumusi
Nevienā vītiņā,
Ar dziesmiņu druvā gāju,
Ar valodu sētiņā.

Ko dziedāšu, ko runāšu
Svešu zemi staigādams?
Dziedāš' patis savu dziesmu,
Runāš' savu valodiņu.

Tumsiņā vakarā
Greznu dziesmu padziedāju,
Lai klausās Miļa Māra,
Kas man lielu audzināja.

Dziedot dzimu, dziedot augu,
Dziedot mūžu nodzīvoju,
Dziedot gāja dvēselīte
Diev' abeļu dārziņā.

Latvieša labais mūžs.

Mīļie draugi! Mīļie latvieši! Kā darbs labi veicas tikai tad, kad to strādājam ar prieku, tāpat tikai to jautājumu mēs atrisināsim kaut cik apmierinoši, pie kuŗa apcerēšanas mēs ķersimies sirsnīgi, ar taisnu un atklātu sirdi, ar karstu vēlēšanos, lai mums reiz uzaustu atziņu gaisma. Apdomāsim nu cilvēka mūžu, gaidīsim, lai šī apcere būtu tiklab Dieva daudzinajums, kā arī mums pašiem par labu. Lai Dievs palīdz!

Jautāsim: kas tad ir cilvēka mūžs?

Kā uz visiem lielajiem jautājumiem, tāpat uz šo, var jau atbildēt īsi un pavisām. Bet var atbildēt arī ar vislielāko uzmanību un bažām, var gadiem un gadu desmitiem meklēt atbildi un tomēr atzīties, ka uz jautājumu nav atbildēta ne tūkstošā daļa, ka jautājums paliek kā bijis liels mūsu priekšā. Var pat rasties doma, ka šis jautājums tik liels, ka līdzīgi debesīm apsedz visas pārējās lietas, visus citus jautājumus cilvēka dzīvē.

Tā var atbildēt, ka mūžs ir cilvēka dzīves ceļš no dzimšanas stundas līdz nāves brīdim. Tas mums neko nepasaka. Lūkosim tuvoties šim jautājumam pa citiem ceļiem.

Materiālisti, ateīsti, bezdievji saka, ka cilvēka dzīvība un tāpat dvēsele, ja par tādu gribot runāt, esot tikai materijas, vielas īpašības, esot tikai, lūk, tās rokām taustāmās pasaules atskaņas. Tad arī viss cilvēka mūžs būtu tikai ilgāku vai īsāku laiku ilgstoša materijas atskaņa, nekas vairāk. Ar nāvi šī atskaņa izbeidzas, apklust un tas ir viss. Ja jautājumu izšķir šādi, tad tiešām arī cilvēka mūžu var novērtēt kā kuŗu katru materiālu mantu un aprēķināt to latos un santimos. Partiesi, arī latviešu presē kādreiz lasījām apcerējumu par to, cik lieli zaudējumi nodarīti latviešu tautai piektā gada revolūcijā. Tur bija ieskaitītas ne tikai nodedzinātās mājas, bet arī nošautie cilvēki. Un katrs cilvēks bija aprēķināts kā strādnieks, kas pelna, teiksim, 600 latus gadā, un var strādāt 30 gadus. Viena jauna cilvēka, viena latvieša mūžs tad izrādījās ap 18.000 latus vērtībā. Protams, nespēcīgais vecis vairs neko nemaksāja, vai pat ļaunāk — tas sabiedrībai laikam bija tikai par nastu.

Bez šī materiālistu aprēķina un matēmatiskā viedokļa ir vēl arī cits, protiet — reliģiskais. Še jau cilvēka mūžs un cilvēka dzīvība nav vis latos aprēķināmas lietas. No šī otrā viedokļa raugoties — cilvēka mūžs jau ir dievišķs. Tas jau ir, ja mēs gribam vēl turēties pie šī vārda, atskaņa no Dieva, daļa no neaptveramās mūžības, daļa no neizsakāmā svētuma. Tagad tur mūža vērtība ceļas ne tikai tāpēc, ka tur paslēpts daudz

darba spēju, bet arī tāpēc, ka tur daļa no visaugstākām dievišķām vērtībām. Reizē ar to cilvēka mūžs, tāpat kā cilvēka dzīve, tikai vienreizējs. Ja mēs iznīcinām cilvēka mūžu, mēs to nevaram vairs ne ar ko atlīdzināt, atvietot.

Arī reliģiskie viedokļi var būt dažādi. Tā mums visiem pazīstamā kristīgā mācība, kas še atnesta no tāļajiem dienvidiem, savā nesagrozītā kodolā satur mācību, ka cilvēka šīs zemes dzīvei ir tikai tik daudz vērtības, cik ar to cilvēks nopelna debesu valstību pēc nāves. Cilvēka dzīve šai saulē tā tad nebūtu nekāds mērķis, nekāda vērtība par sevi, bet tikai līdzeklis cita mērķa un citas vērtības iegūšanai. Visjaukāk pavadītais mūžs, ja ar to nav nopelnīta debesu valstība (kā nu cilvēks šo debesu valstību saprot) — izrādās kristīgā acīs pavisam nevērtīgs. Turpreti cits mūžs, kas pavadīts ciešanās un neauglīgajā tuksnesī, noraidot šīs zemes labumus, esot sagatavojis ceļu cilvēka svētlaimībai pēc nāves. Kristīto baznīcas svētie ir pa lielākai daļai mocekļi, kas ne ar savu dzīvi, bet ar savu nāvi ieguvuši svētlaimību. Lai tikai paskatāmies, kā dzīvojis svētais Asīzes Francis. Tur redzēsīm noplisušu, netīru cilvēku, ar kustoņu apkritušu (to viņš sauca par savām debesu pērlītēm), kas arī darba tikumu neciena. Pēc viņa domām labi tam cilvēkam, kas savu mūžu pavada ubagodams; vēl labāk tam, kas moca sevi un kropļo savu miesu. Bet šis cilvēks nemitīgi lūdz Dievu,

tic Kristus kā savam atpestītājam; no Dieva gaida šīs zemes dāvanas, ar ko izvilkt kailo dzīvību, bet pārējo mierīgi uzkrāj savam pestītājam. Tā kristīgajam nav daudz jārūpējas par savu mūžu, bet gan jāiegūst nesatricināma ticība, ka Kristus ir Dieva dēls un ka tas ar savām ciešanām jau visus atpestījis.

Latviešu dievturi saka, ka tāds cilvēka mūža novērtējums ļoti vienpusīgs, greizs. Gan arī dievturi domā, ka cilvēka šīs saules mūžam visciešākais sakars ar viņš saules mūžu — pēc nāves, un ka cilvēkam jau šai mūžā jāpietūpas zināmā virzienā, kas tad turpinātos pēc nāves — cilvēkam neaptveramajā mūžībā. Bet dievturis nevar noliegt arī to, ka cilvēka mūžam jau šai pasaulē sava neatsverama vērtība. Cilvēka mūžs nav tikai līdzeklis vien; viņš reizē ar to ir arī mērķis, ir vērtība par sevi. Dievturis nojauž, ka cilvēka mūžs, kas mums dots dabiskajā, māriskajā pasaulē, ir bezgala liela un neizsakāmi dārga dāvana, kas nav aprēķināma citās vērtībās, arī tanīs nē, kas sekotu pēc nāves.

Dievturi meklē jauko līdzsvaru. Ja materiālistam mūžs ir tikai mērķis, ja kristīgajam tikai līdzeklis, tad dievturim — tiklab līdzeklis kā arī mērķis. Un kā vienā tā otrā ziņā tas saņemams kā jaukā Dieva dāvana un pildāms ar labāko saturu, ar raženiem darbiem, ar labām, daiļām, gudrām domām, ar saulainu dzīvi. Latvieši tuvojas savam

Dievam nevis pa tuksnesi iedami, bet cauri raženai dzīvei, labam mūžam.

Mums dots mūžs. Tam puslīdz zināmas robežas. Šešdesmit, septiņdesmit, astoņdesmit gadi, reti kad vairāk. Šis laika posms tad nu dots mūsu rokās, lai to mēs veidojam, kā mākslinieks veido mālu, līdz no tā iznirst figūra. Arī savu mūžu cilvēks spēj vairāk vai mazāk veidot, lai tas nepaliktu tikai bezveida masa.

Še nu sākās lielā atbildība par mūsu mūžu. Dievturis nevar vis aizbildināties, ka viņam pretiek ar ticību kādam savam pravietim, vai kādam iedomātam pestītājam. «Kas var manu dvēselīti pie Dieviņa aizrunāt?» — saka tautas dziesma. Cilvēkam pašam ir tiešs sakars ar Dievu, un tur viņu nevar nekas izpirkt. Reizē ar to dievtuļam ir uzlikta ļoti liela atbildība par savu mūžu, par mūža vadīšanu šai baltā saulē. Diemžēl, ļaudīm arī mūsu tautā vēl daudz trūkst no šīs lielās atbildības apziņas.

Iedomāsimies ainu. Jums jādodas pāri tuksnesim, kur pilnīgs sausums, kur karstums, bet kur ūdens ne pilītes. Ceļa sākumā jums dots līdzī trauks ar ūdeni, ar to jums vajaga pietikt visu ceļojumu. Jūs redzat, ka ūdens nav daudz; jūs arī zināt, ka citu ūdeni vairāk nekur nedabūs, pat tad nē, ja slāpes būs vislielākas un Zemes Māti jūs lūgtos viskarstāk. Kā jūs, būdami ceļinieki, tad darītu? Jūs šo ūdens trauku un ūdeni sargātu ar vislielāko uzmanību, neļaudami ne pilītei

pārlīt pār malu. Jūs nesteigsities to arī izdzert, jo ceļš gaŗš, varētu pietrūkt.

Tā būs ar ūdeni. Gluži tāpat vajadzētu būt ar mūsu dzīvības kausa saturu, ar mūsu mūžu, ar mūsu mūža dienām, ar mūsu spēkiem un spējām, ar visām mūsu dzīves mantām. Arī cilvēkam šis dzīvības trauks un viņa saturs dots tikai vienreiz. Ja nu to satrieks, vai arī neprātīgi izlaistīs, pirms laika izdzers, tad dzīves ceļā nebūs vairs tādas vietas, tādas akas, kur to no jauna piepildīt.

Kas nu ir? Ūdens vērtību tukšneša ceļinieks gan ļoti labi saprot, bet dzīves ceļinieks savas dzīvības spēka daudzumu, savas dzīvības dienu vērtību pavisam maz apzinās. Cilvēks savu mūža ceļu tik dažkārt iet kā neprātis, nes šo dārgo trauku un viņa saturu tik nevērīgi, nevīžīgi, tik aplami, ka laistās pāri, vienam otram izlejas pat viss trauka saturs uz reizi. Un tas notiek tad, kad šis ceļš tikko apzinīgi sākts iet.

Nezina cilvēks dzīvības un sava mūža atsevišķo posmu vērtības. Tikai tad, kad spēku vairs nav, vai arī kad nāve turpat jau acu priekšā, tad atjēdzas. Kā tad gribētos dzīvot, kā tad gribētos sākt jaunu mūžu, sākt pavisam citādu, daudz labāku mūžu! Tomēr jau par vēlu. Trauks tukšs, dzīves tukšnesis karsts, ceļiniekam jāsaļimst sausajās smiltīs... Tā nobeidzas neprātīga cilvēka mūžs.

Latviešu dievturība sauktin sauc: cilvēks, saudzē sava mūža dārgo saturu, saudzē pašu mūžu, jo tas ir brīnišķīgs un dievišķīgs! Bez-

gala jauks šis trauks, tikai pūlies to piepildīt ar labu saturu.

Varbūt šie dažs iebildīs: jā, mūžs gan labs, kam viegli dzīvot, kam daudz mantas, kam nav grūti jāstrādā, kam veselība, kam priecīgs prāts. Dibināts šis iebildums. Bet tūlīt var atbildēt, ka mūsu zeme un mūsu daba dod pietiekoši daudz, lai visiem pietiktu gan darba, gan mantas, lai visi būtu paēduši. Ja tā dažkārt nav, tad tur ir pašu cilvēku, ne dabas un mūsu mūža vaina. Ja tikai visus pārņemtu kauču daži tikumi — godīgums, taisnīgums, strādīgums — jau tad nozustu trūkums un pārestības. Vajaga tikai vadīt pareizi savu dzīvi un domāt par savas nākošās paaudzes pareizo dzīvi, lai jau drīzi nozustu arī daudz citas nelaimes.

Tālāk: mēs zinām, ka dabiski veselīgam un prātīgam cilvēkam nebūt nevajaga tik daudz. Arī vienkāršība un pieticība ir jauka. Turpretī samaitātam cilvēkam nekad nav par daudz, viņš gatavs savā labā verdzināt vai visu pasauli, sava prieka dēļ ar mieru grūst nelaimē tūkstošiem citus ļaudis.

Dievturība māca arī mūža saprašānā un dzīvošanā atrast pareizo līdzsvaru. Labs mūžs iet ne tikai dziļumā, bet plešas arī plašumā. Tas iespējams ģimenē, tautā, valstī, visā cilvēcē. Savā senču kultā mēs saistāmies ar saviem veļu valstī un mūžībā aizgājušiem, un arī tur robežu nav. Mūsu labais mūžs var paplašināties piedaloties latviskā organizācijā. Viena no tām ir arī Dievturu draudze.

Varbūt dažs teiks: to jau var katrs, vien-
alga, lai tas reliģisks cilvēks, lai tas ateists.
Tomēr tā nav. Ja mēs domājam par sava
mūža veidošanu, par mūža gaitas virzīšanu
augšup, preti lielākai pilnībai un augstākam
labumam, tad nojēgsim, ka ateisma šaurums
mums vienmēr būs kā šaura telpa, kā diena
bez saules.

Tāpat arī daža reliģiska mācība, kas nav
radusies mūsu tautā un mūsu tautas garā, bet
gan tālos un svešos citās zemes un citas tau-
tas apstākļos, svešu cilvēku dvēselē. — arī
tā nedos latvietim vajadzīgo un gaidīto pa-
līgu. Īstais un tuvākais dievestības palīgs
meklējams pašu tautas reliģijā.

Ja mūža veidošanā vajaga spēka, tad kur
gan to ņems, ja ne no lielā visuma spēka avo-
ta — Dieva? Ja mūžam meklēs virzienu, tad
kur gan cītur to atradīs, ja ne visu labo
iespējamību mūžībā — Dievā? Ja cilvēka
ceļam vajaga saules gaismas, tad kur gan ci-
tur šo gaismu atradīs, ja ne visuma saulē —
Dievā? Dievestīgs cilvēks ir kā zaļš un dzīvs
zars lielajā dzīvības kokā, bet bezdievis ir
jau aizlūzīš zars, kas savā dvēselē varēs tikai
vārguļot, ne plaukt, ziedēt un augļus nest.

Latviešu dievturībai latvieša dvēseles lau-
kā vēl sevišķs uzdevums: atsvabināt latvieša
dvēseli no vienpusīgajām mācībām, no tām
mācībām, kas traucē latviskā mūža uzplauk-
šanu visā pilnībā un latviskumā.

Dievišķās gaismas apspīdēts mūžs skaists
visos savos posmos. Cik brīnišķīgs ir maza

bērna smaids, un tas aplaimo arī māti un tēvu, kas nolūkojas savā bērņā visdziļākā dvēseles saviļņojumā un ar vislabākiem vēlējumiem mazajam pilsonim. Burvīga ir jaunava dzīves ziedonī un savā maigajā sievišķībā. Un tāpat bezgala jauks ir jauneklis, kas neatlaidīgi tiecas augstāku ideālu. Lielu cienību mūsu dvēselē modina vīrs, kas spēku nobriedumā tiešām nes īsta vīra nosaukumu — ar savu darbu, ar savu gādību par ģimeni, par tautu, par savu valsti, par ceļa sagatavošanu dzīves augstākam posmam. Tāpat dziļākā cienība mātei, kas atveļ savas mīlestības un rūpības pilnās rokas bērņiem un viņu dvēselēs audzina krietnākos centienus. Dieva gaismas un īstas cilvēcības apgaismots mūžs jauks pat savā pēdējā posmā, kad ap nomirēja šķirstu deg sveces, un viņš tur atdusas jau pilnīgā mierā. Skan bērņu dziesmas, plūst palicēju asaras un nopūtas. Tomēr mēs saprotam, ka tā vajaga būt. Un lūk — mazais bērņiņš, jau no trešās vai ceturtais paaudzes, smaidīdams stiepj rociņu preti sveču liesmai. Viņš nekā vēl nesaprot. Tikai vērotājs no malas nojauž: nav še nāves, bet tikai nemitīga atjaunošanās. Tam tā vajaga būt un tā ir labi, viss ir labi. Patiesi viss ir labi, ja tikai šī atjaunošanās iet uz augšu.

Nenoliecies, draugs, tik zemu, līdz tavu seju vairs neapspīd saule! Sargies slīdēt lejup, bet tiecies uz augšu! Neesi tik vienpusīgs, ka apmierinātos ar to, ar ko apmierinās

koks vai zāle, tāpat ar to nē, ar ko jau pietiek zvēram mežā. Turēdamies ar vienu roku pie Māras, neaizmirsti, ka otra roka jāsniedz Dievam, un tad tikai tavs ceļš ir jauks, tavs mūžs ir labs.

Mīlie latvieši, mūsu mūžam vēl sevišķi uzdevumi. Mūsu dzīvei bez visa cita — vajaga būt vēl arī latviskai. Kā ozols ir īsts ozols, ja viņam kā ozolam ļauj augt, tāpat latvietis būs īsts latvietis un labs pasaules un Dieva priekšā, ja viņam ļaus kā latvietim augt un pacelties cilvēcībā. Vai jums patīktu, ja jūs audzināmais ozols sāktu atgādināt egli vai bērzu? Tas būtu šī koka slimība, šī koka izsmiekls. Tāpat ar latvieti un viņa mūžu. Ja latvieša mūžs sāks atgādināt kaut ko citu, ne ideāla latvieša mūžu, tas būs latvieša novirzīšanās no īstā dzīves ceļa. Tikai cenzdamies būt īsts latvietis — tu tuvosies pa vistaisnāko ceļu Dievam. Tādēļ nenomaldies! Tāpat kā tai svešai tautai reliģiskā apziņa bija teikusi, runādama Dieva vārdā: «Tev nebūs citus svešus Dievus turēt priekš manis!» — tāpat arī katrai citai tautai, bet jo sevišķi latviešiem tas jāzina: Tev nebūs nomaldīties svešā reliģijā, tev nebūs pamest savu senču reliģiju, savu sentēvu labvēlību. Grābstīdamies pēc svešas tautas reliģijas, tu nicini to, ko Dievs tev labāko devis, tu nicini pašu Dievu, tu Viņu zaimo. Tikai zaglis kāpj pār otra sētu, un tikai vergam pašam nekas nepieder. Sargies arī tu kāpt pār kaimiņa reliģisko sētu un nepazeminies tik tālu, ka

tev reliģiskā dzīvē nekas nepiederētu, bet viss būtu tikai tava verdzinātāja manta.

Ja mēs nešaubāmiem par reliģijas, dievestības lielo lomu cilvēka dvēseles un visa mūža veidošanā, tad šo uzdevumu taču veiks tikai savējais un pazinējs. Latvieša mūžu palīdzēs veidot latviešu dievestība, tāpat kā ebrēja mūžu ebrējiskā un kā indieša mūžu indiešu reliģija. Citādi domāt ir aplamība un vergu laikos ieaudzināta dvēseles nenormālība, slimība. Sveša mācība ir vienmēr arī verdzība, lai cik tā būtu liela un gudra. Sveša reliģija vienmēr būs tikai pamāte, ne īsta māte. Bet mēs zinām, ka verdzībā cilvēka jaunradošie spēki snauž un ka pie pamātes bērnam laimes nav. Tāpat arī latvieša mūžam svešā vadībā ir jānomaldās tuksnesī un jāizlaista līdzdotā trauka dārgais saturs. Ar svešu reliģiju tev drīzi var pienākt tik liels izslāpums, ka tu sakalsti un pakrīti tuksneša smiltīs. Un vai mums nav laiks atzīties: latviešu tautā tiešām pārliecīgi jau izslāpusi un viņas spēki nogurdināti. Laiks atjēgties, laiks atjēgties! Tikai dievturība var dot jaunradošo brīvību, tikai pašu latviskā dievestība būs tautai īstā māte.

Patiesībā dievturu mums ir daudz. Protams, pa daļai dievturu, viens vairāk, otrs mazāk. Katrs latvietis jau ir dievturis, cik tālu viņš kā latvietis nav samaitāts. Var viņš pašu dievturības vārdu arī neminēt, bet ja viņš ir labs latvietis, tad viņš jau ir arī dievturis. Dievturība mums nav reliģija miršanai

vien, kā daža cita no svešuma ienesta reliģija, bet gan vispirmā kārtā — reliģija ļabai dzīvošanai. Tāpēc mūsu latviskā dievestība izkūst, ieplūst dzīvē, vai arī otrādi var teikt: dzīve, latviski labā dzīve ieplūst, izkūst dievestībā. Tas ir tāpat, kā sāls vai cukurs izkūst ūdenī, un mūsu priekšā ir it kā viena viela, jo var arī otrādi teikt: ūdens ieplūda cukurā vai sāli, un arī iznākumā bija tikai viena viela.

Dievturība ir visā tautā. Dievturība ir kā tas saplosītais, gabalos sacirstais varonis, kas izmētāts pa zemi, un liekas viņa nav. Bet tāpat kā pasakā — rodas cilvēks, zinātājs, burvis, kas salasa šos gabalus, tos savieno, un lūk — varonis atkal dzīvs un vēl stiprāks kā agrāk. Tā arī latviešu dievestību saplosīja gabalos svešie iebrucēji un dvēseļu novīlēji, un liekas viņas nav. Bet tā ir maldīšanās. Katrs īsts latvietis, katrs latviešu labietis jau ir vairāk vai mazāk šāds burvis, kas savieno savā dvēselē saplosītā varoņa locekļus, un lūk — notiek šis brīnums — latviskā dievestības atdzimšana. Un jo vairāk mums būs šo cilvēku, jo tuvāk mēs būsīsim tam jaukajam brīdim, kad visā mūsu tautā atdzims latviskā dievestība. Tad dzīvībai atdotais varonis būs stiprāks vēl kā agrāk un arī Dievs būs viņam klātu — kā labākais palīgs, kā tēvs un māte.

Mēs esam dzirdējuši sveša gara vergus sakām: dievturīem nav reliģijas. Svešnieki iedomājas, ka reliģijai vajaga būt ārpus dzī-

ves, svētdienā, baznīcā, atraujoties no pasaules. Tā nav vairs īsta reliģija, kas atrauta dzīvei, kas saņemama baznīcā ieejot un pametama no baznīcas iznākot. Tā vairs tikai reliģijas ēna. Īsta reliģija nav no dzīves šķīrāma. Tāpat kā labu gaisu ņemana, nedomā pat par to, bet gan elpo un viņā dzīvo, tāpat labu un īstu reliģiju dzīvo, bet nevis tikai baznīcā pārcilā. Un tāpat kā par gaisu sākam domāt tikai tad, kad tas sācis maitāties, tāpat par tagadējo reliģisko dzīvi mums tagad tik daudz jārunā, jo viņa ir samaitāta. Smacīgi tvaiki, dvinga ieplūdusi mūsu latviskajā istabā.

Par Latvijas gaisa tīrību mums jādomā, ja negribam nosmakt. Ko palīdz dažam «nacionālistam» gausties par minoritāšu lielo varu un uzmācību, kad pats šis «nacionālists» savā dvēselē ielaidis minoritātes atnestu reliģiju: ko palīdz žēloties par latviskās pasaules nepastāvēšanu, kad šis pats latvietis savas esības dziļākos pamatos pūlas ielikt nestu materiālu — sveša gara verdzību. Latviskajai svētnīcai jāpaceļas uz latviskā pamta, pār latviešu ciemiem un pilsētām vajaga nirdzēt latviešu saulei.

Latvietis taču mīl tīrību. Kāpēc viņš vairs negribētu savas dvēseles tīrību? Latvietis negrib, ka viņa istabu pielāčo pasaules gājēju netīrās kājas. Kāpēc lai latvietis pieautu, ka viņa dvēseli pielāčo reliģiskie pasaules gājēji? Latvietis to neļaus, tiklīdz kautik būs atspirdzis no verdzības laiku smagma.

Šausmīgs bija šis verdzības laiks. Ne tikai ar to, ka verdzināja mūsu augumu. Daudz vairāk: latvietim piespieda celt lepnus dievnamus svešai reliģijai; latvietim piespieda uzturēt kundziskā, muižnieciskā, stāvoklī svešos sludinātājus — mācītājus; latvieti ar bargiem sodiem spieda iet svešajos dievnamos un tur stundām ilgi klausīties, kā vācietis vai polis viņu visādi noniecina un lamā, gan par «elles praulu» saukdams, gan citādi pār pēdējo grēcinieku notaisīdams. Šis svešais baznīckungs, visādi noniecinājis un apvainojis latvieti, aizbrauca savā lepnajā divjūgā, bet samulsinātais latvietis uzķrauto snagumu nesa kā lāstu, dažkārt zem šī smaguma arī saļimdams.

Tiem laikiem jāizbeidzas. Latvietim jākļūst brīvam. Latvietim pašam un ar sava Deva palīgu jāveido savs mūžs, savs latviskās mūžs. Latvietim jābūt dievestīgam, latvitim jābūt dievturim, jābūt savā dvēselē un augumā īstam labietim. Kā latvietis ar savu augumu ir daļa no Latvijas zemes, kā viņš ir pilsonis savā tautā un valstī, tāpat savā dvēselē viņam jābūt neatraujamam no latviskās dievestības, kas saplūst ar latvieša dzīvi un dara visu viņa dzīves ceļu vieglu un lau, gaišu un dievišķu. Lai Dievs mums palīc! Lai Laima pavada!

Tautas dziesmas Dieva daudzinājumam.

I.

Daudz dieniņu mūžiņā,
Cita laba, cita ļauna,
Cita ēsta, cita dzerta,
Cita gauži noraudāta.

Vienas mātes mēs bērniņi,
Ne visiem viena laime;
Ne tie visi mazgājās
Vienā laimes ūdenī.

Līdzī, Dieviņ, ī līdzīni
Pa zemīti staigādams,
Neliec vaļas bagātam
Mīt nabagu kājiņām.

Kad no Dieva veselība —
Nepiekūstu strādādams,
Kā piekūstu gulēdams,
Ļaunas dienas vārdzināts.

Dievam diena aizgājusi
Ar Laimiņu runājot:
Dievs solīja lētu mūžu,
Laima ilgu dzīvošanu.

— — — — —
Klusiet, jauni, klusiet, veci,
Laima nāca istabā,
Laima nāca istabā,
Mūs' mūžiņa licējiņa.

II.

Bēgu dienu, bēgu nakti —
Laimas likta neizbēgu:
Kādu mūžu Laima lika,
Tāds bij man dzīvojot.

Ļaudis maņu mūžu lēma,
Šķiet Laimiņu nelēmušu;
Man Laimiņa nolēmusi
Kādu pati gribēdama.

Pamazām es dzīvoju,
Pamazām Dievs palīdz,
Pamazām bite nesa
Pa vienam ziediņam.

Tēvu tēvu laipas mestas,
Bērnu bērni laipotāji,
Tā, bērniņi, laipojiet,
Ka pietika mūžiņam.

Noiet saule vakarā
Zelta zarus zarodama.
Dievs dod man tā zarot
Jele mūža galiņā.

Divējāda saule tek,
Tek kalnā, tek lejā;
Divējāds mans mūžiņš
Ar to vienu dvēselīti.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA



0308017066

[0890]